

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ERGENLERİN KİŞİLİK TİPOLOJİSİ İLE KULLANDIKLARI
PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ayşe AZAKLI

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Elif GÜNERİ YÖYEN

İSTANBUL – 2017

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI	Ayşe AZAKLI
TEZİN DİLİ	Türkçe
TEZİN ADI	Ergenlerin Kişilik Tipolojisi ile Kullandıkları Problem Çözme Becerileri
ENSTİTÜ	İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
ANABİLİM DALI	Psikoloji
TEZİN TÜRÜ	Yüksek Lisans
TEZİN TARİHİ	. / . / 2016
SAYFA SAYISI	129
TEZ DANIŞMANLARI	Yrd. Doç. Dr. Elif GÜNERİ YÖYEN
DİZİN TERİMLERİ	Problem Çözme Becerisi, Kişilik Tipleri, Problem Çözme Yöntemleri
TÜRKÇE ÖZET	<p>Araştırma evrenini oluşturan, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Bakırköy Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Güngören Erdem Beyazıt Anadolu Lisesi öğrencilerinden random örneklem yolu ile seçilen 14-17 yaş grubundan 15 kişilik seçimlerle kız ve erkek olmak üzere her iki okuldan da toplam 240 öğrenci ile oluşturulmuştur. Öğrencilere; Mizaç Karakter Envanteri, Problem Çözme Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS 22,0 İstatistik paket programı kullanılmıştır.</p>
DAĞITIM LİSTESİ	<ol style="list-style-type: none">1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Ayşe AZAKLI

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ERGENLERİN KİŞİLİK TİPOLOJİSİ İLE KULLANDIKLARI
PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ**

**PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Ayşe AZAKLI**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Elif GÜNERİ YÖYEN**

İSTANBUL – 2017

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ayşe AZAKLI

.../.../2017

JÜRİ ÜYELERİNİN KABUL VE ONAY SAYFASI ÖRNEĞİ

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

.....'ın.....
.....adlı tez çalışması, jürimiz tarafından ULUSLARARASI İLİŞKİLER anabilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____ *İmza*

Üye _____ *İmza*

Üye _____ *İmza*

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2016

İmzası

Unvanı, Adı SOYADI

Enstitü Müdürü

ÖZET

Araştırma, Ergenlerin Kişilik Tipolojisi İle Kullandıkları Problem Çözme Becerilerini ölçmeyi amaçlayarak, ilişkisel tarama modelinden yararlanıp, betimsel bir çalışma olarak planlanmıştır.

Araştırma evrenini oluşturan, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Bakırköy Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Güngören Erdem Beyazıt Anadolu Lisesi öğrencilerinden random örneklem yolu ile seçilen 14-17 yaş grubundan 15 kişilik seçimlerle kız ve erkek olmak üzere her iki okuldan da toplam 240 öğrenci ile oluşturulmuştur. Öğrencilere; Mizaç Karakter Envanteri, Problem Çözme Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS 22.0 İstatistik paket programı kullanılmış, çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart Sapma) kullanılmıştır. Ölçekler arası karşılaştırmalarda Pearson Korelasyon Analizi, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkene etkisini incelemek için Lineer Regresyon analizi kullanılarak sonuçlar .95 güven aralığında, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda; ergenlerde cinsiyet, yaş ve aile ekonomik düzeyi değişkenleri ile problem çözme becerileri ve kişilik özellikleri arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Problem Çözme Becerisi, Kişilik Tipleri, Problem Çözme Yöntemleri

ABSTRACT

The research aimed to measure the problem solving skills of the adolescents along with the typology of their personalities and planned as a descriptive study using (taking advantage of the) relational scanning model.

A total of 240 students, grouped of 15 including girls and boys between the age group of 14-17, were randomly selected from Bakırköy Anatolian Imam Hatip High School and Güngören Erdem Beyazıt Anatolian High School students in İstanbul Province in the 2016-2017 academic year. Temperament Character Inventory, Problem Solving Inventory and Personal Information Form were applied to the students.

While the SPSS 22.0 statistical package program was used to make the statistical analysis of the obtained data; the descriptive statistical methods (Frequency, Percentage, Average (Medium), Standard Deviation) were used to evaluate them.

For the interscale comparisons, Pearson Correlation Analysis and for examining the dependent variable effect of the independent variables, Linear Regression analysis were used and the results were evaluated at a range of .95 confidence and $p < 0.05$ significance level .

As a result of the research, a significant difference was found between the variables of gender, age, and socio-economic level of the adolescents and their problem-solving skills and personality characteristics

Keywords : Problem Solving Skill, PersonalityTypes, Problem Solving Methods

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
KISALTMALAR LİSTESİ	III
TABLolar LİSTESİ	IV
ŞEKİLLER LİSTESİ	V
EKLER LİSTESİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ VE ERGENLERİN PROBLEM ÇÖZME	
YÖNTEMLERİ	4
1.1. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİNİN TANIMI	4
1.2. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ İLE İLGİLİ SÜREÇLER.....	8
1.2.1. Problemi Anlama	8
1.2.2. Problem Karşısında Çözüm (Plan) Üretme	9
1.2.3. Planın Uygulanması.....	9
1.2.4. Problem Çözmeyi Etkileyen Faktörler	10
1.2.4.1. Olumsuz Faktörler	10
1.2.4.2. Olumlu Faktörler	11
1.3. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ VE KİŞİLİK YAPISI ARASINDAKİ İLİŞKİ	
.....	12
1.3.1. Kişilik	13
1.3.1.1. Kişilik Oluşumu	13
1.3.2. Kişilik Tipleri ve Problem Çözme İlişkisi	17
1.3.2.1. Problem Çözmede Etkili Olan Kişilik Özellikleri	19
1.3.2.2. Ergenlerde Problem Çözme Becerileri	20
1.3.2.3. Problem Çözmede Ergenin Kişisel Yeteneklerini Kullanması	22
1.4. ERGENLERİN PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMLERİ	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	24

KİŞİLİK İLE İLGİLİ LİTERATÜRDE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	24
2.1. KİŞİLİK KURAMLARI.....	24
2.1.1. Freud'un Kişilik Kuramı	24
2.1.2. Adler'in Kişilik Kuramı	26
2.1.3. Horney'in Kişilik Kuramı	26
2.1.4. Jung'un Analitik Psikoloji Kuramı	27
2.1.5. Fromm'un Kişilik Kuramı	28
2.1.6. Eysenck'in Faktör Analitik Ayırıcı Özellik Kuramı	28
2.1.8. Beş Faktör Kişilik Kuramı (BFKK)	30
2.2. KİŞİLİĞİN TEMEL BİLEŞENLERİ: MİZAÇ (HUY) VE KARAKTERİN AÇIKLANMASI	31
2.2.1. Mizacın Boyutları	31
2.2.1.1. Yenilik Arayışı	32
2.2.1.2. Zarardan Kaçınma	32
2.2.1.3. Ödül Bağımlılığı	33
2.2.1.4. Sebat Etme	33
2.2.2. Karakterin Boyutları	33
2.2.2.1. Kendini Yönetme	33
2.2.2.2. İşbirliğine Yatkınlık	34
2.2.2.3. Kendini Aşma	34
2.2.3. Mizaç ve Karakter Etkileşimi	34
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	36
ALAN ÇALIŞMASI: 14-18 YAŞ GRUBUNDA LİSEDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDE UYGULANAN KİŞİLİK TİPLERİNİN, PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNE ETKİSİNİN ARAŞTIRILDIĞI ÇALIŞMA.....	36
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	36
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	36
3.3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ	37
3.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	37
3.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLER	37
3.5.1. Problem Çözme Envanteri –PÇE- (Problem Solving Inventory)	38
3.5.2. Mizaç Karakter Envanteri (Temperamentand Character Inventory; TCI)	38
3.5.3. Kişisel Bilgi formu	39

3.6. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	39
3.7. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	40
3.8. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	41
3.9. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	71
KAYNAKÇA.....	90
EKLER

KISALTMALAR LİSTESİ

A.G.E.	:	Adı Geçen Eser
BFKK	:	Beş Faktör Kişilik Kuramı
TCI	:	Mizaç Karakter Envanteri
PÇE	:	Problem Çözme Envanteri

TABLolar LİSTESİ

Tablo-1 Erikson'un Kuramında Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri-----	15
Tablo-2 Freud'un Kuramında Kişilik Tipleri-----	25
Tablo-3 Uyarım-Tepki Özelliklerini Etkileyen Dört Beyin Sistemi. -----	31
Tablo-4 Sosyo-Demografik Özellikler -----	39
Tablo-5 Cinsiyete Göre Ölçek Puanları-----	41
Tablo-6 Yaşa Göre Ölçek Puanları -----	43
Tablo-7 Aile Ekonomik Düzeyine Göre Ölçek Puanları -----	46
Tablo-8 Mizaç ve Karakter Envanteri Tanımsal Bulguları -----	47
Tablo-9 Problem Çözme Envanteri Tanımsal Bulguları-----	48
Tablo-10 Mizaç ve Karakter Envanteri ile Problem Çözme Envanteri Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi -----	50
Tablo-11 Mizaç ve Karakterin Problem Çözme Yeteneğinde Güven Üzerine Etkisine Dair Regresyon Analizi Sonuçları-----	61
Tablo-12 Mizaç ve Karakterin Yaklaşma Kaçınma Üzerine Etkisine Dair Regresyon Analizi Sonuçları -----	64
Tablo-13 Mizaç ve Karakterin Kişisel Kontrol Üzerine Etkisine Dair Regresyon Analizi Sonuçları -----	66
Tablo-14 Mizaç ve Karakterin Problem Çözme Becerisi Toplam Puanı Üzerine Etkisine Dair Regresyon Analizi Sonuçları -----	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil -1 Eysenck'in Kuramında Temel Kişilik Boyutları Ekseninde Diğer Kişilik Niteliklerinin Sıralanması ----- 29

EKLER LİSTESİ

- Ek – A** Kişisel Bilgiler Formu
- Ek– B** Mizaç Ve Karakter Envanteri
- Ek – C** Kişilerarası Problem Çözme Envanteri

ÖNSÖZ

Tezimin planlanması ve yazım aşaması süresince destek ve yardımını her zaman aldığım, araştırmamın her safhasında görüş ve önerilerini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Elif GÜNERİ YÖYEN'e, verilerin değerlendirilmesinde destek veren MSGSÜ İstatistik Doktora Öğrencisi Ceyda AFACAN ' a, yabancı literatürdeki desteğini esirgemeyen sevgili arkadaşım Ayşe Şehnaz DÖĞÜŞÇÜ'ye, eğitimim süresince destekleri olan hocalarıma, araştırma yaptığım okullarda kolaylık sağlayan okul müdürlerine, uygulama aşamasında dersini veren öğretmenlere, ölçekleri doldurarak katkılarını esirgemeyen öğrencilere, eğitimim ve araştırmam süresince sabır gösterdikleri için aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe AZAKLI

GİRİŞ

Ergenler gündelik yaşamlarında bir takım problemlerle karşı karşıya gelebilmektedirler. Örneğin yeni bir eve taşınma sonucunda yeni bir çevreye uyum sorunu yaşayabilmekte ya da anne babanın ayrılmasından olumsuz etkilenebilmektedirler. Karşılaşılan bu problemlerle baş edebilme ve çözebilme becerisi istenilen bir durumdur. Ergenlerin bu beceriyi kazanım sürecinde ailenin ve çevresindeki diğer kişilerin desteği de önem arz etmektedir. Ailesinden ve dışarıdan aldığı destek ve güvenle kendi çözümlerini birleştirdiğinde ergen problemlerle başa çıkmada başarılı olmaktadır. Yaşadıkları problemler karşısında ergenlerde problemlerle başa çıkabilme becerileri ile yöntemleri de böylece önem kazanmaktadır.

Problem çözme bilişsel, duyuşsal ve davranışsal etkinlikleri içeren karmaşık bir süreçte meydana gelmektedir. Çeşitli faktörler bu süreçte etkili olmaktadır. İster küçük ister yetişkin olsun herhangi bir birey için problem karşı karşıya geldiği ama anlayamadığı ve dolayısıyla onunla baş etme yöntemlerini yeterince ve tam olarak bilmediği güncel bir durumu ifade etmektedir. Burada problem, bireyin amacına ulaşmak için önüne çıkan bir engeldir. Aynı problemle ilk defa karşılaşması ile birden fazla kez karşılaşmasının etkileri farklı olmaktadır. Kişi aynı problemle tekrar karşılaştığında, ilkinden elde ettiği tecrübe ile kendine güvenir problemle daha kolay baş edebilir.

Problem çözme kişilerin problemlerle başa çıkmasıyla ilişkilendirilmektedir. Çeşitli etkenlerle problemin algılanması kişiden kişiye değişebilmektedir. Kişilerde probleme yanıt verme istekleri, yanıt verme yöntemleri ile verdikleri yanıtlar da değişmektedir. Problem çözme becerisi böylece, bireylerin karşılaştıkları problemlerle başa çıkmadaki her tür donanımları (isteklilik, plan yapma, özgüven, tecrübe, vb.) olarak açıklanabilmektedir.

Problem çözme bir süreçte gerçekleşmektedir. Önce birey problemi algılamaktadır. Problemi algılamasıyla birlikte ona çözüm üretebilmesi gerekmektedir. Bunun için bir plana sahip olması ve bu planını uygulaması gerekmektedir. Süreçte problemin tanımlanması yapılmakta, seçenekler oluşturulmakta ve eyleme yönelik bu seçenekler arasından bir tanesinde karar kılınmaktadır. Problem çözme süreci bireylerin özelliklerinden de etkilenmektedir. Burada problemi algılayamama, isteksizlik, cesaretsizlik gibi olumsuz birtakım

bireysel özelliklerin karşısında isteklilik, cesaret ve kendine güven gibi olumluları sayılabilmektedir.

Problem çözme becerisi ile kişilik yapısı arasındaki ilişkiler uzun zamandır bilim adamlarınca araştırılmaktadır. Bu çalışmalarda ortaya çıkan bulguları bizler için değerlidir. Problem çözme becerisi ile kişilik yapısı arasındaki ilişkiyi genişçe kavramada anlayış sağlamaktadır.

Bireylerde kişilik oluşumunda birçok faktör etkili olmaktadır. En başta genetik ve aile faktörü gelmektedir. Yeni doğan kalıtım yoluyla ana babadan özellikler almaktadır. Çocuğun doğmasıyla bilhassa erken çocukluk döneminden itibaren ebeveynlerin çocuklarının kişilik gelişimleri üzerinde başlıca etkeni oluşturdukları araştırmalar ile kanıtlanmaktadır. Kişilik gelişiminde okul da önemli bir pay edinmektedir. Bu faktörlerden başka sosyal çevre faktörü, akran çevresi, fiziksel ve psikolojik bazı etkenler kişiliğin diğer biçimlendiricileri olarak açılabilir.

Mizaç ve karakter, kişiliğin iki temel bileşenidir. Bunlardan mizacın boyutları; yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebat etme; karakterin boyutları ise kendini yönetme, işbirliğine yatkınlık ve kendini aşma olarak sıralanarak literatürde açıklanmaktadır. Kişilik tipleri üzerine açıklamalarda da Jung'un Psikolojik Tipler Kuramı, Myers Briggs Tip Belirleyicisi, On Altı Kişilik Tipinin tanımlanması gibi çalışmalar öne çıkmaktadır.

"Kişilik-Problem Çözme" karşılaştırmasında bazı hususlar öne çıkmaktadır; kişiliğin örüntülerinin problem çözümede katkısı (Ya da dezavantajı), problem çözme becerisi, kendini tanımayla problemlerle daha kolay baş edebilirlik, problem çözme yeteneğine güvenme ve bireysel yeteneklerin bu amaçla kullanımı, problem çözme yöntemleri gibi.

Bireyler karşılaştıkları problemlerle en iyi kendi problem çözme yöntemlerini geliştirdiklerinde başa çıkabilmektedir. Bu da kolay olmamaktadır. Daha iyi kavramak ile uygulamada faydaya dönüştürülmesi için problem çözme üzerine daha fazla araştırma yapılmaya ihtiyaç vardır. Problem çözme alanında çeşitli kuramcılar tarafından geliştirilmiş olan kuramları/modelleri ile problem çözmenin açıklanma çabaları böylece değer kazanmaktadır.

"Ergenlerin Kişilik Tipolojisi ile Kullandıkları Problem Çözme Becerileri" isimli yüksek lisans tez çalışmasına önce konuya kısa giriş yapılan giriş bölümünün yazılmasıyla başlanmaktadır. Giriş bölümünde tez çalışması boyunca yapılacakların bir özeti de verilmektedir.

Birinci bölümde, problem çözme becerisi ve bu beceri ile ilgili süreçler açıklanmaktadır. Problem çözme becerisi ve kişilik yapısı arasındaki ilişki ile ergenlerin problem çözme yöntemleri de araştırılmaktadır.

İkinci bölümde, kişilik ile ilgili literatürde yapılmış çalışmalar ve bu çalışmaların teori ve varsayımları açıklanmaktadır.

Üçüncü bölüm, bir alan çalışmasından oluşmaktadır. Alan çalışması ile 14-18 yaş grubunda lisede öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulamalı, kişilik tiplerinin problem çözme becerilerine etkisi araştırılmaktadır.

Sonuç bölümünde, tez çalışması boyunca türeyen çeşitli sonuçlar bir araya getirilmekte ve bulgular üzerine genel değerlendirmeler yapılmaktadır.

Kaynakça bölümünde de tez çalışması için yararlanılan muhtelif kaynaklar alfabetik sırada listelenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ VE ERGENLERİN PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMLERİ

Bu bölümde, genel olarak problem çözme becerisi ve problem çözme becerisi ile ilgili süreçler açıklanmaktadır. Ayrıca problem çözme becerisi ve kişilik yapısı arasındaki ilişki ile ergenlerin problem çözme yöntemleri araştırılmaktadır.

1.1. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİNİN TANIMI

Problem, amacına ulaşma yolunda bireyin önüne çıkan zorluklardır. Bu tanım doğrultusunda problem çözme de, bir hedefe ulaşırken araya giren zorlukların çözümünü bulma süreci olarak açıklanabilmektedir. Öncelikle bilişsel işlemler üzerinde odaklaşarak, Anderson (1980) tarafından bilişsel işlemleri sırasıyla bir hedefe yöneltmek olarak tanımlanan¹, problem çözme becerisinin bireye kazandırılması da eğitimin en önemli hedeflerinden biridir. Problem çözme becerisi, bireylerin karşılaştıkları problemlerle başa çıkmadaki her türlü donanımları (isteklilik, plan yapma, özgüven, cesaret, tecrübe vb.) olmaktadır. Problem çözme becerisi, problem çözmeye gereksinim duyulan en önemli becerilerin başında gelmektedir.²Bireylerde problem çözme becerileri, ilgili birtakım becerilere sahip olarak yaşamlarının her döneminde gerektiğinde kullanabilmeleri gereken bir beceri olarak önem kazanmaktadır.

Ergenlik dönemindeki bireylere kazandırılması planlanan davranışlarda, okulda aldıkları eğitimin önemli payı bulunmaktadır. Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme süreci olarak ele alınmaktadır. Buna göre eğitim, genel olarak kişinin davranış örüntülerini değiştirme sürecidir.³Her birey kendine özgü bir yapı ve aynı zamanda sosyal bir

¹İsmail Kırbaş, Problem Çözme Becerisi, http://www.kirbas.com/pdf/pdf_ciktisi.php?id=430, s. 1, (Erişim Tarihi: 11.02.2016).

² Semra Tetik ve Aşen Açıkgöz, "Duygusal Zeka Düzeyinin Problem Çözme Becerisi Üzerindeki Etkisi: Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama", *Electronic Journal of Vocational Colleges*, Aralık 2013, UMYOS Özel Sayı, 87-97, s. 90.

³Nurhayat Çelebi, Öğretim İlke ve Yöntemleri, <https://Nurhayat+%C3%87elebi>, PFS103, 1. Hafta, KBUZEM- Karabük, (Erişim Tarihi: 17.01.2016).

varlıktır. Derslerde problem çözme becerilerinin öğrencilere kazandırılmasının yanında, öğrencilere ilgili sosyal problem çözme becerilerinin de okul müfredatları hazırlanma sürecinde göz önünde bulundurularak kazandırılmaya çalışılması önem taşımaktadır. Kneeland (2001) problem çözme becerilerinin olması gereken durumla mevcut durum arasındaki fark olarak açıklamaktadır.⁴D'Zurilla ve Nezu (1990) sosyal problem çözme becerisini, kişinin gerçek yaşamında her gün karşı karşıya kaldığı problemlerini çözmede kullandığı etkili başa çıkma yollarını keşfetmesi ve etkili bilişsel-davranışsal süreçleri üretmesi olarak tanımlamaktadır.⁵Günlük hayatlarında karşılaştıkları problemleri çözebilmeleri için öğrencilere problem çözme becerilerinin kazandırılması önem taşımaktadır. Genel olarak öğrencilerde karşılaştıkları problemleri tanımlamaları, problemle ilgili araştırma yapmaları, elde ettikleri bilgileri problemin çözümünde kullanarak problemi çözüme ulaştırmaları yani problem çözme becerilerini kazanmış olmaları, onların ileri yaşamlarında etkili olacağı düşünülmektedir.⁶

Problem çözme becerisi, bireyin çevreyle baş etmede en önemli özelliklerinden biri olmaktadır.⁷Ergenler, gündelik yaşamlarında, ailenin yeni bir eve taşınması ile yaşanan birtakım sorunlar, anne babanın birbirinden ayrılma kararı neticesinde yaşadıkları olumsuz duygular gibi gelişmeler, vb. sosyal olaylar ve sorunlarla karşılaşabilmektedir. Yeni bir eve taşınma, çoğu zaman başka bir semte, kimi zaman da başka şehre (zorunlu) taşınma ile yapılmaktadır. Böylece tanıştığı yeni muhitine ve buradaki okuluna intibak edebilmesi için çocuğun belli bir süre geçmesi gerekmektedir. Az ya da çok çocuklar bunun gibi ani değişimlerden etkilenmektedirler.

Aile ortamı, gelişen çocuk için tanıştığı ilk sosyal ortamı oluşturmaktadır. Kişiliğinin yapılanması bu ortamda olmaktadır. Sosyal gelişmesi de bu birim (çekirdek) ortamda gerçekleşmektedir. Bazı çocuklar bahsedilen değişimlerden daha az bazıları daha çok etkilenebilmektedir. Sosyal uyum üzerine yapılan çalışmalarda ailenin çocuk üzerindeki etkilerinin son derece önemli olduğu kanıtlanmaktadır. Bireyin yaşamını sürdürmesi, uyum yapabilme yeteneğine bağlı olmakta, uyum kavramı da bireyin sahip olduğu özelliklerini kullanarak kendi benliği

⁴ Ali Rıza Erdem ve Galip Genç, "Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerine İlişkin Görüşleri", *Turkish Journal of Educational Studies*, Mayıs 2014, 1 (2), 1-21, s. 4.

⁵ Sabahattin Çam ve Songül Tümkaya, "Kişilerarası Problem Çözme Envanteri'nin (KPÇE) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt III, Sayı 28, 95-111, s. 96.

⁶ Erdem ve Genç, a.g.e., s. 2-3.

⁷ Tetik ve Açıkgöz, a.g.e., s. 88.

ile içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bunu sürdürebilmesi şeklinde tanımlanmaktadır.⁸Burada geçen uyum sağlama davranışıyla ilişkili olarak D'Zurilla ve Nezu (1987)'ya göre problemin, etkili olmak ya da uyum sağlamak için tepki gerektiren durum olarak açıklandığı görülmektedir.⁹Boşanmalar bir başka sıkça bildirilen, çocukların olumsuzluklarını yoğun olarak yaşadıkları ailedeki istenmeyen bir gelişmeyi oluşturmaktadır. Sorunlar, anne babanın çocuğuyla yeterince ilgilenmemesi, kötü arkadaş çevresi, çocuğun kapasitesinin üstünde bir okula gönderilmesi gibi vb. örneklerle de çoğaltılabilmektedir. Çocuklar sosyal yaşamlarında böyle sorunları yaşayabilmektedir. Bunlar, çocuğun yaşam yolculuğunda önüne çıkan birtakım sosyal engellerdir.

Bingham (1998) da problemi, bir kişinin istenilen hedefe ulaşmak amacıyla topladığı mevcut güçlerinin karşısına çıkan engel olarak açıklamaktadır.¹⁰Problemin karşısında, problem çözme de etkili öğrenme ve bireysel yetenekleri geliştirme yolu olarak açıklanmaktadır. Problem çözmeyi bilişsel, duyuşsal ve davranışsal işlemleri içeren bir süreç olarak gören Heppner ve Petersen (1982)'e göre problem çözme, iç ya da dış istekler ya da çağrılara uyum sağlamak amacı ile davranışsal tepkilerde bulunma gibi bilişsel ve duyuşsal işlemleri bir hedefe yöneltmektir.¹¹

Yukarıda açıklanan, çocukların dış çevrelerinde yaşadıkları birtakım problemlerin yanında başkalarıyla ve kendi arkadaşları ile yaşadıkları sorunları da olabilmektedir. Sosyal bir varlık olarak çocuk okulunda, ailesinde ve çevresinde başkalarıyla sosyal ilişkiler ağı içerisinde etkileşimde bulunmaktadır. Böylece kişiler arası sorun çözüm yöntemleri de önem kazanmaktadır. Kişiler arası sorun D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Oliveras (2004) tarafından, bireyin sorun çözme sürecinde beceri eksikliğine vurgu ile bireyin karşılaştığı bir sorunu çözememesi ve nasıl çözeceğini bilememesi olarak açıklanmıştır. Bu konuda Deutsch (1973) da çatışma ve sorunu, bir kişinin hedeflerine ulaşma ve isteklerini yerine getirme çabalarının, diğer kişinin hedefine ulaşmak için yaptığı atılımları tarafından engellendiği zaman ortaya çıkan

⁸ Derya Kalyencioğlu ve Yasemin Kutlu, "Ergenlerin Aile İşlevi Algılarına Göre Uyum Düzeyleri", *İ.Ü.F.N. Hem. Dergisi.*, 2010, Cilt 18, Sayı 2, 56-62, s.56-57.

⁹ Çam ve Tümkiye, a.g.e., s. 96.

¹⁰ Tetik ve Açıkgöz, a.g.e., s. 89.

¹¹ Gülşah Sezen ve Günay Paliç, "Lise Öğrencilerin Problem Çözme Becerisi Algılarının Belirlenmesi", *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 27-29 April, 2011 Antalya, 1689-1695, s. 1689.

durum olarak tanımlamıştır.¹²Buna göre de çatışma, bir bireyin hedeflerine ulaşmak için çaba gösterirken, başka bir bireyin de kendi hedeflerine ulaşmak için çabalarıyla engellendiği zaman ortaya çıkmaktadır. Bell ve Blakeney (1977) kişilerarası çatışmayı birbirine zıt ilgi, görüş ya da fikirleri ifade eden kişiler arasındaki etkileşim olarak tanımlamaktadır.¹³ Bireylerin birbirlerine karşı tutumları ilgili süreçte önem kazanmaktadır. Kişilerarası problemlerin çoğu zaman bireyin belirli bir davranışı göstermesi ile bu davranışı göstermesinin sonuçlarından korkması arasındaki çatışmayı yansıttığı bildirilmektedir.¹⁴ Bireyler yaşadıkları sorun karşısında geri çekilebilmekte, güç kullanmaya yönelebilmekte ya da uzlaşma ile sorunu çözmeye yönelebilmektedir. Buna göre bireyler kendi aralarında çatıştıklarında 5 değişik çözüm stratejisi uygulamaktadır. Geri çekilme (İlişkileri ve amaçları bırakma),güç kullanma (Kazan kaybet görüşmesi, zorlama, emir verme),yumuşak (İlişkiyi güçlendirmek için amaçları bırakma),uzlaşma (İlişkiye zarar gelmesin diye amaçların bir kısmını bırakma) ve sorunu çözmeye yönelik görüşme (Amaçları başarma ve ilişkiyi sürdürme).¹⁵

Yukarıda açıklandığı gibi bireyler değişik sorun çözme yaklaşımları sergileyebilmektedir. İyi bir iletişim, problemlerin çözümünde en etkili yöntem olmaktadır.¹⁶Çatışma/sorun olumlu yönde sonlandırıldığında bireyde mutluluk, başarı, rahatlama duygusu gibi duygular ile bu konuda tecrübe sağlamaktadır. Bu tecrübe ile birey olası çatışmaları yapıcı olarak çözebilmektedir. Başkalarıyla ilişkilerde sorun çözme becerileri böylece bireylerde önem kazanmaktadır. Kişiler arası sorun çözme beceri eğitimleri ile öğrencilere başkalarıyla ilişkilerinde ihtiyaç duyacakları beceriler kazandırılabilir.

Bireyin bir problemle karşı karşıya gelmesi ile başlayıp, problemin etkisiz hale getirilmesi ya da bunda başarılı olunamayarak etkisinin bireyde görülmesiyle/oluşmasıyla sonlanan süreçte birey çeşitli duygular yaşamakta, zorlanmakta ve zorlandığı şeyi aşmak için kararlar alması gerekmektedir. Böylece

¹² Ahmet Bedel ve Ramazan Arı, "Kişiler Arası Sorun Çözme Beceri Eğitiminin Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Yapıcı Problem Çözme ve Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi", ss.1-10, s.2.

¹³ Sabahattin Çam ve Songül Tümkaya, "Kişilerarası Problem Çözme Envanteri Lise Öğrencileri Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2008, Cilt 5, Sayı 2, 1-17, s. 3.

¹⁴Atılgan Erözkan, "Lise Öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Tarzlarının Yordayıcıları", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 2009, 543-551, s. 545.

¹⁵ Bedel ve Arı, a.g.e., s.2.

¹⁶Erözkan, a.g.e., s. 545.

ana hatlarıyla geliştiği görölen problem çözüme süreci aşığıda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

1.2. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ İLE İLGİLİ SÜREÇLER

Bu kısımda problem çözüme becerisi ile ilgili süreçler açıklanmaktadır. Aşığıda problemi anlama, problem karşısında çözümler (plan) üretme, planın uygulanması ve problem çözüme etkileyen faktörler alt başlıklarıyla incelenen konularda açıklamalar yapılmaktadır.

1.2.1. Problemi Anlama

Bireyde problemle karşı karşıya gelmesi ve problemi kavraması/algılaması süreçte ilk aşamayı oluşturmaktadır. Problem, bireyin karşı karşıya geldiği ama anlayamadığı (zihnini karıştıran) ve dolayısıyla onunla baş etme yöntemlerini henüz bilmediği (ya da yeterince bilmediği) güncel bir durumdur. Problem, literatürde çeşitli yazarlarca değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin, Morgan (1991) problemi temelde, bireyin bir hedefe ulaşmada engellenme ile karşılaştığı bir çatışma durumu olarak tanımlamaktadır.¹⁷ Başka bir kaynakta problem kavramı, günlük hayatta karşılaşılan problemler ve psikolojik içerikli sıkıntılar olarak açıklanmaktadır (Heppner ve Krauskopf, 1987) Heppner ve Krauskopf (1987)'a göre problem, kişinin içsel ve dışsal taleplerine tepki verme durumudur.¹⁸Problem en genel anlamıyla "içinde bulunulan durumla olması istenilen durum arasındaki farklılık ve çeşitli engeller nedeniyle istenilen duruma ulaşamama durumu" olarak açıklanmaktadır.¹⁹Problem, bireyin hayat akışını kesintiye uğratan, düzenini bozan, onu huzursuz eden ve olumsuz duygular yaşamasına yol açan her türlü engeldir. John Dewey de problemi, insan zihnini karıştıran, ona meydan okuyan ve inancı belirsizleştiren her şey olarak tanımlamaktadır. Problem, bilinen ya da belirsiz unsurları içeren bir durum sonucu meydana gelmektedir. Bu unsurların tamamıyla bilinmez oluşunun ise bireyin mevcut problemlere karşı duyarlılığını engellediği görölmektedir.²⁰

¹⁷ Tetik ve Açıkgöz, a.g.e., s. 89.

¹⁸ Çam ve Tümkaya, a.g.e., s. 96.

¹⁹ Ferah Çekici, Problem Çözüme Terapisine Dayalı Beceri Geliştirme Grubunun Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözüme Becerileri, Öfkeyle İlişkili Davranış ve Düşünceler İle Sürekli Kaygı Düzeylerine Etkisi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2009, s.1, (**Doktora Tezi**).

²⁰ Erdem ve Genç, a.g.e., s. 3.

Genel olarak problem, bireyin amacına ulaşma yolunda önüne çıkan bir engel olarak açıklanabilmektedir. Bireyde zorlanma ile kendini ortaya koymaktadır. Bireyin problemi kavraması/algılamasıyla birlikte, bir problemi aşması için ona çözüm üretebilmesi gerekmektedir. Bunun için bir çözüm planı düşünerek uygulamaya geçirmektedir.

1.2.2. Problem Karşısında Çözüm (Plan) Üretme

Problem çözme ve karar verme, süreçte bireyin çok sayıda alternatifi belirlediği, değerlendirdiği ve bu alternatiflerden birini uygulamak için seçtiği karmaşık bir aşamalar bütününden oluşmaktadır. Bu aşamalar literatürde şöyle açıklanmaktadır;

Problem yönelimi (Olumsuz yönelim ve olumlu yönelim).²¹

Problemin tanımlanması ve formüle edilmesi: Problemlerle ilgili ve doğru bilgiler elde etmek, problemin yapısını anlamak ve gerçekçi problem çözme hedefleri ortaya koymaktır.

Alternatif çözümlerin oluşturulması: Çözüm yollarını arttırmak için mümkün olduğu kadar çok alternatif belirlemek, keşfetmek ya da meydana getirmektir.

Karar verme: Birden fazla alternatif içinden problem için en uygununu seçmektir.

Çözümün uygulanması ve değerlendirilmesi: Çözüm uygulamaya koyulduktan sonra ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesidir.²²

Problem karşısında çözüm üretebilme, problem çözme becerilerinden biridir. Çocukta problemi tanımlaması ile başlayan süreç, problemle ilgili araştırma yapması ve bu sırada elde ettiği bilgileri problemin çözümünde kullanıp problemi çözüme ulaştırmasıyla devam etmektedir.²³Ergenler, böylece günlük yaşamlarında karşı karşıya geldikleri problemleri çözüme ulaştırmaktadır. Ergenlik döneminde, yaşanan sorunlarla etkili başa çıkabilme becerisi önemli gelişim görevlerinden biri olarak görülmektedir.²⁴

1.2.3. Planın Uygulanması

Problemin karşısında çözüm planının uygulanmaya başlamasıyla karşılaşılan engeller aşılmaktadır. Amacın önündeki bir engel olarak zihinde canlandırılabilen problemi çözme sürecinde birey, problem çözme ile bir amaca ulaşma, o amaca

²¹ Çekici, a.g.e., s. 26.

²² Çam ve Tümkaya, a.g.e., s. 96-97.

²³ Erdem ve Genç, a.g.e., s. 2-3.

²⁴ Erkan Işık ve Ahmet Bedel, "Ergenlerde Başa Çıkma Stratejileri ile Öznel İyi Oluş arasındaki İlişkiler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 2015, 53-60, s. 53.

ulaşmak için araçlar geliştirme ve karşılaşılan engelleri aşma işlemlerini yerine getirmektedir.^{25,26}

Sosyal problem çözme süreci iki ögeyle bağlantılıdır; "problem" ve "çözüm".²⁷ Problemin karşısında çözüm üretilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte aşağıda açıklanan ve problem çözme etkileyen birtakım faktörler önem kazanmaktadır.

1.2.4. Problem Çözme Etkileyen Faktörler

Problem çözme bilişsel, duyuşsal ve davranışsal etkinlikleri içeren karmaşık bir süreçte gerçekleşmektedir. Bireylerin algılamaları süreçte önemli rol oynamaktadır. Problem çözme sürecinde bireylerin problemi algılama ve değerlendirme biçimlerinin problem çözümünde önemini vurgulayan üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Problem çözme: problem çözme güveni, kişisel kontrol ve yaklaşma-kaçınma boyutları ile değerlendirilmekte, burada problem çözme yeteneğine güven; kişinin geniş çaplı bir problem durumu ile karşılaştığında etkin çözüm yolları bulacağına inancını ve güvenini temsil etmekte, yaklaşma-kaçınma stili; değişik problem çözme aktivitelerine genel olarak yaklaşma ve kaçınma eğilimini ifade etmekte, kişisel kontrol; kişinin problem çözme faaliyeti sırasında duygularını ve davranışlarını kontrol etme inancı olarak tanımlanmaktadır.²⁸ Problemin algılanmasıyla başlayan süreçte bireylerin mevcut problemi çözmek için kendi algılamaları, örneğin kendilerini yetersiz görmeleri ya da bu konuda kendilerine güvenmeleri süreci etkilemektedir. Böylece bireyin karşılaştığı problemi çözmesi ya da çözememesinde etkili olan birtakım faktörler süreçte etkili olmaktadır. Problem çözme etkileyen bu faktörler, olumsuz faktörler ve olumlu faktörler olmak üzere ikiye ayrılarak aşağıda incelenmektedir.

1.2.4.1. Olumsuz Faktörler

Literatürde problem çözme etkileyen olumsuz faktörler olarak aşağıdakilerden söz edilebilmektedir;

- Problemi tanımlayamama; bireyin problemi algılayamayışı ile ortaya çıkmaktadır. Problem çözme, yalnızca birey bazı düzeylerde tepki vermesi gerektiğini algıladığı zaman başlayabilmektedir.²⁹ Mevcut problemi tanımlama önemli

²⁵ Sezen ve Paliç, a.g.e., s.1689.

²⁶ Erdem ve Genç, a.g.e., s. 3-4.

²⁷ Çekici, a.g.e., s. 24.

²⁸ Sezen ve Paliç, a.g.e., s. 1689.

²⁹ Kırbaş, a.g.e., s. 1.

bulunmaktadır. Dewey'e göre de iyi tanımlanmış bir problemin yarısı çözülmüş olmaktadır.³⁰

- Problemlerle ilk defa karşılaşılma (Çözmede tecrübe eksikliği),

-Anne babanın probleme duyarsızlığı ya da ihtiyaç duyduğu desteği çocuklarına verememeleri (Sosyal destekten yoksunluk); çocuk tarafından algılanan problem anne baba desteğinden yoksunluk ile daha etkili olmaktadır. Anne babanın çocuklarına verecekleri destek burada önem kazanmaktadır.

- Dış çevredeki diğer kişilerin tutumları; akrabalar veya diğer üçüncü kişilerin (Ör: Komşular, mahallenin abileri gibi)yaşadığı problem varlığında çocuğa yardımcı olma kapasiteleri ile koşulları da önem kazanmaktadır.

- Çocuğun problemi çözmekte istekli olmaması,

- Çocuğun problemi çözmeye kendine güvenmemesi; çocukta problemi çözmek için kendine inancının ve güveninin olmaması ile problem çözme sürecinde olumsuzluk yaşatmaktadır.

Problem çözme sürecinde, bireylerde kendilerini algılayışları önemli rol oynamaktadır. Problem çözme becerisi, bireysel bir değişken olarak görülmekte ve bireyin kendi problem çözme becerisine ilişkin inanç ve beklentilerine dayalı olarak şekillendiği görülmektedir.³¹Yukarıda açıklanan problemi çözmek için isteklilik ve özgüven faktörleri örneğin, problem çözme sürecini olumlu etkileyen problemi yaşayan bireydeki iki gelişme olmaktadır. Tersinde çocukta isteksizlik ve özgüven eksikliği ise problem çözme sürecini olumsuz etkilemektedir.

Problem çözme becerisi üst düzey beceri gerektirmektedir. Çünkü belirlenen hedefe ulaşabilmek için gerekli olan araç ve davranışları çeşitli seçenekler arasında seçme ve kullanma becerisi gerektirmektedir.³²

1.2.4.2. Olumlu Faktörler

Literatürde problem çözmeyi etkileyen olumlu faktörler olarak da aşağıdakiler açıklanmaktadır:

- İlk yaşanan problemde öğrenilenler; ilk yaşadığı problemde öğrendikleriyle çocuk daha sonra aynı ya da benzer problemle karşılaştığında daha kolay başa çıkabilmektedir (Tecrübe faktörü),

- Çocuğa anne babasının desteği (Ebeveyn desteği),

- Dış çevreden alınan destek (Öğretmenin desteği, akrabalarının çocuğa yardımcı olması gibi vb.),

³⁰ Çekici, a.g.e., s. 33.

³¹ Sezen ve Paliç, a.g.e., s. 1689.

³² Erdem ve Genç, a.g.e., s. 4.

- Çocuğun problemi çözmeye isteklilik ve cesareti; Oğuzkan'a göre problem çözme bir zaman, çaba, enerji ve alıştırma işi olup, bireyin amaç, ihtiyaç, değer, inanç, beceri, alışkanlık ve tutumları ile ilgili ve bireyin problem çözmeye yönelmesi, cesareti, isteği ve kendine güven duygusuyla orantılı olmaktadır.³³

-Çocuğun problem çözmede kendine güvenmesi (Problem çözmede oluşmuş özgüven),Çocuk daha önce aynı problemle ya da benzer problemle karşılaşmış ve o problemi aşabilmiş ise bu tecrübeyle kazandığı özgüveni ile artık hareket etmektedir ve yeni problemle daha kolay başa çıkabilmektedir. Burada problem çözme kavramı, bireylerin yaşadıkları problemlerle başa çıkmasıyla ilişkilendirilmektedir. Literatürde Heppner ve Petersen (1982) de böylece problem çözmeyi, problemlerle başa çıkma ile eş anlamlı olarak kullanmaktadır.³⁴

Yukarıda açıklanan faktörler ile problem çözme sürecinin çocukların bireysel birtakım özelliklerinden ve çevre faktöründen etkilendiği görülmektedir. Böylece bu konularla ilgilenen bilim dallarında araştırmalar yürütülmektedir. Genel olarak çocuğun problem çözme becerisi, çevreye uyumunu ve günlük yaşamında başarısını olumlu yönde etkilemektedir.³⁵Sezen ve Paliç (2011) tarafından lise düzeyindeki öğrencilerin problem çözme becerilerinin düzeylerini ortaya koymak amacı ile yapılan araştırmanın sonucunda, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre problem çözme becerileri açısından kendilerini daha olumlu algıladıkları belirlenmiş, bununla birlikte, sınıf düzeylerinin öğrencilerin problem çözme becerisi algıları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durumda, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre kişisel ve sosyal problemleri çözme konusunda daha yetkin, daha olumlu, akılcı ve ısrarcı olduğunun söylenebileceği bildirilmiştir.³⁶Kişiliğin problem çözme sürecinde etkili olup olmadığı da merak edilmektedir. Problem çözme becerisi ile kişilik yapısı arasındaki ilişki böylece araştırmalara konu olmaktadır.

1.3. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ VE KİŞİLİK YAPISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bu kısımda problem çözme becerisi ile kişilik yapısı arasındaki ilişkiye dair alan yazını yer almaktadır.

³³Kırbaş, a.g.e., s. 1.

³⁴ Çam ve Tümkeya, a.g.e., s. 96.

³⁵ Tetik ve Açıkgöz, a.g.e., s. 88.

³⁶ Sezen ve Paliç, a.g.e., s. 1689, 1693.

1.3.1. Kişilik

Kişilik, bireylerin düşünce, duygu ve davranış gibi psikolojik tepkilerindeki ve farklılıkları belirleyen sadece yaşanan an, içinde bulunulan biyolojik durum veya sosyal ortam ile açıklanamayan biçimde süreklilik gösteren özellikler ve eğilimler olarak tanımlanabilmektedir.³⁷ Kişiliğin bu anlamıyla psikolojik tepkilerin göreceli olarak önemli ve kalıcı yönlerini içerdiği görülmektedir. Kişilik, bireyle ilgili zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel hemen her şeyi kapsamaktadır. Kişide bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yapılanmasıyla bağlantılı olarak sosyal problem çözme becerisi ile de ilişkilendirilmektedir. Sosyal problem çözmenin, literatürde yapılan araştırmalarda kişilerin bilişsel süreç değişkeni olarak kullanıldığı görülmektedir. Bir sosyal problem çözme süreci, davranışsal süreçleri de içermektedir. Kişinin probleme olumlu ya da olumsuz yaklaşabilmesiyle ortaya çıkan güç kullanmalı ya da gücün kullanılmadığı, uzlaşmacı ya da uzlaşmacı olmayan, iletişim yanlısı ya da iletişimden kaçınılan yönde gelişebilen davranışlar görülmektedir.³⁸

1.3.1.1. Kişilik Oluşumu

Bireyde kişilik biçimlenmesi, yaşamın ilk yıllarında olmaktadır. Bireylerde kişilik gelişimini açıklayan kuramlar içinde Sigmund Freud'un psikanalitik (psikoseksüel) gelişim kuramı ve Erikson'un psikososyal gelişim kuramı gibi kuramlar öne çıkmaktadır. Freud kişiliğin, yaşamın ilk yıllarında şekillendiğine inanmaktadır. Freud'un psikoseksüel gelişim dönemleri şunlardan oluşmaktadır; oral dönem (0-1 yaş), anal dönem (1-3 yaş), fallik dönem (3-6 yaş), gizil dönem (6-12 yaş) ve genital dönem (11-18 yaş).³⁹Bu dönemlerle çocukta kişilik gelişimi şekillenmektedir. Freud'un bu, çocukta psikoseksüel gelişim dönemleri açıldığında, oral dönemde ağız, emekleme sırasında dinamik aktivitenin temel bölgesidir. Başlangıçta çocuğun aktiviteleri ağız bölgesi tarafından hükmedilmektedir. Anal dönemde, anüs bebeğin vücudunda zevk veren duyumların odağıdır. Fallik dönemde kişilik gelişimine bakıldığında, tenasül organları, ya da daha belirgin olarak kamış ya da penis en önemli vücut kısımlarıdır. Delikanlılar had safhada penisleri ile gurur duyarlar. Kızların ise penisi kışkırdığı ve neden sahip olmadıklarını merak ettiği söylenir. Gizil dönemde, o yaşlarındaki çocuk daha çok sakindir. Cinsel ihtiyaçlar görece susmaktadır. Genital dönemde ise ergenlikte ve yine reşitlik boyunca, tenasül

³⁷ İbrahim Taymur ve M. Hakan Türkçapar, "Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2012, 4(2), 154-177, s. 155.

³⁸ Bedel ve Arı, a.g.e., s.2.

³⁹ Milli Eğitim Bakanlığı, Kişiliğin Dönemleri ve Kişilik Bozuklukları, -Hemşirelik-, Ankara 2012, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Ki%C5%9Fili%C4%9Fin%20D%C3%B6nemleri%20Ve%20Ki%C5%9Filik%20Bozukluklar%C4%B1.pdf (Erişim Tarihi: 12.02.2016).

organları zevksel duyuların odağıdır. Bu dönemde, bireyler cinsel heyecan ve doyum ararlar. Ergen diğerlerini özgecil güdüler için, basitçe bencil ya da narsistik sebeplerle değil sevmeye başlar.⁴⁰

Freud insanların bilinçaltı işler güdülere (dürtülere) sahip olduğuna inanıyordu. Bunlar id, ego ve süperego idi. Bunlardan id, haz kaynağıydı. İd, bizleri gereksinim duymaya yönelten bilinçaltı dürtülerimizin kaynağıydı. Ego gerçeklik kaynağıydı. Ego'nun rolü id'in dizginlenemeyen talepleri ile gerçek dünya ve süperego tarafından dayatılan sınırlar arasında ara bulmaktı. Süperego ise iyinin kötünden seçilmesi kaynağıydı. Süperego, doğruyu kötünden ayıran devamlı vicdan gibiydi. Burada açıklanan id, ego ve süperego Freud'un kuramındaki kişiliğin üç teorik bileşenidir. Freud'un kişilik tipleri sınıflaması da bu üçlüden herhangi birisinin daha etkin olduğu erotik tip, obsesif tip ve narsist tipten oluşmaktadır.⁴¹

Freud'a göre çocuklukta özellikle ilk beş yaş erişkin kişilik işlevlerinde önem taşımaktadır ve yaşamın erken dönemindeki cinsel dürtülerin çevresindeki psikososyal çatışma gelişimi şekillendiren başlıca etken olmaktadır.⁴² Freud'un kuramında cinsiyetin kişilik gelişimindeki etkisi büyüktür. Freud bu yönden aynı zamanda eleştirilmiştir.

Diğer yazarların katkılarıyla oluşan ilgili literatürde genel olarak bireylerde kişilik gelişimini etkileyen faktörler şunlar olarak açıklanmaktadır; genler, iç salgı bezlerinin az veya fazla çalışması, beden yapısı, doğum öncesi faktörler (Annenin gebeliği esnasında sigara, alkol, uyuşturucu kullanması, yetersiz beslenmesi, travmatik durumlar yaşaması vb.), roller (Kız olmak, erkek olmak vb.), bireyin kendisini ve çevresini algılama şekli, aile ile kurulan iletişimin kalitesi, arkadaş çevresi tarafından onaylanma/kabullenilme ve içinde yaşanılan toplumun özellikleri, kültür yapısı, değerleri, kişilik gelişimini etkileyen unsurlardan bazıları olmaktadır.⁴³

Buna göre kişilik oluşumunda biyolojik, fizyolojik, psikolojik faktörler, cinsiyet faktörü ile içinde yaşanılan kültürün şekillendirici etkisi olmaktadır. Erikson psikososyal gelişim kuramıyla, kişilik gelişiminde biyolojik etmenlerin yanı sıra toplumsal etmenlerin belirleyici rolünü vurgulamaktadır. Erikson, Freud'un kuramına

⁴⁰Child Development Theorists, Option 5-Theories, Teacher Information, http://www.uen.org/cte/family/child_development/downloads/responsibilities/child-development-theorists.pdf, s. 12-13, (Erişim Tarihi: 14.11.2016).

⁴¹Davranış Bilimleri- Kişilik Kuramları, http://my.beykoz.edu.tr/pinarseden/files/2014/05/DB_HAFTA-10.pptx,s. 17,(Erişim Tarihi: 15.11.2016).

⁴²Taymur ve Türkçapar, a.g.e., s. 157.

⁴³ Milli Eğitim Bakanlığı, a.g.e., s. 5.

sosyal (toplumsal) perspektif katmıştır. Aşağıda Tablo-1'de Erikson'un kuramında psiko-sosyal gelişim dönemleri görülmektedir.

Tablo-1:Erikson'un Kuramında Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri⁴⁴

1. Temel güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş)
2. Bağımsızlığa karşı utanç ve şüphe (1-3 yaş)
3. Girişimciliğe karşı suçluluk (3-6 yaş)
4. Başarılı Olmaya karşı aşağılık (yetersizlik) duygusu (6-11 yaş)
5. Kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası (11-21 yaş)
6. Yakınlığa karşı yalıtılmışlık (yalnızlık) (21-30 yaş)
7. Üretkenliğe karşı verimsizlik (durgunluk) (30-65 yaş)
8. Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk (65 yaş ve sonrası)

Erik Erikson kişiliğin sekiz spesifik evresini, doğumdan yaşlılığa kadar geliştirmiştir. Kendisi, kişiliğin ömür süresince sürekli geliştiğine inanmaktadır. Ona göre bireyin kişiliği değişip duran devinimdir; daima kendinde yeniden gelişmektedir. Erikson'un kuramındaki psiko-sosyal gelişim dönemleri de açıldığında; (1) güvensizliğe karşı güven duygusu gelişim döneminde-bebeklikte-başkalarına güven ya da güvensizlik duymanın bir derecesine çocuk gelmekte, büyük ölçüde çocuk tarafından kendisine gösterilen ihtimamın (özenin) kalitesi üzerine belirlenmektedir. (2) Utanmanın karşısında bağımsızlık duygusu gelişmesi döneminde, çocuk özgürlük ya da kendi kendini yönetmeyi tecrübe etmektedir.(3) Suçluluk karşısında girişimcilik duygusu gelişmesi döneminde, o yaştaki bir çocuk kendi vücudunu kontrol etmekte ve motor aktivitelerini hem de fantezi ve dil aktivitelerini başlatmaktadır. Bu dönemle ilgili, çocuğun aktiviteleri hissiz ya da abes (Boş) dendiğinde, bir suçluluk duygusu gelişip çocukta (Harekete) başlamaya sevk etmektedir. Ayrıca çocuklar sosyal yetenekleri (İşbirliği yapma, öncülük etme ve takip etme) öğrenmeye başlamaktadır. (4) Aşağılık (Yetersizlik) duygusu karşısında başarılı olma çabası gelişmesi dönemine ilişkin olarak-okul çağı-, eğer büyüyen merakı desteklenirse çocuk (İş yapmaya/başarmaya) çaba duygusu geliştirmektedir. Cesareti kırıldığında ise çocuk aşağılanma duygusunu hissetmektedir. Çocuklar iş yapmanın fayda ya da anlamsız olduğunu öğrenmektedir. Kendi kendilerini disipline etmeyi ve diğerleriyle geçinmeyi öğrenmektedirler. (5) Rol karışıklığı karşısında kimlik duygusu gelişimi döneminde -Ergenlik- ergenler olgunlaşmaya ve dünyaya farklı bakmaya başlamaktadır. Bir kimlik inşasına güçlü ihtiyaç duymakta ve iyi rol

⁴⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, a.g.e., s. 7.

modellerine gereksinmektedirler. Eğer birinin kimliği yoksa bir birey bizatihi başkalarının gözünde kafası karışık, uyan ve tam bir eksiklik duygusu hisseden görünüşte bulunabilir. (6) İzole edilmişlik (Yalıtılmış/ Yalnızlık) karşısında yakınlık (İlişki) duygusu gelişim dönemine -Genç erişkinlik- giren genç erişkinler kendilerini kimin ve faydalı insanlar içindirler kabul ederler. Eğer özel kendi kendini bulamamış olması nedeniyle yakın kişisel ilişkiler bulmak zorsa, orada izolasyon ve yalnızlık duygusu gelmektedir.(7) Verimsizlik (Kendini meşgul etme/ Durgunluk) karşısında üretkenlik duygusu gelişimine -Yetişkinlik- ilişkin olarak, eksikliği verimsizlik ve kişisel ihtiyaçları birisinin asıl konu yapmasıyla sonuçlanabilmektedir. (8) Umudunu kesme karşısında (Benlik) bütünlük duygusu gelişim döneminde -İhtiyarlama- ise, benlik bütünlüğü bir bireyin yaşama doyumla geri bakma kabiliyetinden doğmaktadır. Yapılamayanı ve yaşamda pişmanlıkları olanlar umutsuzluk duygusuna sahiptirler.⁴⁵

Yukarıda açıklanan Freud ve Erikson'un kuramlarından başka kişilik kuramları da vardır; Alfred Adler'in Kişilik Yaklaşımı, Carl Gustav Jung'un Kişilik Yaklaşımı, Eric Berne Kişilik Teorileri, Karen Horney'in Kişilik Teorisi, vb. gibi. Bunlardan Adler kişilik kuramında davranışın toplumsal belirleyicilerinin önemi üzerinde durmuştur. Freud'un karşısında Adler cinsel içgüdüye daha az önem vermiş ve bilinci kişiliğin temeli olarak kabul etmiştir. Adler'e göre toplumsal bir varlık olan insan toplumsal dürtüler tarafından güdülenmekteydi. Toplumsal ilgi doğuştan vardı, ancak, diğer insanlarla ve toplumsal kurumlarla olan ilişkiler bireyin yaşadığı toplum tarafından belirlenmekteydi.⁴⁶ Adler'in Kuramı'nda enerjinin değişik düzeylerine dayandırılarak, kişilik tipleri de yöneten (ruling) tip, dayanan (Leaning) tip ve kaçınan (Avoiding) tip olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁷

Jung Kişilik Tipleri Kuramı'nda sekiz tipolojik gruba ayırt etmektedir: *iki kişilik tutumu--içe dönüklük ve dışa dönüklük--ve dört yönelme fonksiyonu ya da modu--düşünme, duyuş, sezgi ve hissetme--her biri içe dönük ya da dışa dönük yolla işleyebilmektedir.*⁴⁸ Jung'un kuramındaki sekiz tür içe ve dışa dönük tip böylece; (1)

⁴⁵Child Development Theorists, Option 5--Theories, Teacher Information, http://www.uen.org/cte/family/child_development/downloads/responsibilities/child-development-theorists.pdf, s. 11-12, (Erişim Tarihi: 14.11.2016).

⁴⁶ Zerrin Sungur, Davranış Bilimlerine Giriş, Ünite 14: Kişilik Psikolojisi ve Kişilik Kuramları, <http://m.friendfeed-media.com/92161212ea8086e998dd4daafb077fe9387831a0>, s. 17,(Erişim Tarihi: 29.02.2016).

⁴⁷C. George Boeree, Alfred Adler [1870 - 1937], Personality Theories, Shippensburg University Psychology Department, 1997, 2006, http://www.social-psychology.de/do/pt_adler.pdf, s. 9, (Erişim Tarihi: 15.11.2016).

⁴⁸ Daryl Sharp, Personality Types -Jung's Model of Typology-, Inner City Books, Canada 1987.

düşünen içe dönük ve düşünen dışa dönük (2) duygusal içe dönük ve duygusal dışa dönük, (3) duygusal içe dönük ve duygusal dışa dönük ile (4) sezgisel içe dönük ve sezgisel dışa dönükten oluşmaktadır.

Eric Berne kişilik kuramı da psikanalitik kuramın temelinden türemiştir. Freud gibi Berne de kişiliği duygusal yönden ele almış ve 3 dilimde incelemiştir;

"Çocukluk (olgun olmayan);Berne'ye göre her birey kısmen çocuktur. Çocuksu davranışlar bireyin yaşamında zevk ve yaratıcılık etkisi olarak bulunmalı ve süreklilik göstermelidir. Olgunluk (yetişkinlik);Berne, bireylerin davranışlarını nasihat ve yasaklarla düzenleyen zihinsel yapısının kişiliğin ebeveyn yönünü oluşturduğunu söylemektedir. Freud'un süperegosuna oynadığı role karşılık gelmektedir. Atalık; yetişken davranışları çevrede yaygınlaştırmak için bireyin girişmiş olduğu çabaları toplamından oluşan küçük büyük bir insanda bulunan bir kişilik kısmıdır."⁴⁹

Karen Horney'in kişilik kuramına göre de bireyin yaşamında iki temel eğilim emniyet duygusu ve doyum etkili olarak kişiliği yönetmekte ve yön vermektedir. Kurama göre birey, emniyet ve doyum sağlamak için yiyecek, giyecek, para, cinsellik gibi pek çok ihtiyaçları feda edebilmekte, bireyin temel amacı tehlikeden uzak ve emniyet içinde bir yaşam istemesi bulunmaktadır. Korku ve güvenlik aynı temel ihtiyacın iki kutbu olmaktadır. Birey güvenlik aramakta ve korkudan kaçmaktadır.⁵⁰

1.3.2. Kişilik Tipleri ve Problem Çözme İlişkisi

Kişilik tipolojisi çalışmaları, birbiriyle ilişkili/benzer özelliklerde insan karakterlerinin araştırılarak tasnif edilmesi, kişilik tiplerinin belirlenmesi ve ayırt edilmesi yöntemlerinden oluşmaktadır.Araştırmalarda9 farklı temel kişilikten söz edilmektedir: (1) mükemmeliyetçi, (2) yardımsever, (3) başarı odaklı, (4) özgün, (5) araştırmacı, (6) sadık sorgulayıcı, (7) kaşif, (8) iddialı ve (9) barışçıl. Bunlar bireylerdeki temel kişilik motifleridir. Bu motiflerin terkibi her insanda farklıdır ve biri daha baskındır. Yine literatürde yapılan araştırmalarla değişik kişilik tipleri (özellikleri) açıklanmaktadır. Örneğin;

- Dışa dönük / İçe dönük
- Duyumsayan- Sağduyulu / Sezgilerini kullanan
- Düşünen / Hisseden
- Yargılayan / Kavrayan.

⁴⁹Serdal Koçyiğit, İnsan Davranışları ve Kişilik Tipleri, York University, Türkiye Temsilciliği İşletme Bölümü, İstanbul, Temmuz 2014, s. 13-14.

⁵⁰ Davranış Bilimleri- Kişilik Kuramları, http://my.beykoz.edu.tr/pinarseden/files/2014/05/DB_HAFTA-10.pptx, s. 36,(Erişim Tarihi: 15.11.2016).

İş yaşamı için kullanılan Myers-Briggs yaklaşımına göre 16 farklı kişilik tipi bulunmakta olup, bu on altı tip yukarıda açıklanan 4 farklı kişilik özelliğinin farklı kombinasyonlarından oluşmaktadır.⁵¹

İlgili alan yazında çeşitli kişilik sınıflandırmaları yapılmaktadır; örneğin mizaca bağlı kişilikler ve akla bağlı kişilikler, türleri, hem mizaca ve hem de akla bağlı kişilik türleri ve bunların terkihiyle güçlü kişilikler, ara kişilikler, zayıf kişilikler, kalıcı kişilikler ve geçici kişilikler, yine hedeflenmiş kişilikler, kuralcı kişilikler, idealist kişilikler, akıllı kişilikler vb. örneklerde olduğu gibi.⁵² Çeşitli kişilik testleri belli gruptan insanlar arasındaki benzerlikleri vurgulamaktadır. Jung'un kişilik testi birçok başka teste uyarlanmıştır.⁵³ MBTI Kişilik Tipi Testi de bunlara bir örnek oluşturmaktadır.

Çalışma yaşamında kişilik tipleri de araştırılmaktadır. Başlıca kişilik tipleri Beş Büyük Faktör Kuramı (Big Five Factor)'nda; dışa dönüklük, duygusal istikrar, uyumluluk, sorumluluk ve açıklık boyutları ile ele alınmaktadır. Kurama göre dışa dönük bireyler, grup içindeki diğer bireylerle kolay iletişim kurmakta, kaynakların bulunması ve kullanılmasında öncülük etmektedirler. Duygusal istikrar boyutunda, bireyin sınırlı olup olmaması, kendine güven derecesi, iyimser veya kötümser olması, sıkılgan olması, duygusal olması ve endişeli olması gibi özellikler yer almaktadır. Kuramda uyumlu bireylerin, arkadaşça davrandıkları, birlikte çalışmayı sevindikleri, kibar oldukları, hoşgörü sınırları geniş oldukları, güven verici ve yumuşak kalpli oldukları kabul edilmektedir. Sorumluluk boyutunda azimli olma, güvenilir olma, başarı kazanma güdüsü, kuvvetli, dikkatli, temkinli, sorumluluğun bilincinde, planlı ve programlı olma gibi özellikler yer almaktadır. Açıklık boyutunda da kültürlü olma, meraklı olma gibi özellikleri bireyler taşımaktadır.⁵⁴

Kişilik tipleri üzerine literatürde yapılmış araştırmaların bulguları ile açıklanan bazı kişilik tipleri şunlardır: Mükemmeliyetçi; Yardımsever; Başaran; Traji Romantik; Gözlemci; Sadık, Sorgulayıcı; Ehl-i Keyf; Reis; Arabulucu.⁵⁵ Allport (1961) tarafından

⁵¹ <http://www.truity.com/view/types>. (Erişim Tarihi: 07.11.2016)

⁵² Murat Güzel, İnsan Davranışı ve Kişilik Tipleri, Araştırma, Breyer State University, Business Administration, (Advisor: Dr. Murat Ayan), İstanbul 2010.

⁵³ Jung Kişilik Testi, <http://www.e-motivasyon.net/junk-kisilik-testi.html>, (Erişim Tarihi: 15.11.2016).

⁵⁴ Abdullah Soysal, "Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması", **Çimento İşveren**, Ocak 2008, 4-19, s. 8-10.

⁵⁵ Tarık Morgül, İnsan Davranışları ve Kişilik Tipleri, York University Türkiye Temsilciliği İşletme Bölümü, Yalova, Eylül 2013, s. 36-64.

gerçekleştirilen alan yazın taramasında 50 farklı kişilik tanımına rastlandığı bildirilmiştir.⁵⁶

Kişilik tipleri ile problem çözme ilişkisi de literatürde açıklanmaktadır. Örneğin "Mükemmeliyetçi" tipte olanların problem çözme yetenekleri, doğruyu bulma içgüdüleri onları iş hayatında sivrilten özellikleri olmaktadır.⁵⁷

Yukarıda açıklanan çeşitli kişilik tiplerinin problem çözme ile ilişkisi de kurulduğunda, Freud'un erotik tipi örneğinde "sevgi kaybetme" korkusuyla yaşadığından, başkaları ile olmayı ve kalabalığı sevdiğinden, yine kendisini "doğru olanı yapmak" yönünde motive ettiğinden problemin kaynağı olmama problemden kaçınma davranışı gösterecektir (*Olumlu yönde* tutum). Bu tipin karşısında narsist tip ise kusuru başkalarına attığından problemi devam ettiren taraf olacaktır (*Olumsuz yönde* tutum sergileme). Erikson'un kuramına göre çocuğun problemlerle etkili başa çıkabilmesi için başta kendisinde güven duygusunun (Özgüven) gelişmiş olması (0-1 yaşında), ve kendi kendini yönetme ve inisiyatif alma (1-3 yaşında), girişimci olma (3-6 yaşında), başarma isteği (6-11 yaşında) ve kimlik inşa etme (11-21 yaşında) gibi gelişmelerin olması gerekmektedir. Adler'in kuramında örneklendiğinde, söz gelimi, yöneten tipin ortaya koyduğu kurallarla problem üreten ve yayan değil, aksine ortaya çıkabilecek bir takım problemleri önceden görebilen (öngörü) ve bunlara önem alabilen kişi olması gerekmektedir. Kaçınan (Avoiding) tipin problem çözmede de enerjisi düşük olacaktır. Jung'daki kişilik tipleri ile eşleştirdiğinde de, daha iyi problem çözme için kişide dışa dönüklük zaman zaman içe dönüklük ile ilgili süreçlerde düşünme, duyuş, sezgi ve hissetmenin bir derecesinin (Kompozisyonunun) gerekeceği söylenebilmektedir.

1.3.2.1. Problem Çözmede Etkili Olan Kişilik Özellikleri

Problem çözmede etkili olan birtakım kişilik özellikleri aşağıdakiler olarak öne çıkmaktadır;

Mükemmeliyetçi, dışa dönük- iletişim tabanlı, duygusal istikrarlı- sakin, iyimser (pozitif) ve kendine güvenen, uyumlu- arkadaşça yaklaşan, işbirlikçi, kibar, hoşgörülü, güven verici ve yumuşak kalpli, sorumlu- azimli, güvenilir, başarı odaklı,

⁵⁶ Bilal Duman, Ali Yakar, İdil Eren Türkoğlu ve Pınar Yakar, "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Programları Çerçevesinde Öğretmen Adaylarının Kişilik Tiplerine Göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı (1), 2013, 121-143, s. 123.

⁵⁷ Morgül, a.g.e., s. 40.

dikkatli, temkinli, sorumluluğunu bilen, planlı, programlı, açık- meraklı,⁵⁸ gelişime açık, empati kuran,⁵⁹ uyumlu ve etkili kişiler arası tarzı olan.⁶⁰

Çocuğun kendine güvenli olması (Özgüveni) ile problem çözme becerisi ve potansiyeli arasında pozitif ilişki vardır. Buna göre, güvenli tip karşılaştığı problemleri çözmeye daha başarılı olacaktır. Başkalarıyla ilişkileri iyi olan çocuklar potansiyel problemlerin kaynağı olmayacakları gibi, problemlerin çözüm sürecinde de olumlu katkıları olacaktır. Güvenle birlikte çocukta kendini yönetme ve inisiyatif alma, girişimci olma, başarma isteği ve kimlik (Oluşumu) gibi bireysel özellikler/gelişmelerinin de problem çözme süreçlerinde pozitif etkisi görülmektedir.⁶¹

Araştırmalara göre öfke uyandıran durumlara karşı her bireyin kendine özgü bir baş etme ve duyguyu ifade etme şekli bulunmaktadır. Uyumlu ve etkili bir kişiler arası tarzı olan bireylerin öfkeye neden olan durumları çözümlenebildikleri, öfkenin nasıl ifade edildiğinin ise bireyin kişilerarası ilişkileriyle etkileşim halinde olduğu bildirilmektedir.⁶²

Çatışma çözme yaklaşımlarından uzlaşma ve işbirliği stratejileri, problem çözme biçiminde çaba gerektiren yaklaşımlar gerektirmektedir. Nörotik kişilerin bu stratejileri daha az kullandıkları, bunun yerine rekabet veya kaçınma stratejilerini tercih ettikleri bildirilmektedir. Başka bir örnekte de gelişime açıklığı yüksek kişilerin yaratıcı ve yenilikçi yapıları, çatışma durumlarını bir problem çözme durumu gibi görmelerine ve karşılarındakilere empati ile yaklaşmalarına olanak sağladığı, böylelikle çatışma çözümünde her iki tarafa da fayda sağladığı bildirilmektedir.⁶³

1.3.2.2. Ergenlerde Problem Çözme Becerileri

Eğitim, bireyin yaşadığı toplum içerisinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin bütünü olmaktadır.⁶⁴ İlgili süreçlerde problem çözme becerileri de öğrencilere kazandırılmaktadır. Öğrenciler problem çözme becerileri ile problemlere nasıl sistematik ve mantıksal çözümler

⁵⁸ Soysal, a.g.e., s. 8-10.

⁵⁹ H. Nejat Basım, Fatih Çetin ve Akif Tabak, "Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi", *Türk Psikoloji Dergisi*, Haziran 2009, 24 (63), s. 32.

⁶⁰ Şerife Çetinkaya, Lise Öğrencisi Erkek Ergenlerde Problem Çözme Eğitiminin Problem Çözme Becerisi, Kişilerarası İlişki Tarzı ve Öfke Kontrolü Üzerine Etkisi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, (Tez Dan .: Yrd. Doç. Dr. Filiz Adana), Aydın 2013, s. 3.

⁶¹ Çetinkaya, a.g.e., s. 3.

⁶² Çetinkaya, a.g.e., s. 3.

⁶³ Basım, Çetin ve Tabak, a.g.e., s. 23, 32.

⁶⁴ Çelebi, a.g.e., s. 3.

bulacaklarını öğrenmektedir.⁶⁵Örgün eğitimle ergenlere kazandırılmaya çalışılan problem çözme becerilerine sahip olmaları, ergenlerin sosyal uyumunu ve günlük yaşamdaki başarılarını olumlu yönde etkilemesiyle önem kazanmaktadır. Bireylerde problem çözme becerileri yaşam başarısını doğrudan etkileyen bir unsur olmaktadır. Kişinin mutlu ve doyumlu bir yaşam sürmesini sağlayan ve ruh sağlığını da koruyan önemli bir faktör olduğu bildirilmektedir.⁶⁶

D'Zurilla ve Nezu (1999) bireyin duygusal tepkilerini yönetmesiyle problem çözme sürecinin etkililiğinin artırılabilmesine vurgu yaparak sosyal problem çözme beceri eğitimlerinde geçerli olan bazı ilkeler öne sürmüşlerdir. Buna göre; hissedilen olumsuz duygular neyin elenmesi gerektiğini araştırmak için bir tetikleyici görevi görerek problemin farkına varılması için bir ipucu niteliği taşıyabilirler. Problem çözmeye yönelik harekete geçmek için kişi motivasyon durumunu, problemi tehdit edici bir unsur olarak görmekten ziyade problemin başa çıkılabilir bir unsur olduğu yönünde biçimlendirmelidir. Öfke ya da kaygı gibi olumsuz duygulanımlar problem çözme sürecini olumsuz yönde etkilemektedirler, bu nedenle bu türden duygusal tepkilerin şiddetinin azaltılması gerekir. Umut gibi başarıya dönük duygular problem çözmeye başarılı sonuçlara ulaşmada olumlu etkiye sahiptirler. Duygular problem çözmeye sonuçları etkileyebilecek güçte olabilir. Örneğin problem çözme sürecinin önemli bir parçası olan çözüm seçeneklerinin değerlendirilmesinde, duygular çeşitli alternatiflerle birleşerek karar vermenin düşünme boyutunu etkileyebilirler.⁶⁷

Problemlerle başa çıkabilmede ergenin kendini tanıması (Süreç) gelişmesinde pozitif etkisi olmaktadır. Bir problem ile ilk karşılaşıldığında etkisi bireyde daha fazla olmaktadır. Zamanla probleme karşı daha etkili mücadele geliştirmektedir. Ergen kendini tanıdığı ölçüde, artılarının yanında eksilerini de bilerek (Ya da algılayarak), soruna makul bir çözüm (Kendi- öz çözümünü) üretebilmeyi öğrenmektedir.⁶⁸

Bir çocuğun kendisine yönelik iyi duygular geliştirilmesi sonucu kendisini iyi hissetmesi olarak tanımlanabilen özgüven faktörü, ergenin problem çözme sürecinde ve diğer tüm eylemlerinde de başarısında etkili olmaktadır. Çocukta özgüveni biyolojik birtakım özellikleri ve çevresel etkilerle şekillenmektedir. Özgüvenin iki merkezi boyutu; "Sevilebilir olma" ve "Yeterli olma duygusu" dur. Ergende problem çözme yeteneğine güvenmeye başlamasıyla birlikte problemle de

⁶⁵ Sezen ve Paliç, a.g.e., s. 1689.

⁶⁶ Tetik ve Açıkgöz, a.g.e., s. 88,90.

⁶⁷ Çekici, a.g.e., s. 39-40.

⁶⁸ Sema Mutluer, Özgüven Oluşmasında Manevi Değerlerin Rolü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, s. 8, (Yüksek Lisans Tezi).

daha başarılı mücadele ettiği gözlenmektedir. Böylece ergenin problem çözme yeteneğine güvenmesi önemli olmaktadır. Problem çözme sürecinde etkili olan çocuktaki diğer yetkinlikler de iletişim, empatik düşünme, (Soruna) olumlu yönelebilmek (Çözme odaklı olmak), inisiyatif alabilme, çözüm üretme ve bunda öncülük etme (Liderlik) olarak sıralanabilmektedir.⁶⁹

1.3.2.3. Problem Çözmede Ergenin Kişisel Yeteneklerini Kullanması

Problem çözme sürecinde ergen bilgi, deneyim sezgi ve kişisel yeteneklerini kullanmaktadır. Problem çözümlenmenin ön koşulu problemi çözülebilir olarak görmek olmaktadır.⁷⁰ Böylece kişide problemi bu yönde algılaması ile özgüven faktörü de önemli hale gelmektedir. Problem çözmede ergenin kullanabildiği birtakım yetenekleri de iletişim becerisi, olaylar sorunlar ve bunların çözümüne pozitif yaklaşımı, problemi çözmek için kendine güvenmesi (Özgüven faktörü), dışa dönük-uyumlu olması, arkadaşça yaklaşımlı, hoşgörülü/toleranslı olması gibi, vb. olarak tespit edilebilmektedir.

1.4. ERGENLERİN PROBLEM ÇÖZME YÖNTEMLERİ

Bireylerin sosyal problem çözmede kullanacakları etkili başa çıkma yollarını keşfetmeleri ve uygulamalarıyla yaşamlarında karşılaştıkları problemleri kolay çözdükleri, böylece günlük yaşamlarında etkinliklerini korudukları ve çevredeki değişimlere çabuk uyum sağladıkları bilinmektedir. Problemlerle başa çıkma ile bireyin etkililiği ve çevreye uyumu arasında ilişki vardır.⁷¹

Başta çıkma yolları ile kullandıkları yöntemler de bireylerde kendi nitelikleri ve çevresel şartlarıyla bağlantılı şekillenmektedir. Problemin fark edilmesiyle başlayan süreçte çocuk problemi algılamakta/tanımlamakta, problemle ilgili bilgi toplamakta, varsayımlar geliştirmekte, bu varsayımlarını kendi kafasında değerlendirmekte, bir karar vermekte (çözüm) ve böylece problemin çözümü için bir yöntemi benimsemektedir. Süreçte genel bir sonuca varılması, problem çözme yönteminin son aşaması olmaktadır. Her birey kendine uygun olduğunu düşündüğü mücadele

⁶⁹ Mutluer, a.g.e., s. 39-40

⁷⁰ Milli Eğitim Bakanlığı MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Problem Çözme, -Büro Yönetimi ve Sekreterlik-, Ankara 2008, s. 3, <http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/buroyonetim/moduller/problemcozme.pdf> (Erişim Tarihi: 12.02.2016).

⁷¹ Çam ve Tümkaya, a.g.e., s. 96.

(çözüm) yöntemini bu süreçleri geçirerek seçmektedir. Ergenlerde problem çözmede kullandıkları yöntemler böylece birbirinden farklılaşmaktadır.⁷²

Ergenlerin problemler karşısında kendi çözüm yöntemlerini geliştirmelerinde, ilgili süreçlerde çevrelerinden gördükleri destek (anlayış ve yardım) ile birlikte özgüven, zaman (geçmesi ve yaş alma) ve tecrübe faktörleri önem arz etmektedir. Çocuklar kendilerine güvenildiğinde ve tecrübe kazandıklarında potansiyel (gelecek) sorunlarla daha kolay başa çıkabilmekte ve problem çözmede etkinlik kazanmaktadırlar.⁷³

⁷²Milli Eğitim Bakanlığı, Mesleki Gelişim - Proje Hazırlama, Ankara 2014, http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Proje%20Haz%C4%B1rlama.pdf (Erişim Tarihi: 12.02.2016).

⁷³M.E.B, a.g.e., s.23

İKİNCİ BÖLÜM

KİŞİLİK İLE İLGİLİ LİTERATÜRDE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde, kişilik ile ilgili literatürde yapılmış çalışmalar ve bu çalışmaların teori ve varsayımları açıklanmaktadır.

2.1. KİŞİLİK KURAMLARI

Kişilik ile ilgili birtakım kuramlar açıklanmadan önce, tanımlanma girişimlerine bakıldığında, ruhbilimciler tarafından çeşitli biçimlerde tanımlandığı görülmektedir, örneğin;

- Kişilik, bütün bedensel özelliklerin, içgüdülerin, dürtülerin, eğilimlerin, kazanılmış deneyimlerin bütünüdür.
- Kişilik, bir insanın gelişme evrelerinde gerçekleştirdiği bağlantıların bütünüdür. Bu bütünlük içinde tutum ve davranışa yansıyan özellikler yer alır.
- Kişilik, eğilim ve deneyimlerin belirli evreler içinde bütünleşmesi sonucu oluşan bir süreçtir.
- Kişilik, bir insanın çevresine uyum sağlamak amacıyla yaptığı davranışlarının bütünüdür.
- Kişilik, bireysel farklılığa dayanan duyguların, düşüncelerin, becerilerin, yeteneklerin, alışkanlıkların oluşturduğu işlevsel bir bütündür.⁷⁴

Kişiliğe böylece açıklık getirildikten sonra, bireylerde kişiliklerinin hangi süreçlerden/evrelerden geçerek oluştuğu da çeşitli araştırmalarda konu edilmektedir. Bireylerde kişilik gelişimine ışık tutan, aşağıda açıklanan kuramlar vardır.

2.1.1. Freud'un Kişilik Kuramı

Sigmund Freud kişilik gelişimini bireydeki psikoseksüel gelişim aşamalarıyla açıklamaktadır. Freud'un yapısal kişilik kuramına göre kişiliği oluşturan üç temel birim; id, ego ve süperego 'dur. Bunlardan id, kişiliğin biyolojik parçası ve insanın doğuştan sahip olduğu tüm dürtülerinin kaynağı görülmektedir.⁷⁵Teoriye göre id,

⁷⁴Özcan Köknel, *Kaygıdan mutluluğa Kişilik*, 11.Basım, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul,1985,s.185.

⁷⁵ Osman Özdemir, Pınar Güzel Özdemir, Muhammed Tayyib Kadak ve Serhat Nasıroğlu, "Kişilik Gelişimi", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 2012, s. 570.

kişiliğin en kaba, ilkel kalıtımsal dürtü ve isteklerini taşımaktadır (doğuştan gelen temel dürtüler saldırganlık ve cinselliktir). Ego id'in isteklerini dengeleyip çevreyle uyumlu hale getirmeye çalışan birim bulunmaktadır. Toplumsal bir varlık olan kişide ilkel dürtülerini dizginleme (denetleme) ihtiyacı vardır. Ego bunu sağlamaktadır. Süperego da toplumsal kavramları içermektedir. Teoriye göre ego, id ile süperego arasındaki dengeyi kurmaya çalışmaktadır.⁷⁶Freud'da kişilik tipleri de id, ego ve süperego etkileşiminden, bunlardan birisinin kişide daha etkin olmasıyla gelişmektedir. Freud üç tip kişiliği böylece; erotik tip, obsesif tip ve narsist tip olarak ayırmaktadır (Tablo-2).Bunlardan erotik tip, Freud'un tanımıyla "sevgi kaybetme" korkusuyla yaşayıp, özellikle kendisinden sevgiyi sakınanlara bağımlı olarak yaşamaktadır. Obsesif tip vicdanıyla mücadele etmektedir. Narsist tip de kendisini yaşatma ve devam ettirme savaşında olmasıyla karakterize edilmektedir.

Tablo-2Freud'un Kuramında Kişilik Tipleri⁷⁷

Erotik Tipin Özellikleri	Obsesif Tipin Özellikleri	Narsist Tipin Özellikleri
Başkaları ile olmayı sevmektedir.	Eleştirmekte, şüphecidir.	Kusuru başkalarına atmaktadır.
Kalabalığı sevmektedir.	Kolay kolay etkilenmemektedir.	Başkalarıyla ilişkilerinde kendini beğenmektedir.
Kendisini ve başkalarını "popüler", "doğru olanı yapmak", "toplumsal baskı" gibi değerlerle ölçmektedir.	Obsesif ve rasyonel olmakla övünmektedir.	Kendisiyle ilgili endişelerinin farkında değildir. Kendisinden memnundur.
Abartmayı sevmektedir.	Basit olayları karmaşık bir biçimde yorumlamaktadır.	

Tablo-2'den görüldüğü gibi, erotik tipin başkalarıyla olmayı ve kalabalığı sevmesi gibi kişilik özellikleri görülmektedir. Obsesif tipin özellikleri eleştirci ve şüpheli olması gibi vb. özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Narsist tipin özellikleri de kusuru başkalarına atması, başkalarıyla ilişkilerinde kendini beğenmesi,

⁷⁶ Hikmet Yazıcı, Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Eysenck'in Kişilik Kuramına Dayalı Olarak Belirlenmesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 1997, s. 4.

⁷⁷Davranış Bilimleri- Kişilik Kuramları, http://my.beykoz.edu.tr/pinarseden/files/2014/05/DB_HAFTA-10.pptx, s. 17,(Erişim Tarihi: 15.11.2016).

kendisiyle ilgili endişelerinin farkında olmaması ve kendinden memnunluk ile karakterize edilmektedir.

2.1.2. Adler'in Kişilik Kuramı

Adler'e göre aşağılık duygusu, kişiliği etkileyen önemli duygudur. Bu duygu yaşamla başlar ve bilinçdışı bütünü insanlarda bulunur. İnsanlar yaşamları boyunca bu duygudan kurtulmaya, üstünlük sağlamaya ve kendilerini ispatlamaya çalışırlar. Adler'e göre genetik özelliklerden ayrı olarak bireyler toplumsal koşulların da etkisiyle kişiliklerini kendileri oluştururlar. Adler'e göre insan davranışlarının gerisindeki temel motif, üstünlük ve egemenlik içgüdü ile güç ve prestij elde motivasyonudur. Bu motivasyon kişiliğin gelişiminde etkili olur (Adler'in üstünlük arama kuramı).⁷⁸

Adler'in Kişilik Kuramı'nda enerjinin değişik düzeylerine dayalı olarak üç kişilik tipi ayırt edilmektedir; yöneten (Ruling) tip, dayanan (Leaning) tip ve kaçınan (Avoiding) tip. Yöneten tip, diğerleri üzerinde daha agresif ve dominant olma temayülü ile karakterize edilmektedir. Başkalarına dayanan tipte insanlar daha duyarlı kimselerdir fakat başkalarına dayanmalıdırlar. Kaçınan tip ise en az enerjiye sahip olan, sadece temelde yaşantıdan -özellikle diğerlerinden- kaçınmak suretiyle hayatta kalanlarla karakterize edilmektedir.⁷⁹

2.1.3. Horney'in Kişilik Kuramı

Karen Horney de psikanaliz kuramının etkisi altında kalmıştır. Bununla birlikte Horney de, kişilik üzerine görüş ve düşünceleri sosyal ilişkilerle ilgili önemli çözümlenmelerden yararlanarak belirlenmiştir. Horney'e göre kişiliği asıl şekillendiren yaşam koşulları ve sosyal ilişkilerdir.⁸⁰

Horney'in kişilik kuramına göre bireyin yaşamında iki temel eğilim kişiliği yönetir; emniyet duygusu ve doyum. Kuramda insanların temel amaçlarının önce tehlikeden uzak ve emniyet içinde bir yaşam yaşamak olduğu, daha sonra çeşitli gereksinimlerin doyumunu aradıkları vurgulanmaktadır. Teoriye göre birey yaşamında başlıca güvenlik aramakta, korkudan kaçmakta, böylelikle bu zeminde bireyin kişiliği şekillenmektedir.⁸¹

⁷⁸ Gülçin Karabacak, İşgören Kişilik Özelliklerinin İş Stresi Üzerine Etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Tez Dan.: Prof. Dr. Gönül Budak), İzmir 2010, s. 43.(**Yüksek Lisans Tezi**).

⁷⁹Boeree, a.g.e., s. 9.

⁸⁰Karabacak, a.g.e., s. 47.

⁸¹Karen Horney(1885-1952),http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/65836/34148/karen_horney.pptx,s. 2-3,(Erişim Tarihi: 29.02.2016).

Horney'e göre kişilerin endişe, kaygı, korkular ile baş edebilmek için başvurdukları davranış seçenekleri şöyle özetlenmektedir:

- İnsanlara yaklaşmak onlara sevgi ve yakınlık duymak sureti ile endişe ve korkuları gideren taktikler.
- İnsanlardan uzak durmak, onlara karışmamak ve bağımsız biçimde hareket ederek endişe ve korkulardan sıyrılma taktikleri.
- Ve insanlara karşı gelmek, onlarla mücadeleye girmek güçlü olduğunu diğer insanlara kabul ettirmek yoluyla endişe ve korkulardan sıyrılma taktikleri.⁸²

2.1.4. Jung'un Analitik Psikoloji Kuramı

Freud tüm davranışların ardında cinselliğin olduğunu vurgularken, Jung buna katılmayarak ondan ayrılmıştır. Oidipus Kompleksi de onun için bir varsayımdan ibaretti, bazı durumlarda doğrulanabilirdi, ama genelleştirilmesi olacak şey değildi.⁸³ Jung, insan davranışlarının ırksal, soygelişimsel yönlerini vurgulamış, kişiliğin ırksal ve soyaçekimsel özelliğine önem vermiştir. Jung'a göre insan kişiliği; arkeik, ilkel, doğuştan, bilinçdışı ve evrenseldir. Jung kişiliğin tümüne "psişe" adını vermiş ve kişiliğin birbirinden ayrı fakat birbirleriyle etkileşim halindeki sistemlerden oluştuğunu savunmuştur.⁸⁴ Teoriye göre kişiliğin geçici merkezi ego idi (Kişiliğin geçici merkezi ve bilinçli yönü). Ego'yla bitişik "kişisel bilinçdışı" yer almaktaydı. Onun içinde karmaşalar (=Kişisel bilinçdışı alanında yer alan örgütlenmiş ve bir kavram hakkındaki duygular, düşünceler, algılar ve anılar topluluğu) yer almaktaydı. Bu kişisel bilinç dışı bazı bilgileri kendine gerek duyduğunda bilince çıkartırken, hatırlamak istemediğini bilinçaltında tutmaktaydı.⁸⁵ Hepsini kapsayan bir de "ortak bilinçdışı" vardı. Bunun içinde de arketipler (=Yoğun duygusal unsurlar taşıyan evrensel düşünce biçimleri) yer almaktaydı (Belli başlı arketipler; persona, anima, animus ve gölge idi). Jung'un kuramında iki tutumdan söz edilmektedir; (1) İçedönük ve (2) Dışadönük.⁸⁶ Bu tutumların içerisinde yer alan işlevler de düşünme, duyuş, hissetme ve sezgidir (Bilincin dört temel boyutu). Jung, içedönüklüğü ve dışadönüklüğü bilincin bir parçası olarak görmüştür. Belirli durumlara bu iki şekilde tepki verildiğini söylemiştir. Kurama göre kalıtım ve çevre koşulları, bireyin hangi

⁸²Erol Eren, **Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2001, s. 89-90'den aktaran Karabacak, s. 47.

⁸³ Carl Gustav Jung, **Analitik Psikoloji**, 2. Basım, Payel Yayınları, İstanbul, s. 30.

⁸⁴ Psikolojide Benlik Kuramları - Sigmund Freud ve Psikanalitik Kuram, <https://makalearsivi.wordpress.com/2009.06.24/psikolojide-benlik-kuramlari-sigmund-freud-ve-psikoanalitik-kuram/>, (Erişim Tarihi: 29.02.2016).

⁸⁵ Morgül, a.g.e., s. 35.

⁸⁶Sarp, a.g.e., s. 12.

boyutta bu zihinsel gelişimi göstereceğini belirlemekteydi. Bilincin bu boyutlarının her biri, içe ve dışa dönük diye ikiye ayrılmaktaydı.⁸⁷ Kişiliğin bir bütünlük kazanması için en son gelişen "benlik" ti. Benlik, tüm kişiliği etrafında toplamaktaydı. Jung'un belirlenen 16 kişilik tipi bu zeminde oluşmaktadır.⁸⁸

2.1.5. Fromm'un Kişilik Kuramı

Kurama göre kişilik sosyal etkiler sonucu yaşam tecrübeleriyle oluşmaktadır. Eric Fromm, birey ve toplum arasındaki ilişki ile ilgilenmiştir. Ona göre psikolojinin esas sorunu bireyin toplumla, dünyayla ve kendisiyle nasıl bir ilişki kurduğunun incelenmesi ve anlaşılmasıdır. Bu ilişki biçimi, öğrenme ve toplumsallaşma süreçleri sonunda edinilmekteydi. Birey ve toplum arasındaki ilişki Freud'un düşündüğü gibi statik değil, devamlı değişme halindeydi.⁸⁹ Kurama göre bireyin çevre ilişkileri iki yöndedir; sosyalleşme ve asimilasyon. Araştırılan konuyla ilişkili olarak da, içinde yaşanılan çevreden bir başka çevreye (Örn: Yurtdışına göç ya da bir şehirden diğerine veya aynı şehirde başka semte taşınma ile) çeşitli nedenlerle gidilmesiyle yaşanılan sosyal problemler içinde başlıcalarını oluşturmaktadırlar. Bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye göç etme örneğinde ailelerin karşılaştıkları en önemli sorun sosyalleşme olgusu olmaktadır. Kültür farklılığından kaynaklanan sosyalleşme ve asimilasyon problemleri yaşanmaktadır.⁹⁰

2.1.6. Eysenck'in Faktör Analitik Ayrıcı Özellik Kuramı

Hans Eysenck, insan kişiliğini biyolojik temele dayalı olarak açıklamıştır. Eysenck'in kişiliği ifade etme modeli varsayımsal olup, ona göre bireylerin sergilemiş oldukları davranış modelleri onların genetik yapılarından ve yaşadıkları toplumun psikolojisinden kaynaklanabilmekteydi. Eysenck, bireylerin kişilik yapısını içedönüklük (İntroversion) ve dışadönüklük (Extraversion) kavramlarıyla açıklamıştır.⁹¹ Eysenck faktör analizi ile üç treyt boyutu öne sürmüştür. Burada sözü edilen treyt, bireylerin farklılık gösterdiği kişilik boyutlarının temelini oluşturan duygu, biliş ve davranış eğilimleri olarak açıklanmaktadır (Utangaç, açık, arkadaş canlısı vb.). Eysenck bu treytlerin kalıtımla belirlendiğini ileri sürmüştür, üç faktör kuramını "dışadönüklük-içedönüklük", "nevrotiklik-duygusal denge" ve "psikotizm-dürtü kontrol" faktörleri üzerine kurmuştur. Ona göre kişiliğe başlıca iki boyutta

⁸⁷ Carl Gustav Jung (Analitik Psikoloji), s. 33, 64.

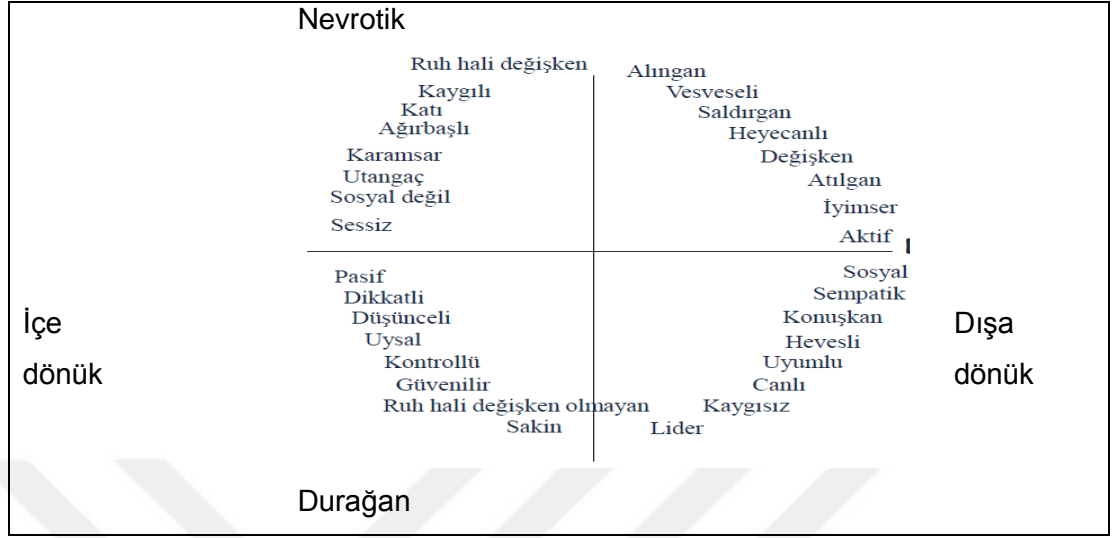
⁸⁸ Minh Tan, Understanding Your Jung Personality Typing Results, s. 9.

⁸⁹ Sungur, a.g.e., s. 19.

⁹⁰ Özcan Güngör, "1,5 ve 2. Nesil Türk Gençlerinin Ailede Dini Sosyalleşmeleri: New Jersey, USA Örneği", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 53,2 (2012), s. 85.

⁹¹ Yazıcı, a.g.e., s. 8.

bakılabilmektedir: içedönüklük-dışa dönüklük ve nevrozizm-durağanlık. Diğer kişilik nitelikleri aşağıda Şekil 1'de görüldüğü gibi dairesel olarak sıralanabilmektedir.⁹²

Şekil -1Eysenck'in Kuramında Temel Kişilik Boyutları Ekseninde Diğer Kişilik Niteliklerinin Sıralanması

2.1.7. Rank'ın Kişilik Kuramı

Otto Rank, Freud'un Odişus karmaşasına ilişkin çözümlemesine katılmamıştır. Rank, kişilik gelişmesinde yönlendirici güç olarak istem kavramını geliştirmiştir. İstem kavramıyla insanı bilinçli, amaçlı, seçim yapabilen ve kendine yön verebilen bir varlık olarak tanımlamıştır.⁹³

Rank kişiliği, dürtüler, duygular ve irade olmak üzere üç bölüme ayırmıştır. Kurama göre anında doyum arayışı içinde olan dürtülerin doyumunu ertelenebildiğinde irade gelişimi başlamaktadır. İradenin gereğinden fazla gelişimi ise inatçılık ve kurallara uymama gibi gelişmelere neden olmaktadır.⁹⁴

⁹² Hacer Harlak, Treyt Kuramları (Ayırıcı Özellikler ya da Kişilik Çizgileri), <http://www.akademik.edu.edu.tr/bolum/fef/psikoloji/webfolders/topics/K%20%C4%B0%20C5%9E%20%C4%B0%20L%20%C4%B0%20K-sunu3.pdf>, s. 1-4,(Erişim Tarihi: 01.03.2016).

⁹³ Engin Geçten, Otto Rank, <http://www.aymavisi.org/psikoloji/Otto%20Rank%20-%20Engin%20Gectan.html>,(Erişim Tarihi: 01.03.2016).

⁹⁴ Halime Doğan, Evli Bireylerin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleriyle Evliliklerinde Çatışma Yaşama Durumları Arasındaki İlişki, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Tez Dan.:Prof.Dr. Turan Akbaş), Adana 2010, , s. 14,(**Yüksek Lisans Tezi**).

2.1.8. Beş Faktör Kişilik Kuramı (BFKK)

Kişilik özelliklerinin ölçülmesinde son yıllarda yapılan araştırmalarda beş faktör kişilik kuramı ön plana çıkmaktadır. Model bireysel farklılıkların bütün dillerde kodlanabileceği ve konuşma diline sözcükler şeklinde yansıyabildiğini bundan yola çıkarak da kişilik yapısının sınıflandırılabilirliği varsayımını taşımaktadır. Üzerinde pek çok çalışmanın yapıldığı BFKK kişiliğin beş faktörden oluştuğunu ileri sürer.⁹⁵

Beş Faktör Kişilik Kuramı (BFKK)'nda kişilik tipleri; dışa dönüklük, duygusal istikrar, uyumluluk, sorumluluk ve açıklık boyutlarında çeşitli özelliklerle açıklanmaktadır.⁹⁶ BFKK, kişilik tipleri ile ilgili araştırmalarda sıkça kullanılan bir yaklaşımdır. BFKK yaklaşımı geliştirilirken yapılan araştırmalar kişilik ile ilgili çalışmaların bu beş faktörde derlenebileceğini göstermiştir.⁹⁷ Bu beş faktör evrensel görülmektedir⁹⁸:

Kişilik yapısını temsil eden özelliklerin neler olduğuna yönelik yapılan çalışmaların temelini faktör analizleri (Cattel, 1956; Eysenck, 1951) oluşturmuştur. Bununla birlikte yapılan çalışmalarda kişiliği genel anlamda açıklayabilen beş faktörlü bir yapının ortaya konduğu görülmüştür (Borgatta, 1964; Goldberg, 1990; Norman, 1963). Bu yapıda içerilen özellik boyutları şöyle açıklanmaktadır;

Uyumluluk: Uyumluluk kişilik faktörü yüksek kişiler güvenilir, yumuşak başlı, açık sözlü, fedakâr, alçak gönüllü olarak tanımlanmaktadır. Uyumluluk faktörü düşük kişiler ise düşmanca, yarışmayı seven, güvenilmez, inatçı, kaba ve şüpheli kişilik özellikleriyle bağdaştırılmaktadır.⁹⁹

Dışadönüklük: Dışadönüklük boyutu yüksek bireyler pozitif, sosyal, enerjik, neşeli, baskın, iddialı ve diğerlerine karşı ilgili; bu boyutu düşük içedönük bireylerse, çekingen, sakin, yalnızlığı tercih eden şekilde tanımlanmaktadır.¹⁰⁰

Nörotiklik: Nörotiklik, suçluluk, sinirlilik, hüznün ve korku gibi olumsuz duyguları yaşama eğilimi olmaktadır. Nörotikliği yüksek kişiler, kaygılı, güvensiz, içine kapanık, sinirli; düşük kişiler ise rahat, özgüvenli ve sabırlı kişiler olarak tarif edilmektedir.¹⁰¹

⁹⁵ Elif Güneri Yöney, "Uluslararası Kişilik Envanteri (IPI)Kısa versiyonunun Türkçeye Uyarlanması: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi",*International Journal of Social Sciences and Education Research*,2(4),1308-1321.

⁹⁶ Soysal, a.g.e., s. 8-10.

⁹⁷ Duman vd. ,a.g.e., s. 124.

⁹⁸ Harlak, a.g.e., s. 5.

⁹⁹ Basım vd. ,a.g.e., s. 22-23.

¹⁰⁰ Basım vd. ,a.g.e., s. 22-23.

¹⁰¹ Basım vd. ,a.g.e., s. 22-23.

Öz disiplin: Bu kişilik özelliği itaatkârlık, düzenlilik, disiplin, sorumluluk, başarı yönelimlilik gibi özelliklerle ilişkili olup, bu kişilik faktörü yüksek olan kişiler azimli, hırslı, başarı yönelimli olmakta; düşük olanlar ise plansız, erteleyen ve disiplinsiz olarak değerlendirilmektedir.¹⁰²

Gelişime açıklık: BFKK içinde bilişsel yönü en fazla olan özellik bulunmaktadır. Bu açıdan yüksek seviyede gelişime açık olan bireyler, hayal kuran, maceracı, orijinal, yaratıcı, meraklı, kendi düşünce ve duygularına yönelen; düşük seviyedekiler ise geleneksel, tutucu, ilgisiz olarak nitelendirilmektedir.¹⁰³

2.2. KİŞİLİĞİN TEMEL BİLEŞENLERİ: MİZAÇ (HUY) VE KARAKTERİN AÇIKLANMASI

Kişilik, bireyin belirgin, değişmeyen ve tutarlı olan özelliklerinin tümüdür. Kişiliğin temel unsurları mizaç (huy) ve karakterdir.¹⁰⁴Kişilik yapılanması, mizaç (huy), yetenek ve karakterin bileşimi olarak görülebilmektedir.

2.2.1. Mizacın Boyutları

Mizaç araştırmalarda yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebat etme gibi boyutlarıyla incelenmektedir. Cloninger'in psiko biyolojik kişilik kuramı mizacı bu dört boyutuyla tanımlamıştır. Bu mizaç özellikleri algıya dayalı huylar ve becerilerde bireysel farklılıkları yansıtmakta ve genetik olarak homojen ve birbirinden bağımsız olarak katılımsal bulunmaktadır.¹⁰⁵Bu boyutlar birbiriyle etkileşim halindedirler. Bu dört mizaç boyutunun, beyin sistemindeki dört varyasyonu yansıttığını bildirilmektedir (Tablo 3).

Tablo-3Uyarım-Tepki Özelliklerini Etkileyen Dört Beyin Sistemi.¹⁰⁶

Beyin Sistemi (İlişkili Kişilik)	Temel Monoamin Nöromodülatörü	Bağlantılı Uyarın	Davranışsal Tepki
-------------------------------------	----------------------------------	-------------------	----------------------

¹⁰²Basım vd. ,a.g.e., s. 22-23.

¹⁰³Basım vd. ,a.g.e., s. 22-23.

¹⁰⁴ Biçer, a.g.e., s. 17.

¹⁰⁵ Samet Köse, Kemal Sayar, İsmail Ak, Nazan Aydın, Ülgen Kalelioğlu, İsmet Kırpınar, Robert A. Reeves, Thomas R. Przybeck ve C. Robert Cloninger, "Mizaç ve Karakter Envanteri (Türkçe TCI): Geçerlik, Güvenirliğı ve Faktör Yapısı", *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 2004, 14, s. 107-108.

¹⁰⁶ Haluk Arkar, Cloninger'in Psikobiyolojik Kişilik Kuramının Türk Örneğinde Sınanması, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2004, s. 7,(**Doktora Tezi**).

Boyutu)			
Davranışsal etkinleşme (yenilik arama)	Dopamin	Yenilik Potansiyel Ödül monotonluk veya potansiyel cezadan kurtuluş	Araştırma uğraşı İstekli yaklaşım Aktif kaçınma, kaçma
Davranışsal ketlenme (zarardan kaçınma)	GABA Serotonin (Dorsalraphe)	Ceza, yenilik veya ödüsüzlük için koşullu sinyaller	Pasif Kaçınma, sönme
Davranışsal süreklilik (ödül bağımlılığı)	Norepineprin Serotonin (Medianraphe)	Ödül veya cezadan kurtulmak için koşullu sinyaller	İstek uyandırıcı Koşullu uyarımların oluşması
Aralıklı pekiştirme (ısrarcılık)	Glutamat Serotonin (dorsalraphe)	Aralıklı pekiştirme	Sönme'ye direnç

2.2.1.1. Yenilik Arayışı

Yenilik arayışı boyutunun davranışsal aktivasyon sistemi ile bağlantılı olduğu ve yeni bir uyarana yanıtta keşfedici bir etkinliğe doğru kalıtsal bir yatkınlık, dürtüsel karar verme, ödül ipuçlarına yaklaşımda aşırıya kaçma, çabucak öfkelenme ile engellenmeden aktif kaçınmayı içerdiği bildirilmektedir. Bu boyutta kişi yeniliğe yanıt olarak sık araştırmacı etkinlik, dürtüsel olarak karar verme, ödül alma olasılığı belirdiğinde taşkınlık ya da aşırılık, çabuk ve kolay sinirlenme ve engellenmeden etkin kaçınma gibi davranışlar sergilemektedir.¹⁰⁷

2.2.1.2. Zarardan Kaçınma

Zarardan kaçınma boyutunun davranışsal inhibisyon sistemi ile ilişkili ve davranışın önlenmesi ya da durdurulmasına dair kalıtsam bir eğilim olduğu, kendisini gelecek sorunlara ilişkin karamsar bir endişelilik hali, belirsizlik korkusu, yabancıardan çekinme ve çabuk yorulma gibi pasif kaçınma davranışları ile gösterdiği bildirilmektedir. Mizacın bu boyutu gelecekte olabilecek sorunlar üzerinde

¹⁰⁷Nalan Aslan ve Haluk Arkar, "Üniversite Öğrencilerinde Öfke İfade Tarzları ile Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişki", *Düşünen Adam Dergisi* 2016, 29, s. 121.

kötümser olma, belirsizlik korkusu, yabancılardan utanma gibi edilgen kaçınan davranışlar sergileme, kolayca yorulma gibi davranışları ifade etmektedir.¹⁰⁸

2.2.1.3. Ödül Bağımlılığı

Ödül bağımlılığı boyutunun davranışsal sürdürme sistemi ile ilişkili ve duygusallık, sosyal bağlanma, başkalarının onayına bağımlılık ile kendisini gösteren kalıtsal bir eğilim olduğu bildirilmektedir.

2.2.1.4. Sebat Etme

Bu boyutun engellenme ve yorgunluğa karşı sebat etmeye olan kalıtsal eğilim olduğu, sebat eden bireylerin insanı engelleyen ödül yokluğu durumlarıyla karşılaştıklarında bu davranışın sönmesine karşı direnç sergiledikleri bildirilmektedir.¹⁰⁹ Bu boyut, engellenme, yorgunluk veya aralıklı olarak pekiştirilmeye karşı davranışın sürekliliği olmaktadır.¹¹⁰

2.2.2. Karakterin Boyutları

Cloninger'in kişiliğin yapısını ve gelişimini tanımlamak için geliştirdiği psikobiyolojik kuramında üç karakter boyutu (kendini yönetme, işbirliği yapma ve kendini aşma olarak) içerilmiştir.¹¹¹ Cloninger'in bu modeli pek çok araştırmaya kaynak teşkil etmiştir. Böylece karakter de kendini yönetme, işbirliğine yatkınlık ve kendini aşma gibi boyutlarıyla araştırmalarda incelenmiştir. Aşağıda açıklanan bu boyutlar kendilik kavramlarının üç yönünü oluşturmakta ve bireylerde farklılaşmaktadır.¹¹²

2.2.2.1. Kendini Yönetme

Kendilik kavramlarının üç yönünden biri kendini yönetme (Self-Directedness) dir ve kişinin kendini ne ölçüde bir otonom kişi olarak tanımladığı ile ortaya çıkmaktadır.¹¹³

¹⁰⁸Aslan ve Arkar, a.g.e., s. 121.

¹⁰⁹ Köse vd. ,a.g.e., s. 108.

¹¹⁰Aslan ve Arkar, a.g.e., s. 121.

¹¹¹Haluk Arkar, Oya Sorias, Zeliha Tunca, Cennet Şafak, Tunç Alkın, Berna Binnur Akdede, Seda Şahin, Yıldız Akvardar , Özden Sarı, Ayşegül Özerdem ve Can Cimilli, "Mizaç ve Karakter Envanteri'nin Türkçe Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenilirliği", *Türk Psikiyatri Dergisi*,2005: 16(3) , s. 190.

¹¹²Simge Karakaş ve Haluk Arkar, "Depresyon ve Kaygının Yordayıcısı Olarak Mizaç ve Karakter Boyutları", *Türk Psikoloji Dergisi*, Haziran 2012, 27 (69), 21-30, s. 22.

¹¹³Arkar vd. ,a.g.e., s. 191.

2.2.2.2.İşbirliğine Yatkınlık

Kendilik kavramlarından bir diğeri işbirliği (Cooperativeness) yapmaya yatkınlıktır ve kişinin kendini toplumun entegre bir parçası olarak tanımlaması ölçüsünde ortaya çıkmaktadır.¹¹⁴

2.2.2.3.Kendini Aşma

Sonuncu boyut; kendini aşma (Self-Transcendence) da kişinin kendini evrenin bütünleşmiş bir parçası olarak tanımlaması ile biçimlenmektedir.¹¹⁵ Açıklanan bu her üç boyuttaki farklı tutumlarla insanların karakteri birbirinden farklılık göstermektedir.

Cloninger ve arkadaşları, Cloninger'in psikobiyolojik kişilik kuramına dayalı olarak, kişiliğin yedi boyutunu ölçen, Mizaç ve Karakter Envanteri (Temperament and Character Inventory; TCI) adı verilen kapsamlı bir ölçüm aracı geliştirmişlerdir (Cloninger ve Ark., 1993; 1994). TCI dört mizaç ve üç karakter özelliğini değerlendirmektedir ve pek çok araştırmada kullanılmıştır.¹¹⁶

2.2.3. Mizaç ve Karakter Etkileşimi

Mizaç ve karakter, kişiliğin iki yanını oluşturarak birbiriyle ilişkilendirilir. Ruhbilimcilere göre kişilik, bireyin kendine özgü (Characteristic) ve ayırıcı (Distinctive) davranışlarının bütünü olarak tanımlanmaktadır. Karakterin bir yanını oluşturan mizaç ya da huy, günlük yaşantı içinde kişiye özgü, oldukça sınırlı, belirli duygusal tepkilerin nitelik ve nicelik bakımından değişmesi olarak tarif edilmektedir. Bireylere göre değişen mizaç özellikleri ya da huylar şöyle örneklendirilmektedir; çabuk kızmak, sıkılmak, öfkelenmek, neşelenmek, hareketli ya da hareketsiz olmak, vb.¹¹⁷Karakter ise kişiye özgü davranışların bütünü olarak gözde canlandırılabilir. İnsanın bedensel, duygusal ve zihinsel etkinliğine ve faaliyetlerine (Activity) çevrenin verdiği değer biçiminde tanımlanmaktadır. Allport'a göre de karakter, değer taşıyan bir kişiliktir.¹¹⁸ Kalıtımla gelen mizaç özellikleri üzerinde birtakım (dışsal) etkiler/etkileşimlerle kişilerde karakter biçimlenmektedir. Her bir karakter biçiminin ortaya çıkışı; kalıtsal etmenler, aile içindeki sosyal öğrenme, bireye özgü rastlantısal yaşam olayları, sosyokültürel modellerin etkileri ile mizaç-karakter etkileşimlerinin sonucu olmaktadır. Ayrıca sosyokültürel modellere ek

¹¹⁴Arkar, a.g.e., s. 191.

¹¹⁵Arkar vd,a.g.e., s. 191.

¹¹⁶Karakaş ve Arkar, a.g.e., s. 22.

¹¹⁷Köknel, a.g.e., s. 19.

¹¹⁸Semra Sarıkaya, Dindarlık ve Kişilik Arasındaki İlişki, Allport ve Fromm'un Karşılaştırmalı Analizi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2008, s. 14,(**Yüksek Lisans Tezi**).

olarak, iş, yaş, cinsiyet, ırk, alt-kültür gibi demografik değişkenlerin de etkisi söz konusu olmaktadır. Yılmaz (2009)'a göre; "Tüm bunlar, gelişmedeki genel eğilimler olarak tanımlanır. Bu modeller ve ailedeki sosyal eğitim, özgün karakter gelişmesini destekleyen ya da baskılayan çevreyi yaratmaktadır./Bunların tümünün dikkate alınmasıyla, başlangıçta tek başına var olan mizacın şekillenmesi, birkaç farklı karakter biçimine farklılaşabilir. Davranışın sonlanması, devamı ve başlamasına verilen bilinçsiz otomatik yanıtlarımız, başlangıçta mizaç faktörleri tarafından saptanır; fakat bunlar, uyaranların dikkat çekici olması ve anlamlı değişmelerin bir sonucu olarak şartlanmış ve değişmiş olabilir. Bu bakış açısıyla kişilik gelişiminde kalıtsal olan mizaç faktörleri, başlangıçta, benlik kavramına içgörü edinmeyi uyaran tekrarlayıcı bir gelişimsel süreç olarak görülür. Bu yolla hem mizaç, hem de karakter gelişimi bir diğeri etkiler ve davranışı şekillendirir. Bireyler, birkaç karakter olasılığına sahip olarak, mizaç portresinden biriyle doğar." ¹¹⁹

¹¹⁹ Enver Demirel Yılmaz, Şizofreni ve Bipolar Afektif Bozukluk Tanısı Almış Hastalara Bakım Veren Kişilerde Kaygı Durumu ve Mizaç-Karakter İlişkisi, T.C. Sağlık Bakanlığı Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul 2009, s. 17,(**Uzmanlık Tezi**).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ÇALIŞMASI: 14-18 YAŞ GRUBUNDA LİSEDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDE UYGULANAN KİŞİLİK TİPLERİNİN, PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNE ETKİSİNİN ARAŞTIRILDIĞI ÇALIŞMA

Bu bölümde, araştırılan konu ile ilgili bir alan çalışması gerçekleştirilerek araştırmanın çeşitli bulguları açıklanmaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, ergenlerin kişilik tipolojisinin problem çözme üzerine etkisini, mizaç ve karakter envanteri ile problem çözme alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma korelasyon, regresyon analizi kullanılarak yaş, cinsiyet, ekonomik durum, aile eğitim düzeyi değişkenleri ile açıklamaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Problem günlük yaşamda önümüze çıkan engellerdir. Birey bu engelleri ortadan kaldırarak problemleri çözmeye çalışır. Çözümler problemler gibi çeşitlilik gösterir. Psikolojik, ekonomik, sosyal, fiziksel olarak problemler karşımıza çıkabilir. Bu durumda birey değişik çözüm yolları geliştirebilmelidir.

Hızla değişen dünya ve toplum yapısı içinde birey problemlere çözüm yollarını geliştirebilmesi için donanımlarını da artırmalıdır. Bunu yaparken kendini, toplumu, ilişkide bulunduğu bireyleri, başka kültür ve teknolojileri de tanımak zorundadır. Çünkü birey donanımını artırdıkça karşılaşılabileceği değişik problemlere çözüm yolu bulma konusunda becerisini arttıracaktır.

Birey problemle karşılaştığında problemin çözüm yoluna en çok hangi becerilerinin yardımcı olacağını bilmelidir. Bu nedenle kendini tanıdığı ölçüde problem çözme becerilerini artıracak özelliklerini güçlendirebilecektir.

Araştırmanın önemi, ergenlerin kişilik tipolojisinin problem çözme sürecinde etkisinin açıklanmasında yatmaktadır. Bu çalışmada yapılan ergenlerin içsel ve bunun yanında dışsal faktörlerin problem çözme süreç ve becerileri üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmaların artmasıyla bireyin problem çözmede etkili olan kişilik özelliklerinin belirlenmesinde yardımcı olacaktır.

Araştırma da ergenlerin problem çözme becerilerini etkileyen faktörler çok yönlü olarak ele alınmıştır. Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde demografik özellikler açısından daha az değişken baz alınarak araştırmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında araştırmanın çok değişkenle incelenmiş olması araştırmayı önemli kılmaktadır. Ergenlerin kişilik gelişimi ve problem çözme becerilerini birçok faktörün etkilediği düşünüldüğünde yapılan araştırmalardaki eksiklikler, araştırmayı sonuçları açısından kullanımını ve daha kapsamlı yapılacak araştırmalara örnek teşkil edecek olmasından dolayı önemlidir.

Araştırmada elde edilen verilerin ergenlerde problem çözme becerilerini geliştirme çalışma ve önerilerde kişiliğin hangi yönlerinin güçlendirilmesi gerektiği konusunda bilgi vermesi açısından kullanılması yararlı olacaktır.

3.3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Araştırma, Ergenlerin Kişilik Tipolojisi İle Kullandıkları Problem Çözme Becerilerini Değerlendirmeyi Amaçlamış, ilişkisel tarama modelinden yararlanılarak betimsel bir çalışma olarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada nitel ve nicel veriler kullanılmıştır. Nitel verilere, yapılan literatür araştırması ile ulaşılrken, araştırmanın nicel verileri ise araştırma kapsamında yapılan alan çalışması sonucu envanterler ile elde edilmiştir.

3.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

1. Ergenlerin mizaç karakter özellikleri ile problem çözme becerileri arasında bir ilişki vardır.

2. Ergenlerin cinsiyetleri ile problem çözme becerileri arasında bir ilişki vardır.

3. Ergenlerin sınıf düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında ilişki vardır.

4. Ergenlerin ailelerinin ekonomik düzeyi ile problem çözme becerileri arasında bir ilişki vardır.

5. Ergenlerin ailelerinin eğitim düzeyi ile problem çözme becerileri arasında bir ilişki yoktur.

3.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLER

3.5.1. Problem Çözme Envanteri –PÇE- (Problem Solving Inventory)

Ölçek, Heppner ve Petersen (1982) tarafından oluşturulmuştur. Ölçeğin amacı, kişinin problem çözme becerileri konusunda kendini algılayışını saptamaktır. Toplamda 35 maddeden oluşmaktadır ve kişinin kendi kendine cevapladığı kağıt kalem testidir. Puanlama 6'lılıkert tipidir. Katılımcıdan "her zaman böyle davranırım", "çoğunlukla böyle davranırım", "sık sık böyle davranırım", "arada sırada böyle davranırım", "ender olarak böyle davranırım" ve "hiçbir zaman böyle davranmam" cevapları arasından kendine en yakın bulduğunu işaretlemesi beklenir. Puanlamada 9., 22. ve 29. maddeler puanlama dışıdır. Toplam puanda ise 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30, 32 ve 34. maddeler ters olarak hesaplanmaktadır. Elde edilen puan toplamı bireyin kendisini problem çözme becerileri konusunda nasıl değerlendirdiğini göstermektedir. Negatif bir korelasyon söz konusudur. Ölçeğin puan aralığı 32-192'dir.

"Problem çözme yeteneğine güven", "yaklaşma-kaçınma" ve "kişisel kontrol" olmak üzere üç faktör alt ölçeği kapsamaktadır ve bu alt ölçeklerin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları.72 ile .85 arasındadır. Ayrıca ölçeğin tümü için elde edilen güvenilirlik katsayısı ise .90'dır. Ölçeğin madde-toplam puan korelasyonlarının aralığı .25 ile .71, alt ölçeklerinin test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise $r = .83$ ile $r = .89$ aralığındadır.¹²⁰

Ölçeğin Türkiye'deki geçerlik güvenilirlik çalışmasını ise, Şahin, Şahin ve Heppner (1993) gerçekleştirmiş, Cronbach Alfa geçerlik katsayısı .88, yarıya bölme tekniği ile elde edilen güvenilirlik katsayısı ise $r = .81$ olarak saptanmıştır.¹²¹

3.5.2. Mizaç Karakter Envanteri (Temperamentand Character Inventory; TCI)

TCI'nın İngilizce formu Samet ve Köse tarafından çevrilmiş olup, Türkçe uyarlamasının geçerliliğini sağlamak için maddeler dikkatle incelenmiş, toplum normlarına uymayan maddeye rastlanmamıştır. Ölçeğin son şekli geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında kullanılmak üzere Cloninger tarafından onaylanmıştır.¹²²

Ölçek yanlış ve doğru olmak üzere 240 maddeden oluşan kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek 7 üst sıra ölçekten ve her bir boyutta alt ölçeklerden

¹²⁰ P. Paul Heppner, "The Development And Implications of a Personal Problem – Solving Inventory ", *Journal of Counseling Psychology*, 1982, 29, s. 66-75 .

¹²¹ S. Taylan, Heppner "in Problem Çözme Envanterinin Uyarlama, Güvenlik ve Geçerlik Çalışmaları, Ankara Üniversitesi, 1990,(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**) .

¹²² Samet Köse , Kemal Sayar vd. , Ak İ. Mizaç ve Karakter Envanteri (Türkçe TCI): Geçerlik, Güvenirligi ve Faktör Yapısı, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 2004, 14,s.107-131.

oluşmaktadır. Sebat etme dışında tüm ölçekler 3-5 arasında değişen alt ölçeklerin toplamından oluşmaktadır.¹²³

Değerlendirmede bazı maddeler tersine puanlanırken hiç puanlanmayan maddelerde vardır. Tersine işaretlenen maddelerin değerlendirilmesinde yanlış seçeneği işaretlenen maddeler 1 puan alır.¹²⁴

3.5.3. Kişisel Bilgi formu

Bilgi formu cinsiyet, yaş, sınıf, anne - baba eğitim durumu ve aile ekonomik durum değişkenlerini tespit edecek şekilde düzenlenmiştir.

3.6. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde Bakırköy Anadolu İmam hatip lisesi, Güngören Erdem Beyazıt Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerden, örneklem ise aynı liselerde tesadüfi örneklem yolu ile seçilen öğrencilerden oluşmaktadır. 14-15-16-17 yaş grubundan 15 kişilik seçimlerle kız ve erkek olmak üzere her iki okuldan toplam 240 öğrenci ile çalışılmıştır. Buna göre örnekleme giren bireylerin yaş, cinsiyet, sınıf, anne-baba eğitim durumu ve aile ekonomik durumlarına göre elde edilen bulguların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo-4 Sosyo-Demografik Özellikler

		Frekans(n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	120	50
	Erkek	120	50
	Toplam	240	100
Yaş	14	60	25
	15	60	25
	16	60	25
	17	60	25
	Toplam	240	100
Sınıf	9	60	25
	10	60	25
	11	60	25
	12	60	25

¹²³ Köse ve Sayar, a.g.e., s.107-131.

¹²⁴ Köse ve Sayar, a.g.e., s.107-131.

	Toplam	240	100
Anne Öğrenim	Okuma-yazma bilmiyor	11	4,6
	İlkokul	86	35,8
	Ortaokul	74	30,8
	Lise	53	22,1
	Üniversite	15	6,2
	Lisansüstü	1	0,4
	Toplam	240	100
Baba Öğrenim	İlkokul	54	22,5
	Ortaokul	60	25
	Lise	88	36,7
	Üniversite	30	12,5
	Lisansüstü	8	3,3
	Toplam	240	100
Aile Ekonomik Düzey	Kötü	9	3,8
	Orta	109	45,4
	İyi	107	44,6
	Oldukça İyi	15	6,2
	Toplam	240	100

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre 120'si (%50) kız, 120'si (%50) erkek olarak dağılmaktadır.

Öğrencilerin yaşlarına göre 60'ı (%25) 14, 60'ı (%25) 15, 60'ı (%25) 16, 60'ı (%25) 17 olarak dağılmaktadır.

Öğrencilerin, sınıf düzeylerine göre 60'ı (%25) 9, 60'ı (%25) 10, 60'ı (%25) 11, 60'ı (%25) 12 olarak dağılmaktadır.

Öğrencilerin, annelerinin öğrenim durumuna göre 11'i (%4,6) Okuma-yazma bilmiyor, 86'sı (%35,8) İlkokul, 74'ü (%30,8) Ortaokul, 53'ü (%22,1) Lise, 15'i (%6,2) Üniversite, 1'i (%0,4) Lisansüstü olarak dağılmaktadır.

Öğrencilerin, babalarının öğrenim durumuna göre 54'ü (%22,5) İlkokul, 60'ı (%25) Ortaokul, 88'i (%36,7) Lise, 30'u (%12,5) Üniversite, 8'i (%3,3) Lisansüstü olarak dağılmaktadır.

Öğrencilerin, ailelerinin ekonomik düzeyine göre 9'u (%3,8) Kötü, 109'u (%45,4) Orta, 107'si (%44,6) İyi, 15'i (%6,2) Oldukça iyi olarak dağılmaktadır.

3.7. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdakiler olmuştur;

1. Araştırma İstanbul ili Bakırköy – Güngören ilçeleri ile sınırlıdır.
2. Bakırköy Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Erdem Beyazıt Anadolu Liseleri ile sınırlıdır.
3. 14-15-16-17 yaşlardan seçilmiş 240 öğrenci ile sınırlıdır.
4. Araştırma verileri Kişisel Bilgi Formu, Problem Çözme Envanteri, TCI den elde edilen veriler ile sınırlıdır.

3.8. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS(Statistical Packagesfor the Social Sciences)22.0 İstatistik paket programı kullanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır.

Ölçekler arası karşılaştırmalarda Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkene etkisini incelemek için de Lineer Regresyon analizi kullanılmıştır.

Sonuçlar % 95 güven aralığında, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın bulguları, cinsiyete göre ölçek puanlarının dağılımı ile elde edilmiş, sonuçlar Tablo-5'de gösterilmiştir.

Tablo-5Cinsiyete Göre Ölçek Puanları

	Kız		Erkek		MW	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Keşfetmekten Heyecan Duyma	5,970	1,791	5,600	1,849	6342,000	0,106
Dürtüsellik	4,600	1,756	4,370	1,892	6824,500	0,478
Savurganlık	4,730	1,965	4,300	1,747	6306,500	0,092
Düzensizlik	5,040	1,475	4,880	1,515	6760,000	0,403
Toplam Yenilik ArayışıPuanı	20,340	4,334	19,140	3,916	6038,000	0,030
Beklenti Endişesi Ve Karamsarlık-sınırsız İyimserlik	5,910	2,359	5,000	2,017	5552,500	0,002
Belirsizlik Korkusu	3,950	1,680	3,240	1,635	5294,500	0,000
Yabancılardan Çekinme	3,840	1,820	3,470	1,705	6573,500	0,237
Çabuk Yorulma Ve Dermansızlık	4,700	1,703	4,150	1,684	5931,000	0,017

Toplam Zarardan Kaçınma Puanı	18,400	5,432	15,860	4,709	5246,000	0,000
Duygusalılık	7,030	1,947	6,090	1,910	5063,500	0,000
Bağlanma	4,110	1,724	4,090	1,556	7174,000	0,961
Bağımlılık	2,100	1,381	2,230	1,253	6794,500	0,439
Toplam Ödül Bağımlılığı Puanı	4,490	1,614	4,150	1,442	6149,500	0,046
Sebat Etme	13,230	3,105	12,410	2,868	6162,000	0,052
Sorumluluk Alma-kınama	3,430	1,877	3,780	1,562	6164,000	0,050
Amaçlılık-amaçsızlık	4,220	1,547	4,170	1,503	7021,500	0,735
Beceriklilik	2,450	1,282	2,560	1,165	6889,500	0,552
Kendini Kabullemeye Kendisiyle Çekişme	4,220	2,202	4,600	2,060	6418,000	0,141
Aydınlanmış İkinci Mizaç	7,400	1,938	7,470	1,842	6950,500	0,638
Toplam Kendi Kendini İdare Etme Puanı	21,730	5,417	22,570	4,873	6473,500	0,176
Sosyal Kabullemeye sosyal Hoşgörüsüzlük	5,290	1,405	5,140	1,557	6898,500	0,568
Empati Duyma-sosyal İlgisizlik	4,140	1,272	4,090	1,414	7089,000	0,832
Yardımseverlik-yardım Sevmemezlilik	3,890	1,448	4,290	1,343	6131,500	0,042
Acıma-intikamcılık	5,170	2,767	4,900	2,374	6643,500	0,298
Temiz Kalplilik Vicdanlılık-kendi Kendine Yara Sağlama	5,800	1,633	5,450	1,786	6395,000	0,129
Toplam İş Birliği Puanı	24,300	5,164	23,880	5,164	6648,000	0,304
Kendini Kaybetmekendilik Bilincinde Yaşantı	7,870	2,050	7,400	2,051	6232,000	0,069
Kişiler Arası Özdeşim-kendi Kendine Ayrışma	5,540	1,983	5,500	1,852	6904,000	0,578
Manevi Kabullemeye akılcı Maddecilik	8,690	2,086	8,120	2,179	6172,000	0,053
Toplam Kendini Aşma Puanı	22,100	4,414	21,020	4,557	6231,500	0,071
Problem Çözme Yeteneğine Güven	26,558	9,207	25,058	7,880	6654,000	0,310
Yaklaşma Kaçınma	37,142	9,349	39,533	9,473	6087,000	0,038
Kişisel Kontrol	17,417	4,511	18,208	5,272	6620,500	0,280

Problem Çözme Becerisi Toplam	81,117	17,317	82,800	16,807	6778,500	0,433
-------------------------------	--------	--------	--------	--------	----------	-------

Kız öğrencilerin yenilik arayışı, beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik, belirsizlik korkusu, çabuk yorulma ve dermansızlık, zarardan kaçınma, duygusallık, ödül bağımlılığı puanı erkeklere göre yüksektir. ($p<0,05$).

Erkek öğrencilerin, sorumluluk alma-kınama, yardımseverlik-yardım sevmemezlik, yaklaşma- kaçınma puanı kızlara göre yüksektir. ($p<0,05$).

Çalışmanın ikinci bulgusu yaşa göre ölçek puanlarının dağılımı ile elde edilmiş sonuçlar Tablo-6'da gösterilmiştir.

Tablo-6Yaşa Göre Ölçek Puanları

	14		15		16		17		F	p	Ffark
	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss	Ort	Ss			
Keşfetmekten heyecan duyma	5,950	1,987	5,480	1,662	5,980	1,918	5,720	1,718	0,973	0,406	
Dürtüsellik	4,270	1,885	4,530	1,864	4,730	1,726	4,400	1,834	0,711	0,546	
Savurganlık	4,630	1,850	4,370	1,850	4,680	2,087	4,380	1,688	0,465	0,707	
Düzensizlik	5,120	1,530	5,000	1,540	5,020	1,396	4,700	1,510	0,867	0,459	
Toplam yenilik arayışı puanı	19,970	4,333	19,380	3,664	20,420	4,346	19,200	4,270	1,071	0,362	
Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsızıyimserlik	5,150	2,154	5,950	2,466	5,300	2,417	5,420	1,825	1,462	0,226	
Belirsizlik korkusu	3,450	1,466	3,770	1,817	3,480	1,610	3,680	1,864	0,492	0,689	
Yabancılardan çekinme	3,670	1,724	4,100	2,048	3,280	1,474	3,570	1,731	2,232	0,085	
Çabuk yorulma ve dermansızlık	4,480	1,513	4,780	2,067	4,180	1,444	4,250	1,733	1,516	0,211	
Toplam zarardan kaçınma puanı	16,750	4,884	18,600	6,368	16,250	4,505	16,920	4,788	2,323	0,076	
Duygusallık	6,470	1,845	6,570	1,995	6,680	2,221	6,520	1,882	0,130	0,942	
Bağlanma	4,000	1,737	4,170	1,699	4,220	1,290	4,020	1,809	0,258	0,855	
Bağımlılık	2,000	1,507	2,320	1,127	2,250	1,348	2,080	1,266	0,736	0,531	
Toplam ödül bağımlılığı puanı	4,350	1,527	4,250	1,480	4,350	1,655	4,330	1,515	0,058	0,982	

Sebat etme	12,470	2,825	13,050	3,100	13,150	3,199	12,620	2,929	0,721	0,540	
Sorumluluk alma-kınama	3,520	1,732	3,550	1,741	3,600	1,749	3,770	1,741	0,244	0,866	
Amaçlılık-amaçsızlık	4,300	1,453	4,070	1,539	4,100	1,548	4,320	1,568	0,440	0,725	
Beceriklilik	2,520	1,347	2,500	1,242	2,600	1,092	2,400	1,224	0,267	0,849	
Kendini kabullenme-kendisiyle çekişme	4,200	2,261	4,500	2,151	4,500	2,103	4,450	2,062	0,269	0,848	
Aydınlanmış ikinci mizaç	7,520	1,855	7,380	1,757	7,400	1,976	7,430	1,995	0,059	0,981	
Toplam kendi kendini idare etme puanı	22,050	5,360	22,000	4,857	22,200	4,722	22,370	5,752	0,061	0,980	
Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük	5,280	1,329	5,580	1,381	5,080	1,555	4,920	1,598	2,283	0,080	
Empati duyma-sosyal ilgisizlik	4,120	1,180	4,220	1,379	4,220	1,316	3,920	1,488	0,663	0,576	
Yardıms severlik-yardım sevmemezlik	4,180	1,444	3,820	1,334	4,330	1,457	4,030	1,377	1,480	0,221	
Acıma-intikamcılık	4,200	2,161	6,030	2,668	4,880	2,859	5,030	2,277	5,462	0,001	15>14
Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama	5,400	1,575	5,970	1,974	5,720	1,427	5,420	1,816	1,497	0,216	
Toplam iş birliği puanı	23,180	3,793	25,620	6,042	24,230	5,264	23,320	5,030	2,903	0,036	15>14
Kendini kaybetme-kendilik bilincinde yaşantı	7,450	1,836	7,730	2,261	7,770	2,302	7,580	1,825	0,299	0,826	
Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma	5,130	1,935	5,600	1,933	5,670	2,072	5,680	1,692	1,115	0,344	

Manevi kabullenme-akılcı maddecilik	7,950	2,012	7,900	2,363	8,680	2,251	9,100	1,714	4,638	0,004	7>4 17>15
Toplam kendini aşma puanı	20,530	4,135	21,230	4,924	22,120	4,988	22,370	3,737	2,116	0,099	
Problem çözme yeteneğine güven	25,800	7,476	25,867	10,045	25,967	8,019	25,600	8,794	0,019	0,996	
Yaklaşma kaçınma	38,150	9,335	38,150	10,295	37,633	8,636	39,417	9,677	0,383	0,765	
Kişisel kontrol	17,633	4,875	18,750	5,893	17,183	4,564	17,683	4,131	1,098	0,351	
Problem çözme becerisi toplam	81,583	15,775	82,767	19,060	80,783	15,983	82,700	17,525	0,186	0,906	

Öğrencilerin acıma-intikamcılık puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=5,462$; $p=0.001<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yaşı 15 olanların acıma-intikamcılık puanları ($6,030 \pm 2,668$), yaşı 14 olanların acıma-intikamcılık puanlarından ($4,200 \pm 2,161$) yüksektir.

Öğrencilerin iş birliği puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=2,903$; $p=0.036<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yaşı 15 olanların iş birliği puanları ($25,620 \pm 6,042$), yaşı 14 olanların iş birliği puanlarından ($23,180 \pm 3,793$) yüksektir.

Öğrencilerin manevi kabullenme-akılcı maddecilik puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=4,638$; $p=0.004<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yaşı 17 olanların manevi kabullenme-akılcı maddecilik puanları ($9,100 \pm 1,714$), yaşı 14 olanların manevi kabullenme-akılcı maddecilik puanlarından ($7,950 \pm 2,012$) yüksektir. Yaşı 17 olanların manevi kabullenme-akılcı maddecilik puanları ($9,100 \pm 1,714$), yaşı 15 olanların manevi kabullenme-akılcı maddecilik puanlarından ($7,900 \pm 2,363$) yüksektir.

Anne eğitim düzeyleri arasında ölçek puanları açısından anlamlı fark yoktur.
($p>0,05$)

Baba eğitim düzeyleri arasında ölçek puanları açısından anlamlı fark yoktur.
($p>0,05$)

Aile ekonomik düzeyine göre ölçek puanlarının dağılımı ile elde edilmiş, sonuçlar Tablo-7'de gösterilmiştir.

Tablo-7Aile Ekonomik Düzeyine Göre Ölçek Puanları

	Kötü Veya Orta		İyi		MW	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Keşfetmekten Heyecan Duyma	5,690	2,006	5,870	1,636	6786,000	0,437
Dürtüsellik	4,260	1,776	4,700	1,854	6247,000	0,072
Savurganlık	4,470	1,838	4,560	1,903	7036,000	0,760
Düzensizlik	4,740	1,470	5,170	1,492	6059,000	0,030
Toplam Yenilik Arayışı Puanı	19,170	4,041	20,300	4,224	6102,500	0,041
Beklenti Endişesi Ve Karamsarlık-sınırsız İyimserlik	5,600	2,250	5,310	2,223	6788,500	0,442
Belirsizlik Korkusu	3,580	1,883	3,610	1,491	7126,500	0,893
Yabancılardan Çekinme	3,600	1,877	3,700	1,665	6965,000	0,660
Çabuk Yorulma Ve Dermansızlık	4,380	1,754	4,470	1,677	7139,500	0,912
Toplam Zarardan Kaçınma Puanı	17,160	5,637	17,100	4,827	7186,000	0,982
Duygusallık	6,390	1,935	6,720	2,018	6463,500	0,167
Bağlanma	4,030	1,527	4,170	1,742	6818,000	0,472
Bağımlılık	2,190	1,212	2,140	1,416	6903,500	0,574
Toplam Ödül Bağımlılığı Puanı	4,290	1,612	4,350	1,465	7013,500	0,726
Sebat Etme	12,600	2,930	13,030	3,085	6602,000	0,265
Sorumluluk Alma-kınama	3,630	1,668	3,590	1,799	6977,000	0,676
Amaçlılık-amaçsızlık	4,180	1,605	4,210	1,444	7114,500	0,874
Beceriklilik	2,590	1,256	2,420	1,191	6650,000	0,293
Kendini Kabullenme- Kendisiyle Çekişme	4,540	2,182	4,290	2,091	6800,500	0,455
Aydınlanmış İkinci Mizaç	7,310	2,012	7,550	1,759	6690,500	0,339
Toplam Kendi Kendini İdare Etme Puanı	22,250	5,201	22,060	5,137	6932,500	0,621
Sosyal Kabullenme-sosyal Hoşgörüsüzlük	5,250	1,490	5,190	1,479	7010,500	0,722
Empati Duyma-sosyal İlgisizlik	4,030	1,393	4,200	1,292	6758,500	0,402
Yardımsızlık-yardım Sevmemezlilik	4,040	1,464	4,140	1,356	6949,000	0,635
Acıma-intikamcılık	5,200	2,668	4,880	2,485	6609,500	0,271
Temiz Kalplilik Vicdanlılık-kendi Kendine Yara Sağlama	5,600	1,700	5,650	1,739	7066,500	0,804
Toplam İş Birliği Puanı	24,120	5,337	24,060	5,000	7107,000	0,865

Kendini Kaybetme-kendilik Bilincinde Yaşantı	7,490	2,016	7,770	2,100	6566,500	0,235
Kişiler Arası Özdeşim-kendi Kendine Ayrışma	5,330	1,966	5,700	1,853	6395,000	0,131
Manevi Kabullenme-akılcı Maddecilik	8,490	2,099	8,330	2,199	6860,500	0,526
Toplam Kendini Aşma Puanı	21,310	4,750	21,800	4,269	6911,500	0,593
Problem Çözme Yeteneğine Güven	26,297	9,064	25,336	8,102	6830,500	0,494
Yaklaşma Kaçınma	38,322	9,631	38,353	9,347	7149,000	0,927
Kişisel Kontrol	17,398	4,820	18,213	4,986	6647,500	0,305
Problem Çözme Becerisi Toplam	82,017	17,669	81,902	16,500	7112,500	0,874

Gelir düzeyi iyi ve oldukça iyi olan öğrencilerin düzensizlik ve toplam yenilik arayışı puanı, gelir düzeyi kötü veya orta olan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksektir. ($p < 0,05$).

Mizaç ve karakter envanteri tanımsal bulgularının ölçek puanlarının dağılımı ile elde edilmiş, sonuçlar Tablo-8'de gösterilmiştir.

Tablo-8 Mizaç ve Karakter Envanteri Tanımsal Bulguları

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Keşfetmekten Heyecan Duyma	240	5,780	1,826	1	11
Dürtüsellik	240	4,480	1,825	0	9
Savurganlık	240	4,520	1,868	1	9
Düzensizlik	240	4,960	1,494	1	9
Toplam Yenilik Arayışı Puanı	240	19,740	4,165	8	31
Beklenti Endişesi Ve Karamsarlık-sınırsız İyimserlik	240	5,450	2,237	0	11
Belirsizlik Korkusu	240	3,600	1,691	0	7
Yabancılardan Çekinme	240	3,650	1,769	0	8
Çabuk Yorulma Ve Dermansızlık	240	4,420	1,712	0	9
Toplam Zarardan Kaçınma Puanı	240	17,130	5,230	4	31
Duygusalılık	240	6,560	1,980	1	10
Bağlanma	240	4,100	1,638	0	8
Bağımlılık	240	2,160	1,317	0	6
Toplam Ödül Bağımlılığı Puanı	240	4,320	1,537	0	8
Sebat Etme	240	12,820	3,011	3	21
Sorumluluk Alma-kınama	240	3,610	1,732	0	8
Amaçlılık-amaçsızlık	240	4,200	1,522	1	7
Beceriklilik	240	2,500	1,224	0	5
Kendini Kabullenme- Kendisiyle Çekişme	240	4,410	2,136	0	11
Aydınlanmış İkinci Mizaç	240	7,430	1,887	3	12
Toplam Kendi Kendini İdare Etme Puanı	240	22,150	5,158	10	39

Sosyal Kabullenme-sosyal Hoşgörüsüzlük	240	5,220	1,482	1	8
Empati Duyma-sosyal İlgisizlik	240	4,120	1,342	1	7
Yardımsızlık-yardım Sevmemezlik	240	4,090	1,408	1	8
Acıma-intikamcılık	240	5,040	2,577	0	10
Temiz Kalplilik Vicdanlılık-kendi Kendine Yara Sağlama	240	5,620	1,717	2	9
Toplam İş Birliği Puanı	240	24,090	5,157	11	39
Kendini Kaybetme-kendilik Bilincinde Yaşantı	240	7,630	2,060	2	11
Kişiler Arası Özdeşim-kendi Kendine Ayrışma	240	5,520	1,914	0	9
Manevi Kabullenme-akılcı Maddecilik	240	8,410	2,147	2	13
Toplam Kendini Aşma Puanı	240	21,560	4,509	9	31

Araştırmaya katılan öğrencilerin “keşfetmekten heyecan duyma” (5,780 ± 1,826); “dürtüsellik” (4,480 ± 1,825); “savurganlık” (4,520 ± 1,868); “düzensizlik” (4,960 ± 1,494); “toplam yenilik arayışı puanı” (19,740 ± 4,165); “beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik” (5,450 ± 2,237); “belirsizlik korkusu” (3,600 ± 1,691); “yabancılardan çekinme” (3,650 ± 1,769); “çabuk yorulma ve dermansızlık” (4,420 ± 1,712); “toplam zarardan kaçınma puanı” (17,130 ± 5,230); “duygusallık” (6,560 ± 1,980); “bağlanma” (4,100 ± 1,638); “bağımlılık” ortalaması zayıf (2,160 ± 1,317); “toplam ödül bağımlılığı puanı” (4,320 ± 1,537); “sebat etme” (12,820 ± 3,011); “sorumluluk alma-kınama” ortalaması yüksek (3,610 ± 1,732); “amaçlılık-amaçsızlık” (4,200 ± 1,522); “beceriklilik” (2,500 ± 1,224); “kendini kabullenme- kendisiyle çekişme” (4,410 ± 2,136); “aydınlanmış ikinci mizaç” (7,430 ± 1,887); “toplam kendi kendini idare etme puanı” (22,150 ± 5,158); “sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük” (5,220 ± 1,482); “empati duyma-sosyal ilgisizlik” (4,120 ± 1,342); “yardımsızlık-yardım sevmemezlik” (4,090 ± 1,408); “acıma-intikamcılık” (5,040 ± 2,577); “temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama” (5,620 ± 1,717); “toplam iş birliği puanı” (24,090 ± 5,157); “kendini kaybetme-kendilik bilincinde yaşantı” (7,630 ± 2,060); “kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma” (5,520 ± 1,914); “manevi kabullenme-akılcı maddecilik” (8,410 ± 2,147); “toplam kendini aşma puanı” ortalaması (21,560 ± 4,509); olarak saptanmıştır.

Problem çözme envanteri tanımsal bulgularının ölçek puanlarının dağılımı ile elde edilmiş, sonuçlar Tablo-9’da gösterilmiştir.

Tablo-9 Problem Çözme Envanteri Tanımsal Bulguları

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Problem Çözme Yeteneğine Güven	240	25,808	8,584	11	60
Yaklaşma Kaçınma	240	38,338	9,468	14	64

Kişisel Kontrol	240	17,813	4,912	6	30
Problem Çözme Becerisi Toplam	240	81,958	17,049	35	125

Araştırmaya katılan öğrencilerin “problem çözme yeteneğine güven” ($25,808 \pm 8,584$); “yaklaşma kaçınma” ($38,338 \pm 9,468$); “kişisel kontrol” ($17,813 \pm 4,912$); “problem çözme becerisi ” ortalaması ($81,958 \pm 17,049$); olarak belirlenmiştir.

Tablo-10 Mizaç ve Karakter Envanteri ile Problem Çözme Envanteri Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi

	Problem Çözme Yeteneğine Güven		Yaklaşma Kaçınma		Kişisel Kontrol		Problem Çözme Becerisi Toplam	
	r	p	r	p	r	p	r	p
Keşfetmekten heyecan duyma	-0,212	0,001	-0,219	0,001	-0,214	0,001	-0,290	0,000
Dürtüsellik	0,127	0,049	0,324	0,000	0,120	0,064	0,278	0,000
Savurganlık	0,024	0,715	0,074	0,254	0,131	0,043	0,091	0,162
Düzensizlik	-0,017	0,790	0,094	0,145	0,072	0,267	0,064	0,320
Toplam yenilik arayışı puanı	-0,033	0,611	0,113	0,081	0,043	0,507	0,059	0,367
Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik	0,213	0,001	-0,020	0,754	0,130	0,045	0,133	0,039
Belirsizlik korkusu	0,144	0,026	-0,040	0,537	-0,004	0,949	0,049	0,451
Yabancılardan çekinme	0,114	0,079	-0,081	0,210	0,019	0,764	0,018	0,783
Çabuk yorulma ve dermansızlık	0,152	0,018	0,012	0,856	0,144	0,026	0,125	0,054
Toplam zarardan kaçınma puanı	0,226	0,000	-0,045	0,485	0,108	0,096	0,120	0,064
Duygusallık	-0,070	0,280	-0,097	0,133	-0,005	0,943	-0,091	0,162
Bağlanma	-0,200	0,002	-0,100	0,123	-0,052	0,425	-0,171	0,008
Bağımlılık	0,086	0,186	-0,012	0,852	-0,125	0,054	0,000	0,994
Toplam ödül bağımlılığı puanı	-0,143	0,027	-0,144	0,026	-0,134	0,037	-0,191	0,003
Sebat etme	-0,117	0,069	-0,124	0,056	-0,086	0,186	-0,152	0,018
Sorumluluk alma-kınama	-0,144	0,026	-0,242	0,000	-0,205	0,001	-0,266	0,000
Amaçlılık-amaçsızlık	-0,227	0,000	-0,246	0,000	-0,153	0,017	-0,295	0,000
Beceriklilik	-0,229	0,000	-0,365	0,000	-0,327	0,000	-0,412	0,000
Kendini kabullenme- kendisiyle çekişme	0,128	0,048	0,026	0,693	-0,057	0,381	0,062	0,337
Aydınlanmış ikinci mizaç	-0,308	0,000	-0,253	0,000	-0,225	0,000	-0,360	0,000
Toplam kendi kendini idare etme puanı	-0,229	0,000	-0,323	0,000	-0,298	0,000	-0,380	0,000

Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük	-0,143	0,027	-0,048	0,457	0,004	0,945	-0,097	0,133
Empati duyma-sosyal ilgisizlik	-0,076	0,238	-0,149	0,021	-0,086	0,184	-0,146	0,024
Yardımsverlik-yardım sevmemezlik	-0,052	0,424	-0,025	0,697	-0,046	0,473	-0,054	0,409
Acıma-intikamcılık	0,036	0,574	0,003	0,968	-0,046	0,481	0,007	0,919
Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama	-0,006	0,922	-0,173	0,007	-0,100	0,122	-0,128	0,048
Toplam iş birliği puanı	-0,059	0,363	-0,116	0,073	-0,090	0,164	-0,120	0,064
Kendini kaybetme-kendilik bilincinde yaşantı	-0,001	0,989	0,052	0,424	0,228	0,000	0,094	0,146
Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma	-0,050	0,437	0,006	0,930	0,079	0,226	0,000	0,995
Manevi kabullenme-akılcı maddecilik	-0,076	0,243	-0,111	0,086	-0,057	0,383	-0,116	0,073
Toplam kendini aşma puanı	-0,058	0,372	-0,027	0,681	0,111	0,087	-0,012	0,852

Mizaç karakter envanteri ile problem çözme envanteri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda; keşfetmekten heyecan duyma ile problem çözme yeteneğine güven arasında %21,2 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,212$; $p=0,001<0,05$). Buna göre keşfetmekten heyecan duyma puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı azalmaktadır.

Dürtüsellik ile problem çözme yeteneğine güven arasında %12,7 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,127$; $p=0,049<0,05$). Buna göre dürtüsellik puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı da artmaktadır.

Savurganlık ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,024$; $p=0,715>0,05$).

Düzensizlik ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,017$; $p=0,790>0,05$).

Toplam yenilik arayışı puanı ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,033$; $p=0,611>0,05$).

Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik ile problem çözme yeteneğine güven arasında %21,3 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=0,213$; $p=0,001<0,05$). Buna göre beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı da artmaktadır.

Belirsizlik korkusu ile problem çözme yeteneğine güven arasında %14,4 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,144$; $p=0,026<0,05$). Buna göre belirsizlik korkusu puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı da artmaktadır.

Yabancılardan çekinme ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,114$; $p=0,079>0,05$).

Çabuk yorulma ve dermansızlık ile problem çözme yeteneğine güven arasında %15,2 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,152$; $p=0,018<0,05$). Buna göre çabuk yorulma ve dermansızlık puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı da artmaktadır.

Toplam zarardan kaçınma puanı ile problem çözme yeteneğine güven arasında %22,6 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,226$; $p=0,000<0,05$). Buna göre toplam zarardan kaçınma puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı da artmaktadır.

Duygusallık ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,070$; $p=0,280>0,05$).

Bağlanma ile problem çözme yeteneğine güven arasında %20,0 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,200$; $p=0,002<0,05$). Buna göre bağlanma puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı azalmaktadır.

Bağımlılık ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,086$; $p=0,186>0,05$).

Toplam ödül bağımlılığı puanı ile problem çözme yeteneğine güven arasında %14,3 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,143$; $p=0,027<0,05$). Buna göre toplam ödül bağımlılığı puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı azalmaktadır.

Sebat etme ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,117$; $p=0,069>0,05$).

Sorumluluk alma-kınama ile problem çözme yeteneğine güven arasında %14,4 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,144$; $p=0,026<0,05$). Buna göre sorumluluk alma-kınama puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı azalmaktadır.

Amaçlılık-amaçsızlık ile problem çözme yeteneğine güven arasında %22,7 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,227$; $p=0,000<0,05$). Buna göre amaçlılık-amaçsızlık puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı azalmaktadır.

Beceriklilik ile problem çözme yeteneğine güven arasında %22,9 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,229$; $p=0,000<0,05$). Buna göre beceriklilik puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı azalmaktadır.

Kendini kabullenme- kendisiyle çekişme ile problem çözme yeteneğine güven arasında %12,8 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=0,128$; $p=0,048<0,05$). Buna göre kendini kabullenme- kendisiyle çekişme puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı da artmaktadır.

Aydınlanmış ikinci mizaç ile problem çözme yeteneğine güven arasında %30,8 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,308$; $p=0,000<0,05$). Buna göre aydınlanmış ikinci mizaç puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı azalmaktadır.

Toplam kendi kendini idare etme puanı ile problem çözme yeteneğine güven arasında %22,9 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,229$; $p=0,000<0,05$). Buna göre toplam kendi kendini idare etme puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı azalmaktadır.

Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük ile problem çözme yeteneğine güven arasında %14,3 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-$

0,143; $p=0,027<0,05$). Buna göre sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük puanı arttıkça problem çözme yeteneğine güven puanı azalmaktadır.

Empati duyma-sosyal ilgisizlik ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,076$; $p=0,238>0,05$).

Yardımseverlik-yardım sevmemezlik ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,052$; $p=0,424>0,05$).

Acıma-intikamcılık ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,036$; $p=0,574>0,05$).

Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yarar sağlama ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,006$; $p=0,922>0,05$).

Toplam iş birliği puanı ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,059$; $p=0,363>0,05$).

Kendini kaybetme-kendilik bilincinde yaşantı ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,001$; $p=0,989>0,05$).

Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayırışma ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,050$; $p=0,437>0,05$).

Manevi kabullenme-akılcı maddecilik ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmamıştır. ($r=-0,076$; $p=0,243>0,05$).

Toplam kendini aşma puanı ile problem çözme yeteneğine güven arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,058$; $p=0,372>0,05$).

Keşfetmekten heyecan duyma ile yaklaşma kaçınma arasında %21,9 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,219$; $p=0,001<0,05$). Buna göre keşfetmekten heyecan duyma puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı azalmaktadır.

Dürtüsellik ile yaklaşma kaçınma arasında %32,4 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=0,324$; $p=0,000<0,05$). Buna göre dürtüsellik puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı da artmaktadır.

Savurganlık ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,074$; $p=0,254>0,05$).

Düzensizlik ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,094$; $p=0,145>0,05$).

Toplam yenilik arayışı puanı ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,113$; $p=0,081>0,05$).

Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,020$; $p=0,754>0,05$).

Belirsizlik korkusu ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,040$; $p=0,537>0,05$).

Yabancılardan çekinme ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,081$; $p=0,210>0,05$).

Çabuk yorulma ve dermansızlık ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,012$; $p=0,856>0,05$).

Toplam zarardan kaçınma puanı ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,045$; $p=0,485>0,05$).

Duygusallık ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,097$; $p=0,133>0,05$).

Bağlanma ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,100$; $p=0,123>0,05$).

Bağımlılık ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,012$; $p=0,852>0,05$).

Toplam ödül bağımlılığı puanı ile yaklaşma kaçınma arasında %14,4 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,144$; $p=0,026<0,05$). Buna göre toplam ödül bağımlılığı puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı azalmaktadır.

Sebat etme ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,124$; $p=0,056>0,05$).

Sorumluluk alma-kınama ile yaklaşma kaçınma arasında %24,2 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,242$; $p=0,000<0,05$). Buna göre sorumluluk alma-kınama puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı azalmaktadır.

Amaçlılık-amaçsızlık ile yaklaşma kaçınma arasında %24,6 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,246$; $p=0,000<0,05$). Buna göre amaçlılık-amaçsızlık puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı azalmaktadır.

Beceriklilik ile yaklaşma kaçınma arasında %36,5 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,365$; $p=0,000<0,05$). Buna göre beceriklilik puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı azalmaktadır.

Kendini kabullenme- kendisiyle çekişme ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,026$; $p=0,693>0,05$).

Aydınlanmış ikinci mizaç ile yaklaşma kaçınma arasında %25,3 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,253$; $p=0,000<0,05$). Buna göre aydınlanmış ikinci mizaç puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı azalmaktadır.

Toplam kendi kendini idare etme puanı ile yaklaşma kaçınma arasında %32,3 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,323$; $p=0,000<0,05$). Buna

göre toplam kendi kendini idare etme puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı azalmaktadır.

Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,048$; $p=0,457>0,05$).

Empati duyma-sosyal ilgisizlik ile yaklaşma kaçınma arasında %14,9 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,149$; $p=0,021<0,05$). Buna göre empati duyma-sosyal ilgisizlik puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı azalmaktadır.

Yardıms severlik-yardım sevmemezlik ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,025$; $p=0,697>0,05$).

Acıma-intikamcılık ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,003$; $p=0,968>0,05$).

Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama ile yaklaşma kaçınma arasında %17,3 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,173$; $p=0,007<0,05$). Buna göre temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama puanı arttıkça yaklaşma kaçınma puanı azalmaktadır.

Toplam iş birliği puanı ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,116$; $p=0,073>0,05$).

Kendini kaybetme-kendilik bilincinde yaşantı ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,052$; $p=0,424>0,05$).

Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,006$; $p=0,930>0,05$).

Manevi kabullenme-akılcı maddecilik ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,111$; $p=0,086>0,05$).

Toplam kendini aşma puanı ile yaklaşma kaçınma arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,027$; $p=0,681>0,05$).

Keşfetmekten heyecan duyma ile kişisel kontrol arasında %21,4 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=-0,214$; $p=0,001<0,05$). Buna göre keşfetmekten heyecan duyma puanı arttıkça kişisel kontrol puanı azalmaktadır.

Dürtüsellik ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,120$; $p=0,064>0,05$).

Savurganlık ile kişisel kontrol arasında %13,1 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=0,131$; $p=0,043<0,05$). Buna göre savurganlık puanı arttıkça kişisel kontrol puanı da artmaktadır.

Düzensizlik ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,072$; $p=0,267>0,05$).

Toplam yenilik arayışı puanı ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,043$; $p=0,507>0,05$).

Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik ile kişisel kontrol arasında %13,0 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. ($r=0,130$; $p=0,045<0,05$). Buna göre beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik puanı arttıkça kişisel kontrol puanı da artmaktadır.

Belirsizlik korkusu ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,004$; $p=0,949>0,05$).

Yabancılardan çekinme ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,019$; $p=0,764>0,05$).

Çabuk yorulma ve dermansızlık ile kişisel kontrol arasında %14,4 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,144$; $p=0,026<0,05$). Buna göre çabuk yorulma ve dermansızlık puanı arttıkça kişisel kontrol puanı da artmaktadır.

Toplam zarardan kaçınma puanı ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,108$; $p=0,096>0,05$).

Duygusalılık ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,005$; $p=0,943>0,05$).

Bağlanma ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,052$; $p=0,425>0,05$).

Bağımlılık ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,125$; $p=0,054>0,05$).

Toplam ödül bağımlılığı puanı ile kişisel kontrol arasında %13,4 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,134$; $p=0,037<0,05$). Buna göre toplam ödül bağımlılığı puanı arttıkça kişisel kontrol puanı azalmaktadır.

Sebat etme ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,086$; $p=0,186>0,05$).

Sorumluluk alma-kınama ile kişisel kontrol arasında %20,5 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,205$; $p=0,001<0,05$). Buna göre sorumluluk alma-kınama puanı arttıkça kişisel kontrol puanı azalmaktadır.

Amaçlılık-amaçsızlık ile kişisel kontrol arasında %15,3 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,153$; $p=0,017<0,05$). Buna göre amaçlılık-amaçsızlık puanı arttıkça kişisel kontrol puanı azalmaktadır.

Beceriklilik ile kişisel kontrol arasında %32,7 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,327$; $p=0,000<0,05$). Buna göre beceriklilik puanı arttıkça kişisel kontrol puanı azalmaktadır.

Kendini kabullenme- kendisiyle çekişme ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,057$; $p=0,381>0,05$).

Aydınlanmış ikinci mizaç ile kişisel kontrol arasında %22,5 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,225$; $p=0,000<0,05$). Buna göre aydınlanmış ikinci mizaç puanı arttıkça kişisel kontrol puanı azalmaktadır.

Toplam kendi kendini idare etme puanı ile kişisel kontrol r arasında %29,8 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,298$; $p=0,000<0,05$). Buna göre toplam kendi kendini idare etme puanı arttıkça kişisel kontrol puanı azalmaktadır.

Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,004$; $p=0,945>0,05$).

Empati duyma-sosyal ilgisizlik ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,086$; $p=0,184>0,05$).

Yardımsızlık-yardım sevmeme ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,046$; $p=0,473>0,05$).

Acıma-intikamcılık ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,046$; $p=0,481>0,05$).

Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,100$; $p=0,122>0,05$).

Toplam iş birliği puanı ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,090$; $p=0,164>0,05$).

Kendini kaybetme-kendilik bilincinde yaşantı ile kişisel kontrol arasında %22,8 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,228$; $p=0,000<0,05$). Buna göre kendini kaybetme-kendilik bilincinde yaşantı puanı arttıkça kişisel kontrol puanı da artmaktadır.

Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayırışma ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,079$; $p=0,226>0,05$).

Manevi kabullenme-akılcı maddecilik ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,057$; $p=0,383>0,05$).

Toplam kendini aşma puanı ile kişisel kontrol arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,111$; $p=0,087>0,05$).

Keşfetmekten heyecan duyma ile problem çözme becerisi toplam arasında %29,0 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,290$; $p=0,000<0,05$). Buna göre keşfetmekten heyecan duyma puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Dürtüsellik ile problem çözme becerisi toplam arasında %27,8 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,278$; $p=0,000<0,05$). Buna göre dürtüsellik puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı da artmaktadır.

Savurganlık ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,091$; $p=0,162>0,05$).

Düzensizlik ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,064$; $p=0,320>0,05$).

Toplam yenilik arayışı puanı ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,059$; $p=0,367>0,05$).

Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik ile problem çözme becerisi toplam arasında %13,3 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=0,133$; $p=0,039<0,05$). Buna göre beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı da artmaktadır.

Belirsizlik korkusu ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,049$; $p=0,451>0,05$).

Yabancılardan çekinme ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,018$; $p=0,783>0,05$).

Çabuk yorulma ve dermansızlık ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,125$; $p=0,054>0,05$).

Toplam zarardan kaçınma puanı ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,120$; $p=0,064>0,05$).

Duygusallık ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,091$; $p=0,162>0,05$).

Bağlanma ile problem çözme becerisi toplam arasında %17,1 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,171$; $p=0,008<0,05$). Buna göre bağlanma puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Bağımlılık ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,000$; $p=0,994>0,05$).

Toplam ödül bağımlılığı puanı ile problem çözme becerisi toplam arasında %19,1 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,191$; $p=0,003<0,05$). Buna göre toplam ödül bağımlılığı puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Sebat etme ile problem çözme becerisi toplam arasında %15,2 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,152$; $p=0,018<0,05$). Buna göre sebat etme puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Sorumluluk alma-kınama ile problem çözme becerisi toplam arasında %26,6 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,266$; $p=0,000<0,05$). Buna göre sorumluluk alma-kınama puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Amaçlılık-amaçsızlık ile problem çözme becerisi toplam arasında %29,5 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,295$; $p=0,000<0,05$). Buna göre amaçlılık-amaçsızlık puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Beceriklilik ile problem çözme becerisi toplam arasında %41,2 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,412$; $p=0,000<0,05$). Buna göre beceriklilik puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Kendini kabullenme- kendisiyle çekişme ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,062$; $p=0,337>0,05$).

Aydınlanmış ikinci mizaç ile problem çözme becerisi toplam arasında %36,0 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,360$; $p=0,000<0,05$). Buna göre aydınlanmış ikinci mizaç puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Toplam kendi kendini idare etme puanı ile problem çözme becerisi toplam arasında %38,0 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,380$; $p=0,000<0,05$). Buna göre toplam kendi kendini idare etme puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,097$; $p=0,133>0,05$).

Empati duyma-sosyal ilgisizlik ile problem çözme becerisi toplam arasında %14,6 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,146$; $p=0,024<0,05$). Buna göre empati duyma-sosyal ilgisizlik puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Yardımsızlık-yardım sevmeme ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,054$; $p=0,409>0,05$).

Acıma-intikamcılık ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,007$; $p=0,919>0,05$).

Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama ile problem çözme becerisi toplam arasında %12,8 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. ($r=-0,128$; $p=0,048<0,05$). Buna göre temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama puanı arttıkça problem çözme becerisi toplam puanı azalmaktadır.

Toplam iş birliği puanı ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,120$; $p=0,064>0,05$).

Kendini kaybetme-kendilik bilincinde yaşantı ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,094$; $p=0,146>0,05$).

Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=0,000$; $p=0,995>0,05$).

Manevi kabullenme-akılcı maddecilik ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,116$; $p=0,073>0,05$).

Toplam kendini aşma puanı ile problem çözme becerisi toplam arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki saptanmamıştır. ($r=-0,012$; $p=0,852>0,05$).

Tablo-11Mizaç ve Karakterin Problem Çözme Yeteneğinde Güven Üzerine Etkisine Dair Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Problem Çözme Yeteneğine Güven	Sabit	34,545	5,726	0,000	2,639	0,000	0,146
	Keşfetmekten Heyecan Duyma	-0,299	-0,887	0,376			
	Dürtüsellik	0,364	1,105	0,270			
	Savurganlık	0,122	0,385	0,700			
	Düzensizlik	-0,275	-0,709	0,479			
	Beklenti Endişesi Ve Karamsarlık-sınırsız iyimserlik	0,308	1,100	0,273			
	Belirsizlik Korkusu	0,366	0,954	0,341			
	Yabancılardan Çekinme	-0,045	-0,129	0,898			
	Çabuk Yorulma Ve Dermansızlık	0,109	0,315	0,753			
	Duygusallık	-0,318	-1,020	0,309			
	Bağlanma	-0,847	-2,441	0,015			
	Bağımlılık	0,677	1,496	0,136			
	Toplam Ödül Bağımlılığı Puanı	-0,184	-0,470	0,639			
	Sorumluluk Alma-kınama	-0,217	-0,598	0,551			
	Amaçlılık-amaçsızlık	-0,374	-0,940	0,348			
	Beceriklilik	-0,638	-1,235	0,218			
	Kendini Kabullenme- Kendisiyle Çekişme	0,483	1,742	0,083			
	Aydınlanmış İkinci Mizaç	-1,036	-3,123	0,002			
	Sosyal Kabullenme-sosyal Hoşgörüsüzlük	-0,183	-0,466	0,642			
	Empati Duyma-sosyal İlgisizlik	0,127	0,304	0,761			
	Yardımsızlık-yardım Sevmeme	-0,100	-0,240	0,811			
Acıma-intikamcılık	0,077	0,325	0,745				
Temiz Kalplilik Vicdanlılık-kendi Kendine Yara Sağlama	0,440	1,208	0,229				
Kişiler Arası Özdeşim-kendi	-0,157	-0,281	0,779				

	Kendine Ayrışma						
	Manevi Kabullenme-akılcı Maddecilik	0,069	0,151	0,880			
	Toplam Kendini Aşma Puanı	0,071	0,217	0,828			

Mizaç ve karakter ile problem çözme yeteneğine güven arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=2,639$; $p=0,000<0.05$). Problem çözme yeteneğine güven düzeyinin belirleyicisi olarak keşfetmekten heyecan duyma, dürtüsellik, savurganlık, düzensizlik, beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik, belirsizlik korkusu, yabancılardan çekinme, çabuk yorulma ve dermansızlık, duygusallık, bağlanma, bağımlılık, ödül bağımlılığı, sorumluluk alma-kınama, amaçlılık-amaçsızlık, beceriklilik, kendini kabullenme- kendisiyle çekişme, aydınlanmış ikinci mizaç, sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük, empati duyma-sosyal ilgisizlik, yardımseverlik-yardım sevmemezlik, acıma-intikamcılık, temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yarar sağlama, kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma, manevi kabullenme-akılcı maddecilik, kendini aşma değişkenleri ile ilişkisinin (Açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,146$).

Öğrencilerin:

Keşfetmekten heyecan duyma düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.376>0.05$).

Dürtüsellik düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.270>0.05$). Çocukların savurganlık düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.700>0.05$).

Düzensizlik düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.479>0.05$).

Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.273>0.05$).

Belirsizlik korkusu düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.341>0.05$).

Yabancılardan çekinme düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.898>0.05$).

Çabuk yorulma ve dermansızlık düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.753>0.05$).

Duygusallık düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.309>0.05$).

Bağlanma düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-0,847$).

Bağımlılık düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.136>0.05$).

Ödül bağımlılığı düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.639>0.05$).

Sorumluluk alma-kınama düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.551>0.05$).

Amaçlılık-amaçsızlık düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.348>0.05$).

Beceriklilik düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.218>0.05$).

Kendini kabullenme- kendisiyle çekişme düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.083>0.05$).

Aydınlanmış ikinci mizaç düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-1,036$).

Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.642>0.05$).

Empati duyma-sosyal ilgisizlik düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.761>0.05$).

Yardıms severlik-yardım sevmemezlik düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.811>0.05$).

Acıma-intikamcılık düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.745>0.05$).

Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.229>0.05$).

Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.779>0.05$).

Manevi kabullenme-akılcı maddecilik düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.880>0.05$).

Kendini aşma düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini etkilememektedir ($p=0.828>0.05$).

Tablo-12Mizaç ve Karakterin Yaklaşma Kaçınma Üzerine Etkisine Dair Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Yaklaşma Kaçınma	Sabit	52,300	8,241	0,000	3,751	0,000	0,223
	Keşfetmekten Heyecan Duyma	-0,694	-1,960	0,051			
	Dürtüsellik	1,386	4,004	0,000			
	Savurganlık	0,237	0,715	0,475			
	Düzensizlik	-0,383	-0,940	0,348			
	Beklenti Endişesi Ve Karamsarlık-sınırsız İyimserlik	-0,122	-0,413	0,680			
	Belirsizlik Korkusu	-0,069	-0,171	0,864			
	Yabancılardan Çekinme	-0,721	-1,973	0,050			
	Çabuk Yorulma Ve Dermansızlık	-0,252	-0,691	0,490			
	Duygusallık	-0,279	-0,849	0,397			
	Bağlanma	-0,300	-0,821	0,413			
	Bağımlılık	0,839	1,761	0,080			
	Toplam Ödül Bağımlılığı Puanı	-0,227	-0,553	0,581			
	Sorumluluk Alma-kınama	-0,559	-1,461	0,145			
	Amaçlılık-amaçsızlık	-0,498	-1,188	0,236			
	Beceriklilik	-1,877	-3,455	0,001			
	Kendini Kabullenme- Kendisiyle Çekişme	0,130	0,446	0,656			
	Aydınlanmış İkinci Mizaç	-0,386	-1,106	0,270			
	Sosyal Kabullenme-sosyal Hoşgörüsüzlük	0,776	1,874	0,062			
	Empati Duyma-sosyal İlgisizlik	-0,265	-0,604	0,547			
	Yardımseverlik-yardım Sevmemezlik	0,304	0,694	0,488			
	Acıma-intikamcılık	-0,060	-0,240	0,811			
	Temiz Kalplilik Vicdanlılık-kendi Kendine Yara Sağlama	-0,323	-0,841	0,401			
	Kişiler Arası Özdeşim-kendi Kendine Ayrışma	0,417	0,711	0,478			
Manevi Kabullenme-akılcı Maddecilik	-0,066	-0,137	0,891				
Toplam Kendini Aşma Puanı	-0,055	-0,159	0,874				

Mizaç ve karakter ile yaklaşma kaçınma arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=3,751;

$p=0,000<0.05$). Yaklaşma kaçınma düzeyinin belirleyicisi olarak keşfetmekten heyecan duyma, dürtüsellik, savurganlık, düzensizlik, beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik, belirsizlik korkusu, yabancılardan çekinme, çabuk yorulma ve dermansızlık, duygusallık, bağlanma, bağımlılık, ödül bağımlılığı, sorumluluk alma-kınama, amaçlılık-amaçsızlık, beceriklilik, kendini kabullenme-kendisiyle çekişme, aydınlanmış ikinci mizaç, sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük, empati duyma-sosyal ilgisizlik, yardımseverlik-yardım sevmemezlük, acıma-intikamcılık, temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama, kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayırışma, manevi kabullenme-akılcı maddecilik, kendini aşma değişkenleri ile ilişkisinin(açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür($R^2=0,223$).

Öğrencilerin:

Keşfetmekten heyecan duyma düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.051>0.05$).

Dürtüsellik düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini arttırmaktadır ($\beta=1,386$).

Savurganlık düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.475>0.05$).

Düzensizlik düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.348>0.05$).

Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.680>0.05$).

Belirsizlik korkusu düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.864>0.05$).

Yabancılardan çekinme düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.050>0.05$).

Çabuk yorulma ve dermansızlık düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.490>0.05$).

Duygusallık düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.397>0.05$).

Bağlanma düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.413>0.05$).

Bağımlılık düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.080>0.05$).

Ödül bağımlılığı düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.581>0.05$).

Sorumluluk alma-kınama düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.145>0.05$).

Amaçlılık-amaçsızlık düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.236>0.05$).

Beceriklilik düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-1,877$).

Kendini kabullenme- kendisiyle çekişme düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.656>0.05$).

Aydınlanmış ikinci mizaç düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.270>0.05$).

Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.062>0.05$).

Empati duyma-sosyal ilgisizlik düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.547>0.05$).

Yardımseverlik-yardım sevmemezlik düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.488>0.05$).

Acıma-intikamcılık düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.811>0.05$).

Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.401>0.05$).

Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.478>0.05$).

Manevi kabullenme-akılcı maddecilik düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.891>0.05$).

Kendini aşma düzeyi yaklaşma kaçınma düzeyini etkilememektedir ($p=0.874>0.05$).

Tablo-13Mizaç ve Karakterin Kişisel Kontrol Üzerine Etkisine Dair Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Kişisel Kontrol	Sabit	19,867	5,727	0,000	2,531	0,000	0,138
	Keşfetmekten Heyecan Duyma	-0,360	-0,860	0,064			
	Dürtüsellik	0,075	0,396	0,693			
	Savurganlık	0,307	1,695	0,092			
	Düzensizlik	-0,112	-0,502	0,616			
	Beklenti Endişesi Ve Karamsarlık-sınırsız İyimserlik	0,273	1,696	0,091			
	Belirsizlik Korkusu	-0,240	-1,085	0,279			
	Yabancılardan Çekinme	-0,073	-0,368	0,713			

Çabuk Yorulma Ve Dermansızlık	0,084	0,422	0,673
Duygusallık	-0,120	-0,669	0,504
Bağlanma	-0,016	-0,081	0,936
Bağımlılık	-0,197	-0,757	0,450
Toplam Ödül Bağımlılığı Puanı	-0,355	-1,582	0,115
Sorumluluk Alma-kınama	-0,212	-1,012	0,313
Amaçlılık-amaçsızlık	-0,025	-0,109	0,913
Beceriklilik	-0,795	-2,678	0,008
Kendini Kabullenme- Kendisiyle Çekişme	-0,081	-0,509	0,611
Aydınlanmış İkinci Mizaç	-0,175	-0,919	0,359
Sosyal Kabullenme-sosyal Hoşgörüsüzlük	0,461	2,038	0,043
Empati Duyma-sosyal İlgisizlik	-0,076	-0,318	0,751
Yardımseverlik-yardım Sevmemezlik	0,270	1,125	0,262
Acıma-intikamcılık	-0,092	-0,676	0,500
Temiz Kalplilik Vicdanlılık-kendi Kendine Yara Sağlama	0,090	0,429	0,669
Kişiler Arası Özdeşim-kendi Kendine Ayrışma	-0,109	-0,341	0,734
Manevi Kabullenme-akılcı Maddecilik	-0,543	-2,056	0,041
Toplam Kendini Aşma Puanı	0,343	1,830	0,069

Mizaç ve karakter ile kişisel kontrol arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=2,531$; $p=0,000<0.05$). Kişisel kontrol düzeyinin belirleyicisi olarak keşfetmekten heyecan duyma, dürtüsellik, savurganlık, düzensizlik, beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik, belirsizlik korkusu, yabancılardan çekinme, çabuk yorulma ve dermansızlık, duygusallık, bağlanma, bağımlılık, ödül bağımlılığı, sorumluluk alma-kınama, amaçlılık-amaçsızlık, beceriklilik, kendini kabullenme- kendisiyle çekişme, aydınlanmış ikinci mizaç, sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük, empati duyma-sosyal ilgisizlik, yardımseverlik-yardım sevmemezlik, acıma-intikamcılık, temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama, kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma, manevi kabullenme-akılcı maddecilik, kendini aşma değişkenleri ile ilişkisinin(Açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür($R^2=0,138$).

Öğrencilerin:

Keşfetmekten heyecan duyma düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.064>0.05$).

Dürtüsellik düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.693>0.05$).

Savurganlık düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.092>0.05$).

Düzensizlik düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.616>0.05$).

Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.091>0.05$).

Belirsizlik korkusu düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.279>0.05$).

Yabancılardan çekinme düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.713>0.05$).

Çabuk yorulma ve dermansızlık düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.673>0.05$).

Duygusallık düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.504>0.05$).

Bağlanma düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.936>0.05$).

Bağımlılık düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.450>0.05$).

Ödül bağımlılığı düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.115>0.05$).

Sorumluluk alma-kınama düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.313>0.05$).

Amaçlılık-amaçsızlık düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.913>0.05$).

Beceriklilik düzeyi kişisel kontrol düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-0,795$).

Kendini kabullenme- kendisiyle çekişme düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.611>0.05$).

Aydınlanmış ikinci mizaç düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.359>0.05$).

Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük düzeyi kişisel kontrol düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,461$).

Empati duyma-sosyal ilgisizlik düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.751>0.05$).

Yardımseverlik-yardım sevmemezlük düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.262>0.05$).

Acıma-intikamcılık düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.500>0.05$).

Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.669>0.05$).

Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.734>0.05$).

Manevi kabullenme-akılcı maddecilik düzeyi kişisel kontrol düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-0,543$).

Kendini aşma düzeyi kişisel kontrol düzeyini etkilememektedir ($p=0.069>0.05$).

Tablo-14Mizaç ve Karakterin Problem Çözme Becerisi Toplam Puanı Üzerine Etkisine Dair Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Problem Çözme Becerisi Toplam	Sabit	106,712	9,703	0,000	4,735	0,000	0,281
	Keşfetmekten Heyecan Duyma	-1,352	-2,205	0,029			
	Dürtüsellik	1,824	3,042	0,003			
	Savurganlık	0,666	1,159	0,248			
	Düzensizlik	-0,769	-1,090	0,277			
	Beklenti Endişesi Ve Karamsarlık-sınırsız İyimserlik	0,460	0,900	0,369			
	Belirsizlik Korkusu	0,058	0,082	0,934			
	Yabancılardan Çekinme	-0,839	-1,325	0,186			
	Çabuk Yorulma Ve Dermansızlık	-0,058	-0,093	0,926			
	Duygusalılık	-0,717	-1,261	0,209			
	Bağlanma	-1,163	-1,839	0,067			
	Bağımlılık	1,319	1,598	0,111			
	Toplam Ödül Bağımlılığı Puanı	-0,766	-1,076	0,283			
	Sorumluluk Alma-kınama	-0,988	-1,490	0,138			
	Amaçlılık-amaçsızlık	-0,897	-1,236	0,218			
	Beceriklilik	-3,310	-3,516	0,001			
	Kendini Kabullenme- Kendisiyle Çekişme	0,532	1,053	0,294			
	Aydınlanmış İkinci Mizaç	-1,598	-2,641	0,009			
	Sosyal Kabullenme-sosyal Hoşgörüsüzlük	1,053	1,469	0,143			
	Empati Duyma-sosyal İlgisizlik	-0,215	-0,282	0,778			
	Yardımseverlik-yardım Sevmemeçlik	0,474	0,624	0,533			
	Acıma-intikamcılık	-0,075	-0,173	0,863			
	Temiz Kalplilik Vicdanlılık-kendi Kendine Yara Sağlama	0,208	0,312	0,755			
	Kişiler Arası Özdeşim-kendi Kendine Ayrışma	0,151	0,148	0,882			
	Manevi Kabullenme-akılcı Maddecilik	-0,540	-0,645	0,520			
Toplam Kendini Aşma Puanı	0,359	0,605	0,546				

Mizaç ve karakter ile problem çözme becerisi arasındaki ilişki belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,735$; $p=0,000<0.05$). Problem çözme becerisi toplam düzeyinin belirleyicisi olarak keşfetmekten heyecan duyma, dürtüsellik, savurganlık, düzensizlik, beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik, belirsizlik korkusu, yabancılardan çekinme, çabuk yorulma ve dermansızlık, duygusallık, bağlanma, bağımlılık, ödül bağımlılığı, sorumluluk alma-kınama, amaçlılık-amaçsızlık, beceriklilik, kendini kabullenme- kendisiyle çekişme, aydınlanmış ikinci mizaç, sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük, empati duyma-sosyal ilgisizlik, yardımseverlik-yardım sevmemezlilik, acıma-intikamcılık, temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama, kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma, manevi kabullenme-akılcı maddecilik, kendini aşma değişkenleri ile ilişkisinin (Açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür($R^2=0,281$).

Öğrencilerin:

Keşfetmekten heyecan duyma düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-1,352$).

Dürtüsellik düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini arttırmaktadır ($\beta=1,824$).

Savurganlık düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.248>0.05$).

Düzensizlik düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.277>0.05$).

Beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.369>0.05$).

Belirsizlik korkusu düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.934>0.05$).

Yabancılardan çekinme düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.186>0.05$).

Çabuk yorulma ve dermansızlık düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.926>0.05$).

Duygusallık düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.209>0.05$).

Bağlanma düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.067>0.05$).

Bağımlılık düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.111>0.05$).

Ödül bağımlılığı düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.283>0.05$).

Sorumluluk alma-kınama düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.138>0.05$).

Amaçlılık-amaçsızlık düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.218>0.05$).

Beceriklilik düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-3,310$).

Kendini kabullenme- kendisiyle çekişme düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.294>0.05$).

Aydınlanmış ikinci mizaç düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini azaltmaktadır ($\beta=-1,598$).

Sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.143>0.05$).

Empati duyma-sosyal ilgisizlik düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.778>0.05$).

Yardımsızlık-yardım sevmeme düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.533>0.05$).

Acıma-intikamcılık düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.863>0.05$).

Temiz kalplilik vicdanlılık-kendi kendine yara sağlama düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.755>0.05$).

Kişiler arası özdeşim-kendi kendine ayrışma düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.882>0.05$).

Manevi kabullenme-akılcı maddecilik düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.520>0.05$).

Kendini aşma düzeyi problem çözme becerisi toplam düzeyini etkilememektedir ($p=0.546>0.05$).

3.9. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mizacın önemli ölçüde kalıtım temelli olduğu düşünülmeyle beraber mizaç özelliklerinin kadın ve erkekler arasında farklılık arz ettiği de ifade edilmektedir¹²⁵.

¹²⁵Jerry M. Burger , *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*(Çev. İnan D. Erguvan Saruoğlu). Kaknüs Yayınları, İstanbul,2006.

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların ilki; kız öğrencilerin mizaç özellikleri puanları erkek öğrencilerin karakter özellikleri puanlarından yüksek saptanmıştır. Bulgu alan yazını tarafından desteklenmektedir. Konuyla ilgili olarak Çetin (2008) tarafından yapılan çalışmada bireylerin çatışma çözme konusunda genel ya da özel yaklaşımı benimsemeleriyle cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Çetin, yapmış olduğu çalışmasında erkeklerin kadınlara göre daha genel davranışlar sergilediklerini, bu bağlamda da erkeklerin çatışma çözme davranışlarını kısıtlamayıp kadınlara göre kendilerini daha rahat hissettiklerini bildirmiştir.¹²⁶Konuyla ilgili olarak Totan-Aysan (2010) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada yenilik arayışı, sebat etme, kendini aşma düzeylerinin cinsiyete göre farklılık arz ettiği tespit edilmiştir. Totan-Aysan (2010) yapmış oldukları çalışmada zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı, işbirliği yapma düzeylerinin cinsiyet arasında farklılık arz ettiğini, belirtilen hususlarda kadınların düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir.¹²⁷Mükemmeliyetçi özelliğin kişilik tipleri açısından incelendiği çalışmada Asan (2011), erkeklerin kızlara oranla daha içedönük, daha düşünen, daha algılayıcı oldukları kızların ise erkeklere oranla daha yargılayıcı olduklarını saptamıştır.¹²⁸ Konuyla ilgili olarak Chusmir ve ark (1989) yapmış oldukları çalışmada kadınların erkeklere göre daha uyşmacı tutum sergiledikleri, buna karşın çatışmayla mücadele konusunda erkeklerden daha isteksiz tutum sergilediklerini bildirmişlerdir¹²⁹. Jerath, Hasija ve Malhotra (1993), 240 öğrenci üzerinde yapmış oldukları çalışmada problem çözme üzerinde cinsiyetin etkili olduğunu tespit etmişlerdir¹³⁰. Gölgeleyen (2011) tarafından lise öğrencileri üzerine yapılan çalışmada kız öğrencilerin problem çözme becerilerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacı elde edilen bu bulgunun ortaya çıkmasında kız öğrencilerin azınlıkta kalmalarına bağlı olarak kendilerini erkeklere göre daha fazla kanıtlama çabalarının olduğunu ileri sürmüştür¹³¹. Pakaslahti ve Ark (2002) ergenler üzerinde yapmış oldukları

¹²⁶ Fatih Çetin, Kişilerarası İlişkilerde Kendilik Algısı, Kontrol Odağı ve Kişilik Yapısının Çatışma Çözme Yaklaşımları Üzerine Etkileri: Uygulamalı Bir Araştırma, T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Savunma Yönetim Anabilim Dalı, Ankara 2008,s.124-142(**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

¹²⁷ Tarık Totan ve Ferda Aysan, "Öğretmen Adaylarının Mizaç, Karakter ve Kimlik Özellikleri", **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**,2010,11-2,s.19-43.

¹²⁸ Hatice Asan, Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçi Özellikleri İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İstanbul 2011,s.164-168(**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

¹²⁹ Leonard H. Chusmir and Joan Mills, "Gender Differences in Conflict Resolution Styles of Managers: At Work and at Home", **Sex Roles**, 20, 3, 1989, 149-163.

¹³⁰ J.M. Jerath, S Hasija, D. Malhotra, A Study of Stateanxiety scores in a Problem Solving Situation, *Studia Psychologica*, 1993;35(2): 143

¹³¹Y. Gölgeleyen, Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2011(**Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**).

çalışmalarında erkeklerin problem çözme becerilerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir¹³². O'Hare ve Beutell (1987) yapmış oldukları çalışmalarında erkeklerin karar vermede kontrol gücüne sahip olduklarını, kızların ise kendilerini bu konuda yeterli görmediklerini bildirmiştir¹³³. Benzer şekilde Radford ve ark (1993)¹³⁴ ve Friedman ve Mann (1993)¹³⁵ tarafından ergenler üzerine yapılan çalışmalarda da erkeklerin problem çözme becerileri kızlardan daha olumlu bulunmuştur. Literatür incelendiğinde cinsiyete göre problem çözme becerilerinde farklılık olmadığını bildiren çalışmalara da rastlanmaktadır. Taylan (1990)¹³⁶, Saygılı (2000)¹³⁷, Çilingir (2006)¹³⁸ yapmış oldukları çalışmalarda cinsiyetin problem çözme becerisi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını bildirmişlerdir.

Karakter bileşenleri yaştaki artışa bağlı olarak olgunlaşır¹³⁹. Bunun yanı sıra kendilik kavramının gelişimsel olduğu ve bireylerin gelişiminde giderek farklılaştığı bildirilmektedir. Erken çocuklukta oluşmaya başlayan kendiliğin ergenlikte arttığı, yetişkinlikte de yeni çevrelere girildikçe gelişimini sürdürdüğü ifade edilmektedir. Nitekim yaştaki artışa bağlı olarak daha geniş çevre ile ve dolayısıyla da insan ile karşı karşıya kalan bireyler karşılaştıkları her yeni çevreyle beraber yeni deneyimlerin, başarı ve başarısızlıkların kendi davranışlarını değerlendirmesine imkan tanır. Bu farklılaşan öğrenme deneyimleri de bireylerin kendilik kavramlarını zaman içerisinde geliştirmektedir¹⁴⁰. Kendilik kavramının zaman içerisinde gelişim kaydettiğine ilişkin bir diğer bulgu da bireylerin olgunlaştıkça kendilik kavramının içeriğinde de değişiklik olmasıdır. Yaşa bağlı olarak bireylerin kendi yeterliliklerine yönelik algıları da değişmektedir. Konuyla ilgili olarak yapılan bir çalışmada

¹³²L. Pakaslahti ,A. Karjalainen ,J.L.Keltikongas , "Relationships Between Adolescent Prosocial Problem Solving Strategies, Prosocial Behavior and Social Acceptance", **International Journal of Behavioral Development**, 2002;26(2):137-144

¹³³Marianne M. O'Hare, and Nicholas Beutell, N.Y. Sex Differences in Coping With Career Decision Making, **Journal of Vocational Behavior**,1987;31: 174-181.

¹³⁴Radford, M. H. B., Mann, L. ve Ohta , Y. Difference Between Australian and Japanese Students Decisional self-esteem, Decisional Stres and Copingstyles,**Journal of Cross-Cultural Psychology**,1993;24(3): 284-298.

¹³⁵L.A. Friedman and L.Mann , Coping Patterns in Adolescent Decision Making: An Israeli- Australian Comparison,**Journal of Adolescence**,1993;16:187-199.

¹³⁶Taylan, S. ,Heppner 'in Problem Çözme Envanterinin Uyarlama, Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmaları, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990,(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹³⁷H. Saygılı, Problem Çözme Becerisi İle Sosyal ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2000, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹³⁸Arzu Çilingir, Fen Lisesi İle Genel Lise Öğrencilerinin Sosyal Becerileri ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2006(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹³⁹C. Robert Cloninger, A Systematic Method for Clinical Description and Classification of Personality Varyantsa: A proposal , **Archives of General Psychiatry** , 1987;44(6), 573-588.

¹⁴⁰M. Crain, R. Bracken and A. Bruce, "Age, Race, and Gender Differences in Child and Adolescent Self-Concept: Evidence from A Behavioral Acquisition, Context-Dependent Model", **School Psychology Review** , 23, 3, 1994, 496-511.

çocukların görev zorluğu ve yapabilme kabiliyetine dair açıklamalarının okul dönemi süresince nasıl değiştiğini ortaya koymuştur. Çalışmada daha küçük yaştaki öğrencilerin yetenek ile çaba arasında bir ilişki olmadığını düşündükleri, buna karşın yaşça büyük olan çocukların ise belirtilen iki kavram arasında bir ilişki olduğunu düşündükleri bildirilmiştir¹⁴¹. Yapmış olduğumuz araştırmada elde edilen ikinci bulgu; yaş değişkenlerine göre karakter özelliklerinden iş birliği puanı ortalamaları, yaşı 15 olan ergenlerin yaşı 14 olan ergenlerden daha yüksek olduğudur. Yine yaş değişkenine göre karakter özelliklerinden acıma- intikamcılık puanları karşılaştırıldığında yaşı 15 olanların yaşı 14 olanlara göre puanları daha yüksektir. Karakter özelliklerinden manevi kabullenme-akılcı maddecilik puanları 17 olanların 14 ve 15 olanlara göre yüksek olduğu saptanmıştır. Bu veri literatür ile uyumludur. Cloninger ve ark (1993) yapmış oldukları çalışmada yaş ile kendini yönetme ve işbirliği yapma arasında pozitif yönlü, orta düzeyde bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgu neticesinde de karakterin yaş ile gelişim gösterdiğini ifade etmişlerdir.¹⁴² Çetin (2008) yapmış olduğu çalışmada yaşın çatışma sürecinde kendini açmayı yordadığını, yaştaki artışa bağlı olarak bireylerin kendilerini daha fazla açtıklarını tespit etmiştir.¹⁴³

Sınıf düzeyine göre kişilik tipleri karşılaştırıldığında 11.sınıflar 10.sınıflara oranla düşünen alt boyutunda daha yüksek puanlara,10.sınıflar 11.sınıflara oranla hissedilen (duygusal) alt boyutunda daha yüksek puanlar almışlardır, Asan(2011).¹⁴⁴ Akyol ve Salı(2013), çalışan ve çalışmayan ergenler arasında yaptıkları araştırmada yaşa göre empatik eğilimlerde 17 yaş ile 15 yaş ve 17 yaş ile 16 yaş grubu arasında 17 yaş grubu lehine olduğunu, belirlemişlerdir.¹⁴⁵ Başka bir araştırmada Dünder(2009),sınıf düzeyine göre problem çözme becerisi puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğunu öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeyleri arttıkça problem çözme becerilerinde de artış olduğunu gözlemlemiştir.¹⁴⁶ Aktaş (1997) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerinin kişilik genel, kişisel ve sosyal uyumlarının birinci sınıf öğrencilerinden

¹⁴¹ John G. Nicholls and Arden T. Miller, "Reasoning about the Ability of Self and Others: A Developmental Study", **Child Development**, 55, 1984, 1990-1999.

¹⁴² Robert C Cloninger, D.M. Svrakic , T.R. Przybeck (1993) A Psychobiological Model of Temperament and Character, Arch Gen Psychiatry , 50: 975-990.

¹⁴³ Çetin, a.g.e., s.124-142.

¹⁴⁴ Asan, a.g.e., s.164-168.

¹⁴⁵ A. Köksal, Akyol ve Güneş Salı, "Çalışan ve Çalışmayan Ergenlerin Mükemmeliyetçi Kişilik Özelliği İle Empatik Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, 2013, s.2029-2031.

¹⁴⁶ Süleyman Dünder, " Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2009, 24-2, s.145-148.

daha yüksek olduğu tespit edilmiştir¹⁴⁷. Bununla birlikte literatürde yaş veya sınıf değişkenine göre kişilik özelliklerinin farklılaşmadığını bildiren çalışmalar da bulunmaktadır. Göktan (2007) yapmış olduğu çalışmasında 5 faktör kişilik modelindeki dışa dönüklük, geçimlilik, sorumluluk ve duygusal dengesizlik alt boyutların sınıf değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını bildirmiştir¹⁴⁸. Benzer şekilde Uyanık Balat ve Akman (2004) yapmış oldukları çalışmada farklı sınıftaki lise öğrencilerinde sınıf düzeylerinin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerinin farklılaşmasında sınıf değişkeninin anlamlı bir etkiye sahip olmadığını bildirmişlerdir¹⁴⁹.

Araştırmada elde edilen üçüncü bulgu; aile ekonomik durumu değişkeninde gelir düzeyini iyi olarak algılayan ve oldukça iyi algılayan ergenlerin mizaç özelliklerinden düzensizlik ve toplam yenilik arayışı puanı, gelir düzeyini kötü algılayan ve orta algılayan öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek olduğu ölçülmüştür. Gelir düzeyinin düşük olması kişilerin yaşamları üzerinde önemli etkilere sahip olup yaşamsal zorluklara yol açmakta ve kişilerin mücadele ruhunu negatif yönde etkilemektedir. Belirtilen bu olumsuz etkiler kişilerin kişilik ve davranışsal özelliklerinde de kendini göstermektedir¹⁵⁰. Konuyla ilgili olarak Dede (2015) tarafından yapılan çalışmada çatışma çözme yaklaşımlarından genel-özel davranış yaklaşımı alt boyutu ile aylık gelir arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir¹⁵¹. Çalışmada asgari ücret üzerinde gelir düzeyindeki ergenlerin çatışmalarda genel davranış yaklaşımını, daha düşük gelir seviyesindeki ergenlerin ise özel davranış yaklaşımını sergiledikleri saptanmıştır. Genel ve özel davranış sergileme; çatışma süreçlerinde düşüncelerini ortaya koyarak hareket etme genel iken bu davranışların sınırlı ortamlarda sergilenmesi ise özel anlamına gelmektedir.¹⁵²

Araştırmada elde edilen dördüncü bulgu; anne-baba eğitim düzeyleri ile problem çözme becerileri ve mizaç karakter ölçek puanları açısından anlamlı fark

¹⁴⁷Yaşare Aktaş, "Üniversite Öğrencilerinin Uyum Düzeylerinin İncelenmesi: Uzunlamasına Bir Çalışma", *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1997;13.107-110

¹⁴⁸Bahattin Göktan, Deniz Lisesi Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri, Aile Ortamını Algılamaları ve Gelecek Kaygıları Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2007,(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁴⁹Balat Uyanık ,Gül den ve Berrin Akman, Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi ,*Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2004; 14(2): 175–183.

¹⁵⁰Sheppard Kellam , X. Ling, R.Merisca , C. H. Brown, N. Lalongo , The Effect Of The Level Of Aggression İn The First Grade Classroom On The Course And Malleability Of Aggressive Behavior İnto Middle School, *Development and Psychopathology*, 1998;10: 165-185

¹⁵¹F. Dede, Lise Öğrencilerinin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Bağlanma Stilleri ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2015,s.85-110(**Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁵² Dede, a.g.e., s.85-110.

saptanmamıştır. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde ergenlerin anne ve eğitim durumu bakımından kişisel uyum, sosyal uyum ve genel uyum düzeylerinin farklılık arz etmediği bildirilmektedir. Korkut (2002) tarafından yapılan lise öğrencilerinin problem çözme becerileri konulu araştırmada, lise öğrencilerinde problem çözme becerileri açısından anne baba eğitiminin etkili olmadığını tespit etmiştir.¹⁵³ Yine Çağlayan, Taşğın, Yıldız (2008)'a göre spor yapan öğrencilerin problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği araştırmada anne-baba eğitim düzeylerinin problem çözme yaklaşımlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklara ulaşamamıştır.¹⁵⁴ Literatürde anne-baba eğitimi ile kişilik özellikleri ise bazı özellikler açısından desteklenirken bazı özellikler açısından desteklenmemiştir, Asan(2011) yaptığı araştırmada, eğitim düzeyi düşük babaların çocukları daha duygusal, eğitim düzeyleri yüksek babaların çocukları daha sezgili, eğitim düzeyi düşük annelerin çocukları daha duygusal ve yargılayıcı iken eğitim düzeyi yüksek annelerin çocukları daha sezgili ve algılayıcı olduğu, kişilik tiplerinin anne-baba eğitim düzeyi açısından karşılaştırılmasında dışadönük, içedönük, düşünen, hisseden özellikleri açısından ise anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.¹⁵⁵ Gündoğdu (2010) lise öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada anne-baba eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri açısından anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir¹⁵⁶. Bununla birlikte Mittendorfer-Rutz ve ark (2004) tarafından intihar girişiminde bulunanlar üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada anne eğitim düzeyi düşük olanlarda intihar girişiminin daha yüksek olduğu, diğer bir ifadeyle anne eğitim durumu düşük olanların problem çözme becerilerinin düşük olduğu tespit edilmiştir¹⁵⁷.

Yapılan bu çalışmada da anket uygulaması ile ulaşılan bulguların yorumlanmasıyla elde edilen sonuçlar, ilişkili kavramlara da açıklık getirilmek suretiyle yapılmaktadır.

Araştırmada beşinci bulgu; Problem çözme yeteneğine güven ile yenilik arayışı mizaç boyutunun dürtüsellik alt boyutunda pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Problem çözme konusunda kendine güvenen bireylerde özgüven

¹⁵³ Korkut, a.g.e., s.-183.

¹⁵⁴ Hakan Çağlayan, Ö. Taşğın, Ö. Yıldız, "Spor Yapan Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" **Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Sayı 1, 2008, s.72-73.

¹⁵⁵ Asan, a.g.e., s.165-166.

¹⁵⁶ Zeynep Gündoğdu, Bursa İl Merkezindeki Anadolu Liseleri, Kız Meslek Liseleri ve Genel Liselere Devam Eden 9. ve 12. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Eğilimleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010, **(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

¹⁵⁷ Mittendorfer-Rutz E, Rasmussen F, Wasserman D, Restricted fetal growth and adverse maternal psychosocial and socioeconomic conditions as risk factors for suicidal behaviour of offspring: a cohort study, *Lancet*, 2004 Sep 25-Oct 1; 364(9440):1135-40, DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(04\)17099-2](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(04)17099-2).

duygusu oldukça yüksektir¹⁵⁸. Bu nedenle de risk almaktan çekinmezler, dolayısıyla da yenilik arayışı mizaca sahip olmaları beklenebilir.

Problem çözme yeteneğine güven ile zarardan kaçınma mizaç boyutunun beklenti endişesi ve karamsarlık, belirsizlik korkusu, çabuk yorulma dermansızlık, toplam zarardan kaçınma alt boyutlarında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Problem çözme, bireyin sağlıklı yaşam sürdürebilmesinde son derece önemli olan becerilerin başında yer almaktadır. Karşı karşıya kalınan problemlerin üstesinden etkili bir şekilde gelebilmek için kişinin kendine güvenmesi son derece önemlidir¹⁵⁹. Problem çözme yeteneğine güvenenler problemi tanımlama ve çözme konusunda doğal olarak daha iyidirler.

Problem çözme yeteneğine güven ile yenilik arayışı mizaç boyutunun keşfetmekten heyecan duyma alt boyutunda negatif yönde anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır.

Problem çözme yeteneğine güven ile ödül bağımlılığı mizaç boyutunun bağlanma ve toplam ödül bağımlılığı alt boyutlarında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözme yeteneğine güven ile kendini yönetme karakter boyutunun kendini kabullenme alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözme yeteneğine güven ile kendini yönetme karakter boyutunun sorumluluk alma-kınama, amaçlılık-amaçsızlık, beceriklilik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözme yeteneğine güven ile iş birliği yapma karakter boyutunun sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Mizaç ve karakter ile problem çözme yeteneğine güven arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzere yapılan regresyon analizinde ilişki anlamlı bulunmuş, mizaç - karakter değişkenleri ile ilişkisi (Açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmekle beraber ergenlerdeki bağlanma düzeyi ile aydınlanmış ikinci mizaç düzeyi problem çözme yeteneğine güven düzeyini azaltmaktadır. Literatür taranması sonucunda bulguları destekleyen verilere ulaşılmıştır.

Problem çözme yeteneğine güven alt boyutuyla ilişkili olarak, literatürde yapılan araştırmalarda; Duman, Yakar, Türkoğlu (2013), öğretmen adayları üzerinde

¹⁵⁸Seçkin Azak, Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözmede Kullandıkları Stratejilerin ve Üst Bilişsel Davranışlarının Belirlenmesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2015, **(Yüksek Lisans Tezi)**.

¹⁵⁹Leyla Küçükahmet , Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, 2.Baskı, Nobel Yayınevi, Ankara, 2000,s.137.

yaptıkları çalışmada duygusal dengesizliğe sahip olmadığını düşünen öğretmen adaylarının duygusal dengesizliğe sahip olduğunu düşünen öğretmen adaylara, sorumluluk sahibi olduğu düşünen öğretmen adaylarından sorumluluk sahibi olmadığını düşünen öğretmen adaylarına oranla daha yüksek problem çözme beceri puanına sahip olduğu söylenebilir.¹⁶⁰ Yine Erkan, Avcı (2014) tarafından yapılan bir çalışmada öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile karakter özelliklerinden işbirliği yapma, kendini yönetme ile mizaç özelliklerinden ödül bağımlılığı ve sebat etme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.¹⁶¹

Graham ve Davey (1994) tarafından yapılan çalışmada kaygı, sosyal problem çözme yetenekleri ve sosyal problem çözme güveni incelenmiş, araştırma sonucunda problem çözme sürecinde kaygının derecesi, hem zayıf problem çözme güveniyle hem de zayıf algı kontrolüyle önemli derecede ilgili bulunmuştur. Araştırmacılar, kaygının derecesi ile problem çözme kabiliyeti arasında ise ilişki bulamamışlardır. Belzer, D'Zurilla ve Maydeu-Olivares (2002) tarafından yapılan, kaygı ile problem çözme arasındaki ilişkiyi inceledikleri, 353 üniversite öğrencisinin katılarak yapılan araştırmalarının bulgularına göre, sosyal problem çözme anksiyete kontrol altına alınsa bile her iki ölçekteki (Kuruntu, kaygı sıklığı, kontrol edilemezlik ve bunaltıyı ölçen PennKaygı Ölçeği ve kuruntu ile ilişkili aşırı olumsuz sonuç beklentisini ölçen Katastrofik Kaygı Ölçeği ile ölçülmüştür.) önemli miktardaki kuruntu değişimini belirlediği görülmüş, sosyal problem çözmenin üç farklı boyutunun kuruntu ile ilişkili olduğu bulunmuş, probleme olumsuz yönelme, kaygı kontrol edildikten sonra her iki kaygı ölçeği ile pozitif ilişkili olmuş, buna ek olarak akılcı problem çözme ve Kaçınmacı/içtepisel yaklaşım, kaygı ve probleme yönelme kontrol edildikten sonra Katastrofik Kaygı ilişkili olduğu görülmüştür.¹⁶² Nezu (1985) da etkili problem çözücüler ile kendini etkisiz problem çözücü olarak algılayanlar arasındaki farklı psikolojik sıkıntıları araştırmış ve şu sonuçlara ulaşmıştır;¹⁶³

- a) Öğrenciler kendilerini birbirlerine göre değişik algılamışlardır.
- b) Problem çözme becerilerinde farklılıklar vardır.
- c) Psikolojik durumlarında, sıkıntı durumlarında ve hislerinde farklılıklar vardır.

¹⁶⁰ Duman, a.g.e., 121-143.

¹⁶¹ Zülal Erkan ve Raşit Avcı, "Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri: Mizaç ve Karakter Özelliklerinin Rolü", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, Nisan 2014, ss.88-90.

¹⁶² Sinan Dora, Sosyal Problem Çözme Envanteri (Revize Edilmiş Formu) nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003, s. 19, (Yüksek Lisans Tezi).

¹⁶³ Yüksel Arslan, Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Sosyal Problem Çözme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, (Tez Dan: Yrd. Doç. Dr. Erdal Hamarta), Konya 2009, s. 49-50, (Yüksek Lisans Tezi).

d) Kendini etkili problem çözücü olarak algılayan öğrencilerde daha az depresyon daha az durumluluk ve sürekli kaygı, daha fazla iç kontrol gibi özellikler görülmüştür.

e) Etkisiz problem çözücülerde ise etkili problem çözenlerin tersi özellikler görülmüştür.

f) Etkili problem çözenlerin yaşamlarında karşılaştıkları problemleri daha başarılı olarak çözümledikleri için etkisiz problem çözenlere göre daha az üzüntülü ve daha az probleme sahip oldukları bulunmuştur.

g) Başarılı problem çözebilme yeteneğine sahip olanların çevrelerinde çok fazla kişisel kontrole sahip oldukları bulunmuştur.

h) Eğer kişilerin problem çözme becerilerinde farklılıklar var ise psikolojik üzüntülerinde de farklılıklar olduğu ileri sürülmektedir.

D'Zurilla ve Shedy (1991) tarafından yapılan, yaş ortalaması 19,9 olan 50 erkek ve 77 kız üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmada sosyal problem çözme ile kaygı arasındaki ilişki incelenmiş, araştırma sonucunda öğrencilerin kaygı düzeyleri ile sosyal problemleri çözme arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.¹⁶⁴

Schote ve Clum (1987)'un, kolej öğrencilerinin algıladıkları problem çözme becerileri ile stres, umutsuzluk ve intihar düşüncesi arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, problem çözme becerisi düşük olan ve olumsuz yaşam stresinin baskısı altında olan bireylerin etkili problem çözme becerisine sahip olanlara göre çok fazla umutsuzluk ve intihar etme eğilimi içinde oldukları görülmüştür. D'Zurilla ve Sheedy (1991)'ın, kolej öğrencilerinin sosyal problem çözme becerileri ile stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında, problem çözme becerisi ile olumsuz yaşam olayları sonucu oluşan stres arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Combie ve Gold (1987) tarafından yapılan çalışmada, çocuklarda büyüklerin söylediklerine uyma derecelerinin yüksek ve düşük olmasının, onların problem çözme yeteneğini etkileyip etkilemediği araştırılmış, araştırma sonucunda büyüklerin söylediklerine uyma dereceleri yüksek olan çocukların problem çözme yeteneklerinin, büyüklerin söylediklerine uyma dereceleri düşük olan çocuklara göre daha düşük olduğu görülmüş, buradan hareketle problem çözme davranışını etkileyen etmenlerden birisinin de çocukların kabul düzeyleri olduğu söylenmektedir. Burada, çocuğun büyüklerin söylediklerine boyun eğmesinin onu araştırmacılıktan uzaklaştırdığı ve hep hazırı yönelttiği, çocuğun araştırmaya yöneltilmesinin ise karşılaştığı problemi kendi başına çözmesini sağlayabildiği görülmektedir.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Dora, a.g.e., s. 17.

¹⁶⁵ Arslan, a.g.e., s. 50.

Totan-Aysan (2010) tarafından cinsiyete göre yapılan araştırmada, zarardan kaçınma, ödöl bağımlılığı, işbirliği yapma düzeyleri cinsiyetlere göre önemli farklılık göstermiş, kadınların bu düzeyleri erkeklere oranla daha yüksek çıkmıştır.¹⁶⁶ Burada bahsedilen, mizaç faktörlerinden biri olan *zarardan kaçınma*, gelecekte olabilecek sorunlar için kötümser endişeler, belirsizlik korkusu ve yabancılardan utanma gibi pasif kaçınan davranışlar ve kolayca yorulma gibi davranışların ketlenmesinde veya durdurulmasındaki bir kalıtsal yanlılık, eğilim olarak görülmektedir. Bir diğer bahsedilen faktör olan *ödöl bağımlılığı*, kendini aşırı duygusallık, sosyal bağıllık ve diğerlerinin onayına bağımlılık gibi gösteren davranışların devamlılığı ve sürekliliğindeki bir kalıtsal yanlılık, eğilim olarak görülmektedir. Üçüncü bir faktör de, *yenilik arama*, yeniliğe yanıt olarak sık araştırıcı aktivite, dürtüsel karar verme, ödöl alma olasılığı belirlediğinde aşırılık ve taşkınlık, çabuk kolay sinirlenme ve engellenmeden aktif kaçınma gibi davranışların etkinleşmesindeki ve başlamasındaki bir kalıtsal yanlılık, eğilim olarak görülmektedir.

Tablo -16 Yenilik Arayış Düzeyi Ortalamadan Yüksek ve Düşük Olan Kişilerin Özellikleri¹⁶⁷

Yüksek Yenilik Arayışı	Düşük Yenilik Arayışı
<ul style="list-style-type: none"> • Dürtüsel (impulsive) • Araştırıcı-keşfedici • Alışıldık rutinelere tahammül edemeyen • Hevesli ve coşkulu • Meraklı • Kararsız • Çabuk fikir değiştiren • Maymun iştahlı • Kolay heyecanlanan • Kolay tahrik olan • Çabuk sinirlenen ve hiddetlenen • Müsrif-savurgan • Düzensiz ve sistemsiz • Geleneklere-göreneklere uymayan • Yeni ilgilere ve aktivitelere çabuk giren • Detayları ihmal eden • İlgileri çabuk kaybeden 	<ul style="list-style-type: none"> • Yeniliklerle çok fazla ilgilenmeyen yâda çok ağırdan ilgilenen • Tekdüzelik-monoton • Alışkanlıklardaki değişikliklere direnç • Zihni çok dar • İlgisiz ve heyecansız • Kaygısız, lakayt • Çekingen • Odaklaşmış detaylarla meşgul olan • Karar verirken çok fazla düşünen (İnce eleyip sık dokuyan) • İnce fikirli • Sadık • Vefalı • Kolay kolay sinirlenmeyen • Tutumlu • Çok beğendiği bir şeyi bile satın almada güçlük

¹⁶⁶Tarık Totan ve Ferda Aysan, "Öğretmen Adaylarının Mizaç, Karakter ve Kimlik Özellikleri", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2010, 11-2, s.19-43.

¹⁶⁷Engin Üngüren, Psikobiyolojik Kişilik Kuramı Ekseninde Yöneticilerin Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri ve Örgütsel Sonuçlara Yansımaları, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Tez Dan.: Yrd. Doç. Dr. Rüya Ehtiyar), Antalya 2011, s. 56,(**Doktora Tezi**).

<ul style="list-style-type: none"> • Sık dramatizasyon • Dinlemekten çok konuşmayı tercih etme • Müsrifçe para harcama • Tasarruf etme ve doyumunu ertelemede güçlük • Çabuk sıkılan • Kolay provoke edilen • Kolay kavgaya çekilen 	<ul style="list-style-type: none"> • Düzenli, sistemli • Disiplinli • Konuşmaktan çok dinlemeyi tercih etme • Sade kişilik
--	--

Belirtilen mizaç faktörlerine böylece açıklık getirilirken, yenilik aramada ortalamadan yüksek olan ve diğer iki boyutta orta düzeyde olan kişiler, dürtüsel (İmpulsive), araştırmacı, kararsız, çabuk fikir değiştiren, kolay heyecanlanıp çabuk tahrik olabilen, çabuk sinirlenen ve hiddetlenen, müsrif, düzensiz ve sistemsiz kişiler olarak karakterize edilmektedir.

Tablo -17 Zarardan Kaçınma Düzeyi Ortalamadan Yüksek ve Düşük Olan Kişilerin Özellikleri¹⁶⁸

Yüksek Zarardan Kaçınma	Düşük Zarardan Kaçınma
<ul style="list-style-type: none"> • Dikkatli • İhtiyatlı, tedbirli • Gergin • Vesveseli ve kuşkucu • Kötümser ve güvensiz • Sık sık gelecekte endişe eden, evhamlı • Korkak • Utangaç • Sıradan durumlarda bile garantiye ihtiyaç hisseden • Çabuk yorulan • Sinirli, asabi • Bezgin • İnsanlara karşı güvensiz (zor güvenen) • Pasif • Çekingen ve sosyal ilişkilerde utangaç • Enerji düzeyleri düşük • Kronik olarak devamlı yorgun • Diğer insanlardan daha fazla güvenceye ve teşvike ihtiyaç hisseden 	<ul style="list-style-type: none"> • Kendinden emin • Alışık olmayan görevlerle ilgilenirken hiç endişelenmeme • Kendi halinde • Meraklı • Arabulucu • İyimser • Keyfi yerinde • Hiçbir şeyi kendine dert etmeyen • Değişimlere çabucak uyum sağlama • Stresten hızlı kurtulma • Sempatik • Güç kayıplarını çabucak telafi eden • Enerji düzeyi yüksek, dinamik ve canlı • Kaygısız, tasasız • Cüretkar ve girişken • Cesur • Gözü pek • Yabancılarla rahatlıkla iletişim kuran • Hareketsizlik yerine, fiziksel incinme riski

¹⁶⁸Engin Üngüren, Psikobiyolojik Kişilik Kuramı Ekseninde Yöneticilerin Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri ve Örgütsel Sonuçlara Yansımaları, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Tez Dan.: Yrd. Doç. Dr. Rüya Ehtiyar), Antalya 2011, s. 59,(**Doktora Tezi**).

• Eleştirisi ve cezaya oldukça hassas	taşıyan aktivitelerle ilgilenme
---------------------------------------	---------------------------------

Zarardan kaçınmada ortalamadan yüksek olan ve diğer iki boyutta orta düzeyde olan kişiler, ihtiyatlı, tedbirli, gergin, vesveseli, korkak, utangaç, kolayca yorulan kişiler olarak karakterize edilmektedir.

Tablo- 18 Ödül Bağımlılığı Düzeyi Ortalamadan Yüksek ve Düşük Olan Kişilerin Özellikleri¹⁶⁹

Yüksek Ödül Bağımlılığı	Düşük Ödül Bağımlılığı
<ul style="list-style-type: none"> • Yardımsever, sevecen, sıcak kişilerdir. • Başkalarını memnun etmeye çok istekli • Başkalarının onayına, takdirine, övgüsüne ihtiyaç duyan • Çalışkan • Sempatik • Duygusal • Sosyal uyaranlara duyarlı • Yalvarma ve yakarma gibi taleplerle kolaylıkla kullanılabilirler, rahatlıkla istismar edilebilirler. • Merhametli • Sevgi gösteren • Sıcak kanlı • Duyarlı ve hassas • Kendini adamış • Çok gayret gösteren • İnsanlarla iletişim kurmaya çabalayan • İletişime açık • Nereye giderlerse girsinler sevdikleri insanları bulabilen • Kabul görme veya reddedilmeye ciddi bir duyarlılık • Reddedilme ve engellemeye yanıt olarak yoğun ödül arama davranışı (aşırı yemek yeme, aşırı çalışma, cinsel aktivitede artma, gereksiz alış-veriş) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal olaylara duyarsız • Lakayt • Baskılara direnç gösteren • Bağımsız, boyun eğmeyen • Duygusal olarak soğuk • Katı (dediğim dedik) • Tercihlerinde duygusallıktan bağımsız • Para gibi pratik ödüllerle ilgilenen • Sosyal ödüllere (tebrik vb.) duyarsız • Doyum vermeyen ilişki ve etkinlikleri çabucak sonlandıran • Doyum vermeyen şeylerden sıkılan • İnatçı • Yalnızlıktan hoşlanan • Hiç gayret göstermeyen • Başkalarıyla çok fazla iletişim kurmayan • İnsanlarla olan mesafesini koruyan • Diğer insanlarla ortak bir noktalar bulmakta zorluklar yaşayan • Kabul görme veya reddedilmeye karşı ciddi bir duyarsızlık • Sosyal yabancılaşma ve yalnız kalmayı tercih eden

¹⁶⁹Engin Üngüren, Psikobiyolojik Kişilik Kuramı Ekseninde Yöneticilerin Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri ve Örgütsel Sonuçlara Yansımaları, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Tez Dan.: Yrd. Doç. Dr. Rüya Ehtiyar), Antalya 2011, s. 62,(**Doktora Tezi**).

Diğer yanda ödül bağımlılığında da ortalamadan yüksek olan ve diğer iki boyutta orta düzeyde olan kişiler, yardımsever, başkalarını memnun etmeye çok istekli, çalışkan, sempatik, duygusal, sosyal uyaranlara duyarlı, ödüllendirilme beklentisiyle doyumlarını erteleyebilen kişiler olarak karakterize edilmektedir.¹⁷⁰

Araştırmada altıncı bulgu; problem çözmede yaklaşma-kaçınma puanı ile yenilik arayışı mizaç boyutunun dürtüsellik alt boyutunda pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözmede yaklaşma-kaçınma puanı ile yenilik arayışı mizaç boyutunun keşfetmekten heyecan duyma alt boyutunda negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözmede yaklaşma-kaçınma puanı ile ödül bağımlılığı mizaç boyutunun toplam ödül bağımlılığı alt boyutunda negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözmede yaklaşma-kaçınma puanı ile kendini yönetme karakter boyutunun sorumluluk alma- kınama, amaçlılık- amaçsızlık, beceriklilik, aydınlanmış ikinci mizaç, toplam kendi kendini idare etme alt boyutlarında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözmede yaklaşma-kaçınma puanı ile iş birliği yapma karakter boyutunun empati duyma- sosyal ilgisizlik, vicdanlılık- kendi kendine yarar sağlama alt boyutlarında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Mizaç ve karakter ile yaklaşma-kaçınma arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzere yapılan regresyon analizinde ilişki anlamlı bulunmuş, mizaç - karakter değişkenleri ile ilişkisi (Açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüş, ergenlerde dürtüsellik düzeyinin yaklaşma-kaçınma düzeyini artırırken, beceriklilik düzeyinin ise yaklaşma-kaçınma düzeyini azaltmıştır. Alan araştırmasında bulguları destekleyen verilere ulaşılmıştır.

Çetin(2008)yaptığı araştırmada, çatışmaya yaklaşma-kaçınma yaklaşımı ile kişilerin kontrol odakları, beş faktör kişilik özelliklerinden öz disiplin, dışadönüklük, uyumluluk, Nörotiklik ve gelişime açıklık özellikleri açısından anlamlı seviyelerde ilişkilerin olduğunu tespit etmiştir. Buna göre; iç kontrol odaklı, dışadönük, gelişime açık, uyumluluğu düşük, Nörotikliği düşük, öz disiplini düşük kişilerin çatışma çözmede yaklaşımçı, dış kontrol odaklı, içe dönük, uyumluluğu, Nörotikliği ve öz

¹⁷⁰ Haluk Arkar, Cloninger'in Psikobiyolojik Kişilik Kuramının Türk Örneğinde Sınanması, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Dan.: Prof. Dr. Oya Sorias), İzmir 2004, s. 6-7, 10-11,(**Doktora Tezi**).

disiplini yüksek kişilerin ise çatışma çözümünde Kaçınmacı bir tutum sergilediklerini ortaya koymuştur.¹⁷¹

Literatürde çatışmada kişilik özelliklerinden kendilik algısının çatışma çözüme yüzleşme yaklaşımı ile anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Kişilerin kendileri ile ilgili olumlu düşünceleri arttıkça yüzleşmeyi benimsedikleri azaldıkça yüzleşmeden kaçındıkları belirlenmiştir.¹⁷² Yine aynı çalışmada beş faktör kişilik özelliklerinden dışadönüklük, uyumluluk, öz disiplin, gelişime açıklık, Nörotiklik özellikleri ile çatışma çözüme yüzleşme arasında anlamlı ilişki olduğu bu kişilik özellikleri yüksek kişilerin yüzleşme yaklaşımını benimsemeleri düşük olanların ise kaçınma davranışı içinde oldukları görülmüştür.¹⁷³ Kendilik kavramı, kendilik saygısını da içine almakta olan tek bir yapı olarak pek çok çevresel bağlamdaki etkilere karşı bireyin tepkileri ve yaptıklarıyla elde edilen ve devam ettirilen düzenlenmiş ve öğrenilmiş tepki şeklidir¹⁷⁴.

Yaklaşma-kaçınma alt boyutuyla ilişkili olarak, literatürde Philip, Pazeniz ve Fennin (1984) tarafından yapılan çalışmada, kendilerini problem çözme konusunda "başarılı" olarak algılayan öğrencilerin problemler karşısında kaçınma yerine yaklaşımçı bir tarz takındıkları, kişisel kontrol duygusu yaşadıkları ve problem çözme yeteneklerine güvendikleri belirlenmiştir. Bu grup, kendilerini "başarısız" olarak algılayan gruptan, bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenler açısından anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Diğer bir çalışma 1984 yılında bireylerin karar verme stilleri ile ilgili olarak yapılmış, 243 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen çalışmada kişinin rasyonel karar verme stiline olan inancının, problemler karşısında yaklaşma ya da uzaklaşma davranışını etkilediği bulunmuştur. Buna göre rasyonel olarak karar verebileceğine inanan bireyler probleme yaklaşma davranışı göstermektedirler.

D'Zurilla, Maydeu-Olivares Kant (1998) tarafından yapılan çalışmada da genç yetişkin, orta yaş ve yaşlı gruplarının sosyal problem çözme algısı karşılaştırılarak, probleme olumlu yaklaşma ve akılcı problem çözme boyutlarında genç yetişkin ve orta yaş gruplarının lehine bir sonuca ulaşılmışken, probleme olumsuz yaklaşma, içtepisel dikkatsiz ve Kaçınmacı problem çözme boyutlarında yaşlı gruptakiler diğer gruptardan daha yüksek puanlar almışlardır.¹⁷⁵

D'Zurilla ve arkadaşları (1998) tarafından yapılan, normal, psikiyatrik tedavi gören ve intihar riski olan üç üniversite öğrenci grubunun katıldığı araştırmada

¹⁷¹ Çetin, a.g.e., s.132-133.

¹⁷² Çetin, a.g.e., s.124-142.

¹⁷³ Çetin, a.g.e., s.124-142.

¹⁷⁴ Crainetal, a.g.e., s1 497-498.

¹⁷⁵ Arslan, a.g.e., s. 50-51.

sosyal problem çözüme ile umutsuzluk, depresyon, intihar riski arasındaki ilişki incelenerek, probleme olumlu yönelme, probleme olumsuz yönelme ve Kaçınmacı yaklaşım normal ve depresif üniversiteleri için yor dayıcı, akılcı problem çözüme ise intihar riski olan üniversite öğrencileri için yor dayıcı değişkenler olarak bulunmuştur. Rodriguez-Fornells ve Maydeu-Olivares (2000) tarafından yapılan, yaş ortalaması 20.23 olan 263 üniversite öğrencisinin katılmasıyla sosyal problem çözüme becerisi ile akademik yeterlilik seviyesi arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmanın sonuçlarına göre sosyal problem çözüme kaçınmacı yaklaşım boyutu ile akademik başarı arasında ilişki bulunmuştur. Shewchuk ve ark (2000) tarafından, problem çözüme beceri değerlendirmesi ile duygusal tepkiler ve problem çözüme performansı arasındaki ilişkiyi inceledikleri, yaş ortalaması 19.72 olan 50 erkek ve 81 kızın katılarak laboratuvar ortamında gerçekleştirilen araştırmalarının sonuçlarına göre de olumsuz duygudan bağımsız olarak probleme olumsuz yönelmenin, problem çözüme performansı ile ilişkili olabileceği ileri sürülmüştür.¹⁷⁶

Sosyal ilgi ya da ilgisizlikle ilişkili olarak, Harter (1985) tarafından yapılan çalışmada "Çocuklar ve Ergenler İçin Sosyal Destek Ölçeği" Cooley'nin görüşlerini değerlendirmek için kullanılmış, araştırmacının, Cooley'nin kişi için önemli olan insanlara ait düşüncelerinin o insan tarafından algılanması sonucunda oluştuğu görüşünü temel aldığı bu araştırmanın amacı çocuklar için önemli olan dört kaynak (ebeveyn, öğretmen, sınıf arkadaşı ve yakın arkadaş) açısından algılanan olumlu saygının kendilik değerini belirlemedeki rolünün ne olduğunu incelemek olmuştur. 8 yaşından 15 yaşına kadar çeşitli yaş grubundaki çocuklarla çalışılan bu çalışmada, çeşitli yaş gruplarında algılanan sosyo-duygusal destekle kendilik değeri arasındaki ilişki 50 ile 56 arasında bulunmuştur. Bu başlıkta, eğer kişi onun için önemli olan kişilerin ona saygı duyduğunu, değer verdiğini algılıyorsa kendilik değerinin de yükseldiği görülmektedir. Mosselam ve ark (1990) tarafından okul başarısı ile anne, baba iletişimi arasındaki ilişkinin 92 ergenin oluşturduğu sosyo ekonomik düzeyi farklı iki ayrı grupta ele alındığı çalışmada, aile içi iletişimin iyi olduğu ve ergen açısından çok işlevli olan dengeli ailelerin ergen için başarıyı destekleyici olumlu bir faktör oluştururken, dengesiz ilişkilerin olduğu ailelerde, ergenin yeterli duygusal destek ve güven duygusundan yoksun olmasıyla başarısı için olumsuz bir faktör oluşturduğu bulunmuştur. Bu çalışma sonucunda ergenin okul başarısının düşmesiyle aile ilişkilerindeki bozulma arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

¹⁷⁶ Dora, a.g.e., s. 18-19.

Windle (1991) tarafından 975 ergende karakter, algılanan aile ve arkadaş desteği, depresif belirtiler ve suçluluk etkinliklerinin karşılıklı ilişkisinin incelendiği araştırmada depresif belirtiler ile suçluluk ve düşük aile ve arkadaş desteği arasında anlamlı bir ilişki olduğu, ergende ailenin duygusal desteği azaldıkça depresyon ve suçluluk davranışı gösterme olasılığının arttığı bulgularına ulaşılmıştır. Greenberg (1993)'in akademik başarı ve sosyal destek arasındaki ilişkiye dönük yaptığı araştırmasında sınıf değişikliği yaşayan, sınıf öğretmeni ve arkadaşlarından uzak kalan öğrencilerin başarı grafiklerinde önemli bir düşüş olduğu gözlenmiştir. Levitt ve ark (1994) tarafından sosyal desteğin öğrencilerin başarılarını artırma ya da engellemedeki etkisini bulmaya yönelik yapılan çalışmada ise sosyal destek üyelerinden elde edilen desteğin başarıyı doğrudan etkilemediği, ancak destek kaynaklarının tutumu ile etkileşim içinde olduğu bulunmuştur. Yurt içinden bir çalışmada İkin (1994), ilkokula giden çocukların, kendilik algılarını ve algıladıkları sosyal desteği incelediği araştırmasında genel kendilik değeri ile çeşitli alanlara ilişkin başarı algısı ve sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada Harter'ın (1985) geliştirdiği Kendilik Algısı Profili, sosyal desteği incelemek için, yine Harter'ın geliştirdiği Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz neticesinde cinsiyet, SED ve yaş değişkenleri hem Kendilik Algısı Profiline alt ölçeklerinden elde edilen puanlar, hem de Sosyal Destek Ölçeğinin alt ölçeklerinden elde edilen puanlar üzerinde fark oluşturduğu saptanmıştır.¹⁷⁷

Empati kurma alt boyutu ile ilişkili olarak, Akyol ve Salı (2013) tarafından, çalışan ve çalışmayan ergenler arasında yapılan bir araştırmada yaşa göre empatik eğilimlerde farklılaşma bulunmuştur.¹⁷⁸ Dündar (2009) tarafından yapılan bir araştırmada ise öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça problem çözme becerilerinde artış olduğu gözlenmiştir.¹⁷⁹

Araştırmada yedinci bulgu; problem çözmeye kişisel kontrol puanı ile yenilik arayışı mizaç boyutunun savurganlık alt boyutunda pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözmeye kişisel kontrol puanı ile zarardan kaçınma mizaç boyutunun beklenti endişesi ve karamsarlık, çabuk yorulma dermansızlık, toplam ödül bağımlılığı alt boyutlarında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

¹⁷⁷ Arslan, a.g.e., s. 45, 51-53.

¹⁷⁸ A. Köksal Akyol ve Güneş Salı, "Çalışan ve Çalışmayan Ergenlerin Mükemmeliyetçi Kişilik Özelliği İle Empatik Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2013, s.2029-2031.

¹⁷⁹ Süleyman Dündar, "Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2009, 24-2, s.145-148.

Problem çözümede kişisel kontrol puanı ile yenilik arayışı mizaç boyutunun keşfetmekten heyecan duyma alt boyutunda negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözümede kişisel kontrol puanı ile kendini yönetme karakter boyutunun sorumluluk alma, amaçlılık-amaçsızlık, beceriklilik, aydınlanmış ikinci mizaç, toplam kendi idare etme alt boyutlarında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözümede kişisel kontrol puanı ile kendini aşma karakter boyutunun kendini kaybetme- kendilik bilincinde yaşantı alt boyutunda pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Mizaç ve karakter ile kişisel kontrol arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzere yapılan regresyon analizinde ilişki anlamlı bulunmuş, mizaç - karakter değişkenleri ile ilişkisi (Açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu, ergenlerin beceriklilik ile manevi kabullenme-akılcı maddecilik düzeyinin kişisel kontrol düzeyini artırırken, sosyal kabullenme-sosyal hoşgörüsüzlük düzeyi ise kişisel kontrol düzeyini azaltmaktadır. Literatürde elde edilen bulguları destekleyen verilere ulaşılmıştır.

Çetin, Basım ve Karataş(2011) tarafından "çalışanların problem çözme becerilerinde örgütsel adalet algısı ve iş tatmini" konulu çalışmanın sonucunda, kişilerin kişisel kontrol ve genel problem çözme becerileri açısından etkileşim adaletinin iş tatmin duygusuna yaptığı olumlu katkı sonucunda kişilerin problem çözme becerilerinin arttığı bulgusuna ulaşılırken diğer yandan kendilerine olan güven duygularını, problem çözme süreçlerin deki duygu ve davranışların kontrolüne, sonuçta da problem çözme becerilerine olumlu katkıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹⁸⁰

Kişisel kontrol alt boyutuyla ilişkili olarak, literatürde Nezu (1985) tarafından yapılan araştırmada, etkili problem çözümler ile kendini etkisiz problem çözümler olarak algılayanlar arasındaki farklı psikolojik durumlar/sıkıntılar arasında, genel olarak öğrencilerin psikolojik durumlarında, sıkıntı durumlarında ve hislerinde farklılıklar olduğu bulunmuş, kendini etkili problem çözümler olarak algılayan öğrencilerde daha fazla iç kontrol özelliği, kendini problem çözümlerde etkili algılamayan öğrencilerde ise tersi bir sonuç görülmüştür. Bu araştırmada başarılı problem çözümler yeteneğine sahip olan öğrencilerin çevrelerinde çok fazla kişisel kontrole sahip oldukları bulunmuştur.

Ülkemizde Torun (1995) tarafından yapılan bir çalışmada da tükenmişlik, aile yapısı ve sosyal destek ilişkileri incelenmiş, 71 öğretmen, 57 satış elmanı, 41 trafik

¹⁸⁰Fatih Çetin, Basım N., Karataş M., "Çalışanların Problem Çözme Becerilerinde Örgütsel Adalet Algısı ve İş Tatmini Rolü", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt:18, Sayı:1,2011,ss.82.

polisi ve 41 laborantın örneklemini oluşturduğu araştırmada tükendişliğin aile yapısı ve sosyal destekle, aile yapısı ve sosyal desteğin de birbiriyle ilişkili olduğu bulgulanmıştır.¹⁸¹

Araştırmada sekizinci bulgu; problem çözüme becerisi toplam puanı ile yenilik arayışı mizaç boyutunun dürtüsellik alt boyutunda pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözüme becerisi toplam puanı ile zarardan kaçınma mizaç boyutunun beklenti endişesi ve karamsarlık-sınırsız iyimserlik alt boyutunda pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözüme becerisi toplam puanı ile yenilik arayışı mizaç boyutunun savurganlık alt boyutunda pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözüme becerisi toplam puanı ile yenilik arayışı mizaç boyutunun keşfetmekten heyecan duyma alt boyutunda negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözüme becerisi toplam puanı ile ödöl bağımlılığı mizaç boyutunun bağlanma, toplam ödöl bağımlılığı alt boyutunda negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözüme becerisi toplam puanı ile sebat etme mizaç boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözüme becerisi toplam puanı ile kendini yönetme karakter boyutunun sorumluluk alma-kınama, amaçlılık –amaçsızlık, beceriklilik, aydınlanmış ikinci mizaç alt boyutlarında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Problem çözüme becerisi toplam puanı ile iş birliği yapma karakter boyutunun empati duyma–sosyal ilgisizlik, vicdanlılık-kendine yarar sağlam alt boyutlarında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Mizaç ve karakter ile problem çözüme becerisi toplam arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzere yapılan regresyon analizinde ilişki anlamlı bulunmuş, mizaç - karakter değişkenleri ile ilişkisi (Açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu, ergenlerin keşfetmekten heyecan duyma, beceriklilik ile aydınlanmış ikinci mizaç düzeyi problem çözüme becerisi toplam düzeyini azaltırken, dürtüsellik problem çözüme becerisi toplam düzeyini artırmaktadır.

Literatürde yapılan çalışmada duygusal dengesizliğe sahip olmadığını düşünen öğretmen adaylarının duygusal dengesizliğe sahip olan öğretmen adaylarına, sorumluluk sahibi olduğunu düşünen öğretmen adaylarının da

¹⁸¹ Arslan, a.g.e., s. 45, 49.

sorumluluk sahibi olduğunu düşünmeyen öğretmen adaylarına oranla daha yüksek düzeyde problem çözme beceri puanına sahip olduğu söylenebilir.¹⁸²

Öneriler

-Araştırma örneklem açısından dar bir alanı ihtiva ettiği için örneklem çerçevesi daha geniş tutularak tekrarlanabilir.

-İlişki düzeyinde problem çözme becerisini etkileyen mizaç ve karakter özelliklerini geliştirmeye dönük eğitim programları ve çalışmalar yapılabilir.

-Problem çözme becerisini etkileyen mizaç ve karakter özelliklerine sahip ergenler akranlar arasında arabulucu olarak yönlendirilebilir.

¹⁸² Duman , a.g.e., 121-143.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

JUNG Carl G., ***Analitik Psikoloji***, Payel Yayınları,2. Basım, İstanbul.

SHARP Daryl, ***Personality Types -Jung's Model of Typology-*** , Inner City Books, Canada, 1987.

EREN Erol, ***Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi***, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2001.

BURGER Jerry M., ***Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri***,(Çev. İnan D. Erguvan Saruoğlu), Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006.

KÜÇÜKAHMET Leyla, ***Öğretimde Planlama ve Değerlendirme***, Nobel Yayınevi,2.Baskı, Ankara, 2000.

KÖKNEL Özcan, ***Kaygıdan mutluluğa Kişilik***, Altın Kitaplar Yayınevi,11.Basım, İstanbul.

MAKALELER

SOYSAL Abdullah , "Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması", **Çimento İşveren**, Ocak 2008, 4-19.

BEDEL Ahmet ve ARI Ramazan, "Kişiler Arası Sorun Çözme Beceri Eğitiminin Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerin Yapıcı Problem Çözme ve Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi", ss.1-10.

ERDEM Ali R.ve GENÇ Galip , "Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerine İlişkin Görüşleri", **Turkish Journal of Educational Studies**, 1(2), Mayıs 2014, ss.1-21,

ERÖZKAN Atılğan, "Lise Öğrencilerinde Kişilerarası İlişki Tarzlarının Yordayıcıları", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 21, 2009, ss.543-551.

AKYOL Aysel K. ve SALI Güneş, "Çalışan ve Çalışmayan Ergenlerin Mükemmeliyetçi Kişilik Özelliği İle Empatik Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**,2013,s.2029-2031.

DUMAN Bilal vd., "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Programları Çerçevesinde Öğretmen Adaylarının Kişilik Tiplerine Göre Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Özel Sayı (1), 2013, 121-143.

BRACKEN Bruce A. and REİNTJES Cristina, "Age, Race, and Gender Differences in Child and Adolescent Self-Concept: Evidence from A Behavioral Acquisition, Context-Dependent Model", **School Psychology Review**, 1994; 23(3): 496-511.

CLONİGER C .Robert, "A Systematic Method for Clinical Description and Classification of Personality Variants, A proposal", **Archives of General Psychiatry** 44(6):573–588, 1987.

KALYENCİOĞLU Derya ve KUTLU Yasemin , "Ergenlerin Aile İşlevi Algılarına Göre Uyum Düzeyleri", **İ.Ü.F.N. Hem. Dergisi.**, Cilt 18, Sayı 2, 2010, ss.56-62.

GÜNRİ Y. Elif , "Uluslararası Kişilik Envanteri (IPI)Kısa Versiyonunun Türkçeye Uyarlanması: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi", **International Journal of Social Sciences and Education Research**,2(4),1308-1321.

IŞIK Erkan ve BEDEL Ahmet, "Ergenlerde Başa Çıkma Stratejileri ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 34, 2015, ss.53-60.

ÇEKİCİ Ferah ve GÜÇYAR S. Sonay, " Problem Çözme Terapisine Dayalı Beceri Geliştirme Grubunun Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerileri, Öfkeyle İlişkili Davranış ve Düşünceler İle Sürekli Kaygı Düzeylerine Etkisi", **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 21, Sayı2, 2012, Sayfa 103-128,

ÇETİN Fatih vd., "Çalışanların Problem Çözme Becerilerinde Örgütsel Adalet Algısı ve İş Tatmini Rolü", **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt:18, Sayı:1, 2011, ss.82.

UYANIK B. Gülden ve AKMAN Berrin, Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 2004; 14(2): 175–183.

SEZEN Gülşah ve PALIÇ Günay "Lise öğrencilerinin problem çözme becerisi algılarının belirlenmesi", **2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications**, Antalya, 27-29 April 2011, pp.1689-1695.

BASIM H. Nejat vd., "Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi", **Türk Psikoloji Dergisi**, Haziran 2009, 24 (63), ss.20-34.

ÇAĞLAYAN Hakan S. vd., "Spor Yapan Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", **Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Sayı 1, 2008, s.72-73.

ARKAR Haluk vd., "Mizaç ve Karakter Envanteri'nin Türkçe Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenilirliği", **Türk Psikiyatri Dergisi**, 2005, 16(3), s.190-204.

FRİEDMAN Isaac A. and MANN Leon, Coping Patterns in Adolescent Decision Making: An Israeli-Australian comparison, **Journal of Adolescence**. 1993; 16:187-199.

TAYMUR İbrahim ve TÜRKÇAPAR Mehmet H., "Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi", **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 2012, 4(2), 154-177.

NICHOLLS John G. and MILLER Arden T., "Reasoning About the Ability of Self and Others: A Developmental Study", **Child Development**, 55, 1984, 1990-1999.

PAKASLAHTI Laura vd., "Relationships Between Adolescent Prosocial Problem Solving Strategies, Prosocial Behavior and Social Acceptance", **International Journal of Behavioral Development**, 2002; 26(2):137-144.

CHUSMİR Leonard H. and MILLS Joan, "Gender Differences in Conflict Resolution Styles of Managers: At Work and at Home", **Sex Roles**, 1989; 20(3):149-163.

O'HARE Marianne M. And BEUTELL Nicholas J., Sex Differences in Coping With Career Decision Making, **Journal of Vocational Behavior**, 1987; 31: 174-181.

RADFORD Mark H. B., Difference Between Australian and Japanese Students in Decisional Self-Esteem, Decisional Stress and Coping Styles, **Journal of Cross-Cultural Psychology**. 1993; 24(3): 284-298.

ASLAN Nalan ve ARKAR Haluk, "Üniversite Öğrencilerinde Öfke İfade Tarzları ile Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişki", **Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences** 2016, 29: 120-128.

ÖZDEMİR Osman vd., "Kişilik Gelişimi", **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, 4(4), 2012, ss.566-589.

GÜNGÖR Özcan, "1. 5 ve 2. Nesil Türk Gençlerinin Ailede Dini Sosyalleşmeleri: New Jersey, USA Örneği", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 53:2 (2012), ss.85-119.

HEPPNER P. Paul, "The Development and Implications of a Personal Problem – Solving Inventory", **Journal of Counseling Psychology**, 1982, 29, s. 66-75.

ÇAM Sabahattin ve TÜMKAYA Songül, "Kişilerarası Problem Çözme Envanteri'nin (KPÇE) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt: III, Sayı:28, ss.95-111.

ÇAM Sabahattin ve TÜMKAYA Songül , "Kişilerarası Problem Çözme Envanteri Lise Öğrencileri Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt:5, Sayı:2, 2008, ss.1-17.

ÇAM Sabahattin vd., "Kişilerarası Problem Çözme Envanterinin Yetişkin Örneklemde Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt:8, Sayı:1, 2011, ss.1703-1724.

KÖSE Samet vd., "Mizaç ve Karakter Envanteri (Türkçe TCI): Geçerlik, Güvenirliği ve Faktör Yapısı", **Klinik Psikofarmakoloji Bülteni**, 2004, 14,ss.107-131.

TETİK Semra ve AÇIKGÖZ Ayşen , "Duygusal Zekâ Düzeyinin Problem Çözme Becerisi Üzerindeki Etkisi: Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama", **Electronic Journal of Vocational Colleges**, Aralık 2013, UMYOS Özel Sayı, 87-97.

KELLAM Sheppard G.vd., The Effect Of The Level Of Aggression İn The First Grade Classroom On The Course And Malleability Of Aggressive Behavior İnto Middle School, **Development and Psychopathology**, 1998;10: 165-185.

KARAKAŞ Simge ve ARKAR Haluk , "Depresyon ve Kaygının Yordayıcısı Olarak Mizaç ve Karakter Boyutları", **Türk Psikoloji Dergisi**, Haziran 2012, 27 (69), 21-30.

HASİJA Sudershan vd., D. A Study of State Anxiety Scores İn A Problem Solving Situation, **Studia Psychologica**, 1993;35(2): 143.

DÜNDAR Süleyman, " Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2009,24-2,s.145-148.

TOTAN Tarık ve AYSAN Ferda, "Öğretmen Adaylarının Mizaç, Karakter ve Kimlik Özellikleri", **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**,2010,11-2,s.19-43.

AKTAŞ Yaşare, "Üniversite Öğrencilerinin Uyum Düzeylerinin İncelenmesi: Uzunlamasına Bir Çalışma", **Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1997;13: 107-110.

ERKAN Zülal ve AVCI Raşit , "Öğretmen Adaylarının İletişim Becerileri: Mizaç ve Karakter Özelliklerinin Rolü", **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, Nisan 2014,ss.88-90.

TEZLER

ÇİLİNGİR Arzu, Fen Lisesi İle Genel Lise Öğrencilerinin Sosyal Becerileri ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2006, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

GÖKTAN Bahattin, Deniz Lisesi Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri, Aile Ortamını Algılamaları ve Gelecek Kaygıları Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2007(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

Dede, F., Lise Öğrencilerinin Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Bağlanma Stilleri ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2015,s.110(**Yüksek Lisans Tezi**).

Dora, S., Sosyal Problem Çözme Envanteri (Revize Edilmiş Formu)' nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ÜNGÜREN Engin , Psikobiyolojik Kişilik Kuramı Ekseninde Yöneticilerin Kişilik Özellikleri, Karar Verme Stilleri ve Örgütsel Sonuçlara Yansımaları, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011,(**Doktora Tezi**), (Tez Dan.: Yrd. Doç. Dr. Rüya Ehtiyar).

YILMAZ Enver D. Yılmaz, Şizofreni ve Bipolar Afektif Bozukluk Tanısı Almış Hastalara Bakım Veren Kişilerde Kaygı Durumu ve Mizaç-Karakter İlişkisi, T.C. Sağlık Bakanlığı Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul 2009 (**Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi**).

ÇETİN Fatih, Kişilerarası İlişkilerde Kendilik Algısı, Kontrol Odağı ve Kişilik Yapısının Çatışma Çözme Yaklaşımları Üzerine Etkileri: Uygulamalı Bir Araştırma, T.C. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Savunma Yönetim Anabilim Dalı, Ankara 2008,s.124-142 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

GÖLGELEYEN Y., Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2011,(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

KARABACAK Gülçin , İşgören Kişilik Özelliklerinin İş Stresi Üzerine Etkisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Tez Dan.: Prof. Dr. Gönül Budak), İzmir 2010, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

DOĞAN Halime, Evli Bireylerin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri ile Evliliklerinde Çatışma Yaşama Durumları Arasındaki İlişki, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Tez Dan.:Prof.Dr. Turan Akbaş), Adana 2010 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ARKAR Haluk, Cloninger'in Psikobiyolojik Kişilik Kuramının Türk Örneğinde Sınanması, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2004 (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**).

ASAN Hatice, Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçi Özellikleri İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İstanbul 2011,s.164-168(**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

YAZICI Hikmet, Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Eysenck'in Kişilik Kuramına Dayalı Olarak Belirlenmesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 1997 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

GÜZEL Murat, İnsan Davranışı ve Kişilik Tipleri, Araştırma, Breyer State University, Business Administration, (Advisor: Dr. Murat Ayan), İstanbul 2010.

SAYGILI H., Problem Çözme Becerisi İle Sosyal ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2000, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

TAYLAN Sabahat, Heppner 'in Problem Çözme Envanterinin Uyarlama, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990,(**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

AZAK Seçkin, Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Problem Çözmede Kullandıkları Stratejilerin Ve Üst Bilişsel Davranışlarının Belirlenmesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2015,(**Yüksek Lisans Tezi**).

MUTLUER Sema, Özgüven Oluşmasında Manevi Değerlerin Rolü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

SARIKAYA Semra, Dindarlık ve Kişilik Arasındaki İlişki, Allport ve Fromm'un Karşılaştırmalı Analizi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2008, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

KOÇYİĞİT Serdal, İnsan Davranışları ve Kişilik Tipleri, York University, Türkiye Temsilciliği İşletme Bölümü, İstanbul, Temmuz 2014.

ÇETİNKAYA Şerife, Lise Öğrencisi Erkek Ergenlerde Problem Çözme Eğitiminin Problem Çözme Becerisi, Kişilerarası İlişki Tarzı ve Öfke Kontrolü Üzerine Etkisi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aydın 2013 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

MORGÜL Tarık, İnsan Davranışları ve Kişilik Tipleri, York University Türkiye Temsilciliği İşletme Bölümü, Yalova, Eylül 2013.

TAYLAN S.,Heppner 'in Problem Çözme Envanterinin Uyarlama, Güvenlik ve Geçerlik Çalışmaları, Ankara Üniversitesi,1990,(**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**) .

ARSLAN Yüksel, Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek İle Sosyal Problem Çözme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya 2009 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

GÜNDOĞDU Zeynep, Bursa İl Merkezindeki Anadolu Liseleri, Kız Meslek Liseleri ve Genel Liselere Devam Eden 9. ve 12. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma

Eğilimleri ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010,(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**),

İNTERNET

BOEREE C. George, Alfred Adler [1870 - 1937], Personality Theories, Shippensburg University Psychology Department, 1997, 2006, http://www.social-psychology.de/do/pt_adler.pdf (Erişim Tarihi: 15.11.2016).

Child Development Theorists, Option 5--Theories, Teacher Information, http://www.uen.org/cte/family/child_development/downloads/responsibilities/child-development-theorists.pdf (Erişim Tarihi: 14.11.2016).

ÇELEBİ N., Öğretim İlke ve Yöntemleri, PFS103, 1. Hafta, KBUZEM- Karabük Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, <http://edebiyat.karabuk.edu.tr/pformasyon/icerikler/ncelebi/1.%20HAFTA.pdf> (Erişim Tarihi: 11.02.1016).

Davranış Bilimleri- Kişilik Kuramları, http://my.beykoz.edu.tr/pinarseden/files/2014/05/DB_HAFTA-10.pptx (Erişim Tarihi: 15.11.2016).

GEÇTAN ve RANKE.Otto, <http://www.aymavisi.org/psikoloji/Otto%20Rank%20-%20Engin%20Gectan.html> (Erişim Tarihi: 01.03.2016).

HARLAK, H.Treyt Kuramları (Ayırıcı özellikler ya da kişilik çizgileri), <http://www.akademik.adu.edu.tr/bolum/fef/psikoloji/webfolders/topics/K%20%C4%B0%20%C5%9E%20%C4%B0%20L%20%C4%B0%20K-sunu3.pdf> (Erişim Tarihi: 01.03.2016).

JUNG Kişilik Testi, <http://www.e-motivasyon.net/junk-kisilik-testi.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2016).

HORNEY Karen (1885-1952), http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/65836/34148/karen_horney.pptx (Erişim Tarihi: 29.02.2016).

KIRBAŞ İ., Problem Çözme Becerisi, http://www.kirbas.com/pdf/pdf_ciktisi.php?id=430 (Erişim Tarihi: 11.02.2016).

MEB, Kişiliğin Dönemleri ve Kişilik Bozuklukları, -Hemşirelik-, Ankara 2012, http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Ki%5%9Fili%4%9Fin%20D%C3%B6nemleri%20Ve%20Ki%5%9Filik%20Bozukluklar%C4%B1.pdf (Erişim Tarihi: 12.02.2016).

MEB, Mesleki Gelişim - Proje Hazırlama, Ankara 2014, http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Proje%20Haz%C4%B1rlama.pdf (Erişim Tarihi: 12.02.2016).

MEB, MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Problem Çözme, -Büro Yönetimi ve Sekreterlik-, Ankara 2008, <http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/buroyonetim/moduller/problemcozme.pdf> (Erişim Tarihi: 12.02.2016).

Mittendorfer-Rutz E, Rasmussen F, Wasserman D, Restrictedfetalgrowthandadversematernalpsychosocialandsocioeconomicconditions as risk factorsforsuicidalbehaviour of offspring: a cohortstudy, Lancet, 2004 Sep 25-Oct 1;364(9440):1135-40.DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(04\)17099-2](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(04)17099-2)

Psikolojide Benlik Kuramları - Sigmund Freud ve Psikanalitik Kuram, <https://makalearsivi.wordpress.com/2009/06/24/psikolojide-benlik-kuramlari-sigmund-freud-ve-psikoanalitik-kuram> (Erişim Tarihi: 29.02.2016).

SUNGUR Z., Davranış Bilimlerine Giriş, Ünite 14: Kişilik Psikolojisi ve Kişilik Kuramları, <http://m.friendfeed-media.com/92161212ea8086e998dd4daafb077fe9387831a0> (Erişim Tarihi: 29.02.2016).

<http://www.truity.com/view/types>,(Erişim Tarihi: 07.11.2016).

EKLER

KİŞİSEL BİLGİLER FORMU

Değerli katılımcı,

Aşağıda sizinle ve ailenizle ilgili bazı sorular yer almaktadır. Lütfen soruların tamamını cevaplayın. Cevaplarınızı benden başkası görmeyeceği için ve sadece araştırma amacıyla bu sorular sorulduğu için, soruları açık yüreklilikle cevaplamanız çok önemlidir.

Araştırmama katkılarınız için teşekkür ederim.

1. Cinsiyetiniz: ()Kız ()Erkek

2. Yaşınız:

3.Sınıf:

4. Annenizin Öğrenim Durumu:

Okuma-yazma bilmiyor () İlkokul () Ortaokul () Lise ()
Üniversite () Lisansüstü ()

5. Babanızın Öğrenim Durumu:

Okuma-yazma bilmiyor () İlkokul () Ortaokul () Lise ()
Üniversite () Lisansüstü ()

6.Ailenizin ekonomik durumunuzu nasıl değerlendirirsiniz?

Kötü () , Orta () , İyi () , Oldukça iyi ()

MİZAÇ VE KARAKTER ENVANTERİ**Adı Soyadı:****Tarih:**

TCİ Bu anket formunda kişilerin kendi tutumlarını, görüşlerini, ilgilerini ya da kişisel duygularını tanımlarken kullanabilecekleri ifadeleri bulacaksınız.

Her ifade DOĞRU (D) ya da YANLIŞ (Y) olarak yanıtlanabilir. İfadeleri okuyunuz ve hangi seçeneğin sizi en iyi tanımladığına karar veriniz. Sadece şu anda nasıl hissettiğiniz değil, çoğunlukla ya da genellikle nasıl davrandığınızı ve hissettiğinizi tanımlamaya çalışınız.

Bu anket formunu kendi başınıza doldurunuz.

Lütfen tüm soruları yanıtlayınız.

Her ifadeyi dikkatlice okuyunuz, ancak yanıtlarken çok zaman harcamayınız.

Teşekkür ederim**DOĞRU YANLIŞ**

- 1.Çoğu kimse zaman kaybı olduğunu düşünse bile, sırf eğlence ya da heyecan olsun diye çoğunlukla yeni şeyler denerim D() Y()
2. Çoğu kimseyi kaygılandıran durumlarda bile, genellikle her şeyin iyiye Gideceğine güvenirim. D() Y()
3. Çoğu kez, güzel bir konuşma ya da şiirden derinden etkilenirim.D() Y()
4. Çoğu kez, koşulların kurbanı olduğumu düşünürüm. D() Y()
5. Benden çok farklı olsalar bile, genellikle başkalarını olduğu gibi kabul ederim D() Y()
- 6.Mucizelerin olabileceğine inanırım. D() Y()
7. Beni inciten kimselerden intikam almak hoşuma gider. D() Y()
- 8.Bir şeye yoğunlaştığımda, çoğu kez zamanın nasıl geçtiğinin farkına varmam. D() Y()
- 9.Çoğu kez, yaşamın pek az bir amacı ya da anlamı olduğunu düşünürüm. D() Y()
10. Herkesin karşısına çıkabilecek sorunlara çözüm bulmakta yardımcı olmak isterim. D() Y()

11. Belki de yaptığımdan daha fazlasını başarabilirim, ancak bir şeye ulaşmak için kendimi gereğinden fazla zorlamada bir yarar görmüyorum. D() Y()
12. Başkaları endişelenecek bir şey olmadığını düşünseler bile, tanıdık olmaya ortamlarda kendimi çoğunlukla gergin ve endişeli hissederim. D() Y()
13. İşleri yaparken geçmişte nasıl yapıldığını düşünmeksizin, çoğu kez o anda nasıl hissettiğimi temel alarak yaparım. D() Y()
14. İşleri başkalarının arzularına bırakmaktansa, genellikle kendi tarzıma göre yaparım. D() Y()
15. Çoğu kez çevremdeki kimselerle öylesine bağlantılı olduğumu düşünürüm ki, sanki aramızda bir ayrılık yokmuş gibi gelir. D() Y()
16. Benden farklı düşünceleri olan kimselerden, genellikle hoşlanmam. D() Y()
17. Çoğu durumda, doğal tepkilerim geliştirmiş olduğum iyi alışkanlıklara dayanır. D() Y()
18. Birçok eski arkadaşımın güvenini kaybedecek dahi olsam, zengin ve ünlü olmak için yasal olan hemen her şeyi yaparım. D() Y()
19. Çoğu kimseden daha çok tedbirli ve deneyimliyimdir. D() Y()
20. Bir şeylerin yanlış gidebileceğinden endişelendiğim için, çoğu kez yapmakta olduğum işi bırakmak zorunda kalırım. D() Y()
21. Yaşantı ve duygularımı kendime saklamak yerine, arkadaşlarımla açıkça tartışmaktan hoşlanırım. D() Y()
22. Çoğu kimseden daha az enerjiye sahibim ve daha çabuk yorulurum. D() Y()
23. Yapmakta olduğum işe kendimi fazla kaptırıp başka her şeyi unuttuğumdan, çoğu kez “dalgın” olarak adlandırılırım. D() Y()
24. Ne yapmak istediğimi seçmede kendimi nadiren serbest hissederim. D() Y()
25. Bir başkasının duygularını, çoğu kez kendiminkiler kadar dikkate alırım. D() Y()
26. Birkaç saat sessiz ve hareketsiz kalmaktansa, çoğu zaman biraz riskli şeyler(sarp tepeler ve keskin virajlar üzerinde araba kullanmak gibi) yapmayı tercih ederim. D() Y()
27. Tanımadığım kimselere güven duymadığım için, çoğu kez yabancılarla tanışmaktan kaçınırım. D() Y()
28. Başkalarını edebileceğim kadar çok memnun etmekte

- hoşlanırım. D() Y()
29. Bir iş yaparken “yeni ve geliştirilmiş” yollardan çok, “eski ve denenmiş ” yolları tercih ederim. D() Y()
30. Zaman yokluğu nedeniyle, genellikle işleri önemlilik sırasına göre yaparım. D() Y()
31. Çoğu kez hayvanları ve bitkileri yok olmaktan korumaya yarayacak işler yaparım. D() Y()
32. Çoğu kez başka herkesten daha zeki olmayı dilerim. D() Y()
33. Düşmanlarımdan acı çektiğini görmek bana hoşnutluk verir. D() Y()
34. Her ne zaman olursa olsun, çok düzenli olmak ve kişiler için kurallar koymaktan hoşlanırım. D() Y()
35. Dikkatim çoğu kez başka bir şeye kaydığı için, uzunca bir süre aynı ilgiyi sürdürmem güçtür. D() Y()
36. Tekrarlanmış uygulamalar bana, çoğu anlık dürtüler ya da telkinlerden daha güçlü olan iyi alışkanlıklar kazandırdı. D() Y()
37. Genellikle o kadar kararlıyım ki, başkaları vazgeçtikten sonra bile çalışmaya devam ederim. D() Y()
38. Yaşamda, bilimsel olarak açıklanamayan bir çok şeye hayran olurum. D() Y()
39. Bırakabilmeyi dilediğim birçok kötü alışkanlığım var. D() Y()
40. Sorunlarıma çoğu kez bir başkasının çözüm sağlamasını beklerim. D() Y()
41. Çoğu kez nakit param bitinceye ya da aşırı kredi kullanıp borçlanıncaya kadar para harcarım. D() Y()
42. Gelecekte bir hayli şanslı olacağımı düşünürüm. D() Y()
43. Hafif rahatsızlık ya da gerginlikten çoğu kimseye göre daha geç kurtulurum. D() Y()
44. Yalnız olmak beni her zaman rahatsız etmez. D() Y()
45. Gevşemekteyken, çoğunlukla beklenmedik şekilde iç görü (Yani olayların altında yatan nedeni keşfederim) ya da anlayış parıltıları hissederim. D() Y()
46. Başkalarının benden ya da işleri yapma tarzımdan hoşlanıp hoşlanmadıklarına pek aldırım. D() Y()
47. Herkesi memnun etmek mümkün olmadığı için, genellikle kendim için ne istiyorsam sadece onu edinmeye çalışırım. D() Y()
48. Görüşlerimi kabul etmeyen kimselere karşı sabırlı değilimdir. D() Y()
49. Çoğu kimseyi pek de iyi anladığım söylenemez. D() Y()

50. Ticarete başarılı olmak için sahtekâr olmak zorunda değilsiniz. D() Y()
51. Bazen kendimi doğayla öylesine bağlantılı hissederim ki, her şey bir canlı organizmanın parçasıymış gibi görünür. D() Y()
52. Konuşmalarda konuşmacı olmaktan çok iyi bir dinleyicimdir. D() Y()
53. Çoğu kimseden daha çabuk öfkelenirim. D() Y()
54. Bir grup yabancıyla tanışmak zorunda olduğumda, çoğu kimseden daha sıkılganımdır. D() Y()
55. Çoğu kimseden daha duygusalımdır. D() Y()
56. Bazen neler olacağını sezmemeye olanak veren bir "altıncı hisse sahipmişim gibi gelir. D() Y()
57. Birisi beni bir şekilde incitti mi, genellikle acısını çıkartmaya çalışırım. D() Y()
58. Tutumlarımı, büyük ölçüde denetimim dışındaki etkiler belirler. D() Y()
59. Her gün amaçlarıma doğru bir adım daha atmaya çalışırım. D() Y()
60. Çoğu kez, başkalarından daha güçlü olmayı dilerim. D() Y()
61. Karar vermeden önce işler konusunda uzunca süre düşünmeyi tercih ederim. D() Y()
62. Çoğu kimseden daha çok çalışırım. D() Y()
63. Çok kolay yorulduğumdan, çoğu kez kısa uykulara ya da ek dinlenme dönemlerine gereksinim duyarım. D() Y()
64. Başkalarının hizmetinde olmaktan hoşlanırım. D() Y()
65. Üstesinden gelmem gereken geçici sorunlara aldırmaksızın, daima her şeyin yolunda gideceğini düşünürüm. D() Y()
66. Çok miktarda para biriktirmiş olsam dahi, kendim için para harcamakta zorlanırım. D() Y()
67. Çoğu kimsenin bedensel olarak tehlike hissettiği durumlarda, genellikle sakin olurum. D() Y()
68. Sorunlarımı kendime saklamaktan hoşlanırım. D() Y()
69. Kişisel sorunlarımı, çok az tanıdığım veya kısa süre önce tanıştığım insanlarla tartışmaktan rahatsız olmam. D() Y()
70. Seyahat etmek ya da yeni yerler araştırmaktansa, evde oturmaktan hoşlanırım. D() Y()
71. Kendilerine yardımı dokunamayan zayıf kimselere yardım etmenin zekice olduğunu düşünmüyorum. D() Y()
72. Bana haksızlık yapmış olsalar dahi, başkalarına haksızca davranırsam huzursuzluk hissederim D() Y()
73. İnsanlar genellikle bana nasıl hissettiklerini anlatırlar. D() Y()

74. Çoğu kez, sonsuza değin genç kalabilmeyi dilerim. D() Y()
75. Yakın bir arkadaşımı kaybedince, genellikle çoğu kimseden daha çok üzülürüm. D() Y()
76. Bazen, zaman ve mekânda sonu ve sınırı olmayan bir nesnenin sanki parçasıymışım hissine kapılırım. D() Y()
77. Bazen başkalarına karşı sözcüklerle açıklayamadığım bir yakınlık hissedirim. D() Y()
78. Bana geçmişte haksızlık yapmış olsalar dahi, başkalarının duygularını dikkate almaya çalışırım D() Y()
79. Katı kurallar ve düzenlemeler olmaksızın, insanların her istediklerini yapabilmeleri hoşuma gider. D() Y()
80. Bana karşı dostça davranmayacakları daha önce söylenmiş olsa dahi, yabancılarla bulduğumda rahat ve açık sözlü olmayı sürdürürüm. D() Y()
81. Gelecekte bir şeylerin kötüye gideceği konusunda, çoğu kimseden genellikle daha endişeliyimdir. D() Y()
82. Bir karara varmadan önce genellikle her şeyi etraflıca düşünürüm. D() Y()
83. Başkalarına karşı sempatik ve anlayışlı olmanın, pratik ve katı düşünceli olmaktan daha önemli olduğunu düşünürüm. D() Y()
84. Etrafımdaki tüm nesnelere karşı çoğunlukla güçlü bir bütünlük hissi hissedirim. D() Y()
85. Çoğu zaman "Superman" gibi özel güçlerimin olmasını dilerim. D() Y()
86. Başkaları beni çok fazla denetliyor. D() Y()
87. Öğrendiklerimi başkalarıyla paylaşmaktan hoşlanırım. D() Y()
88. Dinsel yaşantılar, yaşamımın gerçek amacını anlamamda bana yardımcı olmuştur. D() Y()
89. Çoğu kez başkalarından çok şey öğrenirim. D() Y()
90. Tekrarlanmış uygulamalar, başarılı olmamda bana yardımcı olan, pek çok şeyde iyi olmama olanak vermiştir. D() Y()
91. Abartılı olan veya gerçek olmayan şeylere dahi, genellikle başkalarını inandırabilirim. D() Y()
92. Hafif rahatsızlık ya da gerginlikten kurtulmak için daha fazla dinlenme, destek ya da güvenceye gereksinim duyarım. D() Y()
93. Yaşamın kuralları olduğunu ve hiç kimsenin acı çekmeksizin bunları çiğneyemeyeceğini bilirim. D() Y()
94. Başkalarından daha çok zengin olmak istemem. D() Y()
95. Dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek için, kendi yaşamımı

- severek riske ederdim. D() Y()
96. Bir şey hakkında uzunca süre düşündükten sonra dahi, mantıksal nedenlerimden çok duygularıma güvenmeyi öğrendim. D() Y()
97. Bazen yaşamımın, büyük bir manevi güç tarafından yönetildiğini düşünürüm. D() Y()
98. Bana adice davranan birisine genellikle adice davranmaktan hoşlanırım. D() Y()
99. Son derece pratik ve duygularına göre hareket etmeyen birisi olarak tanırım. D() Y()
100. Benim için, birisiyle konuşurken düşüncelerimi düzenlemek kolaydır. D() Y()
101. Beklenmedik haberlere çoğu kez öylesine güçlü tepki veririm ki, pişmanlık duyduğum şeyler söyler ya da yaparım. D() Y()
102. Duygusal yakarışlardan (Kötürüm kalmış çocuklara yardım istendiğindeki gibi) oldukça çok etkilenirim. D() Y()
103. Yapabileceğimin en iyisini yapmak istediğim için çoğu kimseden genellikle daha çok zorlanırım. D() Y()
104. Öyle çok kusurluyum ki, bu yüzden kendimi pek de sevmem. D() Y()
105. Sorunlarıma uzun vadeli çözümler aramak için çok az zamanım var. D() Y()
106. Sırf ne yapılacağını bilmediğim için, çoğu kez sorunların gereğine bakamam. D() Y()
107. Çoğu kez zamanın akışını durdurabilmeyi dilerim. D() Y()
108. Yalnızca ilk izlenimlerime dayanarak karar vermekten nefret ederim. D() Y()
109. Biriktirmektense, para harcamayı yeğlerim. D() Y()
110. Bir öyküyü daha gülünç hale getirmek yâda birisine şaka yapmak için, doğruları eğip bükmeyi genellikle iyi beceririm. D() Y()
111. Sorunlar olsa bile, bir arkadaşlığın hemen her zaman sürüp gitmesine çalışırım. D() Y()
112. Utandırılır ya da aşağılandığımda etkisinden çok çabuk kurtulurum. D() Y()
113. Çok gergin, yorgun ya da endişeli olduğum zamanlarda, işlerdeki değişikliklere uyum sağlamam son derece güçtür. D() Y()
114. İşlerin eski yapılış tarzını değiştirmeden önce, genellikle çok iyi ve gerçekçi nedenler talep ederim. D() Y()
115. İyi alışkanlıklar edinebilmem için, beni eğiten kişilerden çok fazla yardıma gereksinim duyarım. D() Y()

116. Duygu-dışı algılamanın (telepati ya da önceden bilme gibi),
gerçekten de mümkün olduğuna inanırım D() Y()
117. Candan ve yakın arkadaşlarımla çoğu zaman benimle birlikte
olmasını isterim. D() Y()
118. Uzun zaman harcamama karşın pek başarılı olmasam dahi, çoğu kez
aynı şeyi yeniden defalarca denemeyi sürdürürüm. D() Y()
119. Hemen herkes korku dolu olsa bile, ben hemen her zaman
rahat ve tasasız kalırım. D() Y()
120. Hüzünlü şarkı ve filmleri epeyce sıkıcı bulurum. D() Y()
121. Koşullar çoğu kez beni irademe karşı bir şeyler yapmaya zorlar. D() Y()
122. Benim için, benden farklı olan insanlara katlanmak güçtür. D() Y()
123. Mucize denilen çoğu şeyin, sadece şans eseri olduğunu
düşünürüm. D() Y()
124. Birisi beni incittiğinde, intikam almaktansa kibar davranmayı
tercih ederim. D() Y()
125. Çoğu kez yaptığım işin o kadar etkisinde kalırım ki, zaman ve
mekândan kopmuş gibi hissederim. D() Y()
126. Yaşamımın gerçek bir amacı ve önemi olduğunu sanmıyorum. D() Y()
127. Başkalarıyla olabildiğince iş birliği yapmaya çalışırım. D() Y()
128. Başarılarımdan dolayı içim rahattır ve daha iyisini yapmak için
pek istekli değilimdir. D() Y()
129. Başkaları pek tehlikeli olmadığını düşünse de, tanıdık olmayan
ortamlarda çoğu kez gergin ve endişeli hissederim. D() Y()
130. Tüm ayrıntıları bütünüyle düşünmeksizin, çoğu kez iç güdülerimi,
önsezi ve sezgilerimi izlerim. D() Y()
131. Başkalarının benden istediklerini yapmayacağım için, çoğu kez
benim aşırı bağımsız olduğumu düşünürler. D() Y()
132. Çoğu kez etrafımdaki tüm kişilerle güçlü manevi ve duygusal
yakınlığım olduğunu hissederim. D() Y()
133. Benden farklı değer yargıları olan insanları sevmek, benim için
genellikle kolaydır. D() Y()
134. Başkaları benden daha fazlasını beklese dahi, olabildiğince
az iş yapmaya çalışırım. D() Y()
135. İyi alışkanlıklar benim için "ikinci mizaç" olmuştur ve hemen her
zaman otomatik ve kendiliğinden davranışlardır. D() Y()
136. Başkalarının bir şey hakkında, benden daha çok şey bilmelerinden,
genelde rahatsızlık duymam. D() Y()

137. Genellikle kendimi başkalarının yerinde hayal etmeye çalışır, böyle onları daha iyi anlayabilirim. D() Y()
138. Tarafsızlık ve dürüstlük gibi ilkeler yaşamımın bazı yönlerinde pek az rol oynarlar. D() Y()
139. Para biriktirmede çoğu kimseden daha iyiyimdir. D() Y()
140. İşler yolunda gitmediğinde hemen başka etkinliklere daldığım için, kendimi nadiren öfkelenmiş ve engellenmiş hissederim. D() Y()
141. Çoğu kimse önemli olmadığını düşünse bile, çoğu kez işlerin değişmez ve düzenli biçimde yapılmasında ısrar ederim. D() Y()
142. Hemen her sosyal durumda, kendimi oldukça güvenli ve emin hissederim. D() Y()
143. Özel düşüncelerimden nadiren söz ettiğimden, arkadaşlarım duygularımı anlamakta güçlük çekerler. D() Y()
144. Çoğu kimse bana yeni ve daha iyi bir yol olduğunu söylese bile, işleri yapış tarzımı değiştirmekten nefret ederim. D() Y()
145. Bilimsel olarak açıklanamayan şeylere inanmanın, akıllıca olmadığını düşünürüm. D() Y()
146. Düşmanlarımdan acı çektiğini hayal etmekten hoşlanırım. D() Y()
147. Çoğu kimseden daha fazla enerjim var ve daha geç yorulurum. D() Y()
148. Yaptığım her işte ayrıntılara dikkat etmekten hoşlanırım. D() Y()
149. Arkadaşlarım her şeyin yolunda gideceğini söyleseler dahi, endişeye kapılarak yapmakta olduğum işi bırakırım. D() Y()
150. Çoğu kez herkesten daha güçlü olmayı dilerim. D() Y()
151. Genellikle ne yapacağımı seçmede serbestimdir. D() Y()
152. Çoğu kez kendimi yapmakta olduğum işe o kadar kaptırırım ki, bir an nerede olduğumu unuturum. D() Y()
153. Bir ekibin üyeleri, paylarını nadiren dürüstçe alırlar. D() Y()
154. Birkaç saat sessiz ve hareketsiz kalmaktansa, çoğu zaman riskli şeyler (Planörle uçmak ya da paraşütle atlamak gibi) yapmayı tercih ederim. D() Y()
155. Çoğu zaman dürtüsel olarak o kadar çok para harcarım ki, tatil yapmak gibi özel durumlar için bile para biriktirmek bana güç gelir. D() Y()
156. Başkaları memnun olacak diye kendi bildiğimden şaşmam. D() Y()
157. Yabancılarla birlikteyken hiç sıkılgan değilimdir. D() Y()
158. Çoğu kez arkadaşlarımdan arzularına boyun eğirim. D() Y()
159. Zamanımın çoğunu, gerekli gibi görünen, ancak benim için gerçekte önemsiz olan şeylere harcarım. D() Y()

160. Neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin dinsel ya da ahlaki ilkelerin, ticari kurallarda çok etkili olması gerektiğine inanmam. D() Y()
161. Çoğu kez başkalarının yaşantılarını daha iyi anlamak için, kendi yargılarımı bir kenara koymaya çalışırım. D() Y()
162. Alışkanlıklarım, amaçlarıma ulaşmakta çoğunlukla engel olur. D() Y()
163. Dünyayı daha iyi bir yer yapmak için; savaş, yoksulluk ya da haksızlıkları önlemeye çalışmak gibi kişisel fedakarlıkları gerçekten de yaptım. D() Y()
164. Gelecekte olabilecek kötü şeyler hakkında hiç endişelenmem. D() Y()
165. Kendi denetimimi yitirecek kadar, hemen hiç heyecanlanmam. D() Y()
166. Düşündüğümden daha uzun sürerse, çoğu kez o işi bırakırım. D() Y()
167. Başkalarının benimle konuşmalarını beklemektense, konuşmaları kendim başlatmayı tercih ederim. D() Y()
168. Bana yanlış yapan birisini, çoğu zaman çabucak bağışlarım. D() Y()
169. Davranışlarımı, büyük ölçüde denetimim dışındaki etkiler belirler. D() Y()
170. Yanlış bir önsezi ya da hatalı bir ilk izlenim nedeniyle, çoğu kez kararlarımı değiştirmek zorunda kalırım. D() Y()
171. İşlerin yapılması için, bir başkasının ön ayak olmasını beklemeyi tercih ederim. D() Y()
172. Genellikle başkalarının görüşlerine saygı duyarım. D() Y()
173. Yaşamdaki rolümün berraklaşmasına yol açan, kendimi çok coşkulu ve mutlu hissettiğim yaşantılarım olmuştur. D() Y()
174. Kendim için bir şeyler satın almak eğlendiricidir. D() Y()
175. Olağandışı şeyleri algılayabildiğime, hissettiğime inanırım. D() Y()
176. Beynimin düzgün çalışmadığına inanırım. D() Y()
177. Yaşamım için koyduğum belli amaçlar, davranışlarıma güçlü şekilde yol gösterir. D() Y()
178. Genellikle başkalarının başarısına ön ayak olmak aptalcadır. D() Y()
179. Çoğu kez sonsuza değin yaşamak isterim. D() Y()
180. Genellikle, başkalarından ayrı kalmaktan hoşlanırım. D() Y()
181. Hüzünlü bir film seyrederken, ağlama ihtimalim çoğu kimseden daha fazladır. D() Y()
182. Hafif rahatsızlık ya da gerginlikten çoğu kimseye göre daha çabuk kurtulurum. D() Y()
183. Cezalandırılmayacağımı hissettiğimde, kuralları ve düzenlemeleri çoğu kez ihlal ederim. D() Y()
184. Ayartıcı durumlara karşı kendime güvenebilmem için iyi

- alışkanlıklar geliştirmemi sağlayacak çok sayıda uygulama yapmam gerekir. D() Y()
185. Keşke başkaları bu kadar çok konuşmasalar. D() Y()
186. Önemsiz ya da kötüyümüş gibi görünseler bile, herkes itibar ve saygı görmelidir. D() Y()
187. Yapılması gerekli olan işleri sürdürebilmek için, çabuk karar vermekten hoşlanırım. D() Y()
188. Yapmaya çalıştığım şeylerde, şansım genellikle açıktır. D() Y()
189. Çoğu kimsenin tehlikeli diye nitelendirebileceği şeyleri (Islak ya da buzlu bir yolda hızlı araba kullanmak gibi) kolayca yapabileceğime dair genellikle kendime güvenirim. D() Y()
190. Başarılı olma şansı olmadıkça, bir şey üzerinde çalışmayı sürdürmede bir yarar görmüyorum. D() Y()
191. İşleri yaparken yeni yollar araştırmaktan hoşlanırım. D() Y()
192. Eğlence ya da heyecan için para harcamaktansa, biriktirmekten zevk alırım. D() Y()
193. Bireysel haklar, herhangi bir grubun gereksinimlerinden daha önemlidir. D() Y()
194. Kendimi, ilahi ve olağanüstü bir manevi güçle temas içinde Hissettiğim yaşantılarım oldu. D() Y()
195. Ansızın, var olan her şeyle berrak ve derinden bir aynılık duygusu hissettiğim epeyce coşkulu anlarım oldu. D() Y()
196. İyi alışkanlıklar, işleri istediğim şekilde yapmamı kolaylaştırır. D() Y()
197. Çoğu kimse benden daha çok çare bulucu görünür. D() Y()
198. Sorunlarım için, çoğu kez başkalarını ve koşulları sorumlu tutarım. D() Y()
199. Bana kötü davranmış olsalar bile, başkalarına yardım etmekten hoşnutluk duyarım. D() Y()
200. Çoğu kez, tüm yaşamın kendisine bağlı olduğu manevi bir gücün parçasıymış hissine kapılırım D() Y()
201. Arkadaşlarla birlikteyken dahi, duygularımı çok fazla açmamayı tercih ederim. D() Y()
202. Kendimi zorlamaksızın, tüm gün boyunca genellikle bir şeylerle "meşgul" kalabilirim. D() Y()
203. Başkaları çabuk bir karar vermeme isteseler bile, karar vermeden önce hemen her zaman tüm olgular hakkında ayrıntılı düşünürüm. D() Y()
204. Bir şeyi yanlış yaptığımı anladığımda, sıkıntıdan öyle kolayca kurtulamam. D() Y()

205. Çoğu kimseden daha mükemmeliyetçiyimdir. D() Y()
206. Bir şeyin doğru mu yanlış mı olduğu, sadece bir görüş meselesidir. D() Y()
207. Şimdiki doğal tepkilerimin, genellikle ilkelerim ve uzun vadeli amaçlarımla tutarlı olduğunu düşünürüm. D() Y()
208. Tüm yaşamın, bütünüyle açıklanamayacak bir manevi düzen ya da güce bağlı olduğuna inanırım. D() Y()
209. Bana kızgın oldukları söylenmiş olsa bile, yabancılarla tanıştığımda güvenli ve rahat olacağımı düşünürüm. D() Y()
210. İnsanlar yardım, sempati ve sıcak bir anlayış bulmak için bana yaklaşmanın kolay olduğunu söylerler. D() Y()
211. Yeni düşünceler ve etkinliklerden heyecan duymada, çoğu kimseye göre daha geriyimdir. D() Y()
212. Bir başkasının duygularını incitmemek için dahi olsa, yalan söylemekte sıkıntı yaşarım. D() Y()
213. Hoşlanmadığım bazı insanlar var. D() Y()
214. Herkesten daha fazla hayran olunmak istemem. D() Y()
215. Sıradan bir şeye bakarken, çoğu kez olağan üstü bir şey olur ve sanki onu ilk kez görüyormuşum duygusuna kapılırım. D() Y()
216. Tanıdığım çoğu kimse, başka kimin incineceğine aldırmaksızın, yalnızca kendisini düşünür. D() Y()
217. Yeni ve alışılmadık bir şey yapmak zorunda olduğumda, genellikle gergin ve endişeli hissederim. D() Y()
218. Çoğu kez kendimi tükenmişlik sınırına dek zorlarım ya da yapabileceğimden daha fazlasını yapmaya çalışırım. D() Y()
219. Kimileri para konusunda aşırı cimri ya da eli sıkı olduğumu düşünür. D() Y()
220. Mistik yaşantı söylentileri, muhtemelen sadece birer hüsnü kuruntudan ibarettir. D() Y()
221. Sonucunda acı çekeceğimi bilsem bile, irade gücüm çok güçlü ayartmaların üstesinden gelemeyecek kadar zayıftır. D() Y()
222. Herhangi birisinin acı çektiğini görmekten nefret ederim. D() Y()
223. Yaşamda ne yapmak istediğimi biliyorum. D() Y()
224. Yaptığım işin doğru mu yanlış mı olduğunu düşünüp taşınmak için, düzenli olarak zaman ayırırım. D() Y()
225. Çok dikkatli olmazsam, benim için işler çoğu kez ters gider. D() Y()
226. Kendimi keyifsiz hissettiğim zamanlarda, yalnız kalmak yerine

- arkadaşlarla birlikte olmak daha iyi hissetmeme neden olur. D() Y()
227. Aynı şeyi yaşamayan birisiyle duygularımı paylaşmanın, mümkün olmadığını düşünürüm. D() Y()
228. Çevremde olup bitenlerden bütünüyle haberdar olmadığım için, başkalarına çoğu kez sanki başka bir dünyadaymışım gibi gelir. D() Y()
229. Keşke başkalarından daha iyi görünüşlü olsam. D() Y()
230. Bu anket formunda çok yalan söyledim. D() Y()
231. Arkadaş canlısı oldukları söylenmiş olsa bile, genellikle yabancılarla tanışmak zorunda kalacağım sosyal ortamlardan uzak dururum. D() Y()
232. Baharda çiçeklerin açmasını, eski bir arkadaşı yeniden görmek kadar severim. D() Y()
233. Zor durumları, genellikle bir meydan okuma ya da fırsat olarak değerlendiririm. D() Y()
234. Benimle ilgili kimseler, işleri benim tarzıma göre yapmayı öğrenmek zorundadırlar. D() Y()
235. Sahtekar olmak, yalnızca yakalandığınızda sorun yaratır. D() Y()
236. Hafif rahatsızlık ve gerginlikten sonra dahi, çoğu kimseden daha fazla güvenli ve enerjik hissederim. D() Y()
237. Herhangi bir kâğıdı imzalamam istendiğinde, her şeyi okumaktan hoşlanırım. D() Y()
238. Yeni bir şeyler olmadığında, genellikle heyecan ya da coşku verici bir şey aramaya başlarım. D() Y()
239. Bazen keyifsiz olurum. D() Y()
240. Ara sıra insanların arkasından konuşurum D() Y()

KİŞİLERARASI PROBLEM ÇÖZME ENVANTERİ

Açıklama: Bu ölçek kişilerarası ilişkilerde yaşanan problemlere yönelik ifadeleri içeren bir listeden oluşmaktadır. Sizden istenen bu ifadeleri tek tek okumanız ve her ifade için kendinizi değerlendirmenizdir. Eğer ifade size:

Hiç Uygun Değil.....(1)

Biraz Uygun.....(2)

Uygun.....(3)

Çoğunlukla Uygun.....(4)

Tamamıyla Uygun.....(5) 'in üzerine çarpı (x) işareti koyunuz.

Tüm ifadelerle yönelik işaretleme yapmanız önemlidir. Hiçbir ifadeyi boş bırakmamaya özen gösteriniz.

Teşekkür ederim

1. Bir sorunun çözümünde başarısızlığa uğradığımda neden böyle sonuçlandığını düşünmem.	1	2	3	4	5	6
2. Karmaşık bir problem ile karşılaştığım zaman sorunun ne olduğunu belirlememe yardımcı olacak bilgileri toplamak için bir strateji geliştirmeye vakit ayırmam.	1	2	3	4	5	6
3. Bir sorunu çözmeye ilk çabalarım başarılı olmazsa sorunumla başa çıkabilme yeteneğimden kuşkulandırmaya başlarım.	1	2	3	4	5	6
4. Bir sorunu çözdükten sonra neyin yanlış, neyin doğru gittiğini analiz etmem (Düşünmem).	1	2	3	4	5	6
5. Genellikle sorunlarımı çözebilmek için yaratıcı ve etkili seçenekler bulabilirim.	1	2	3	4	5	6
6. Bir sorunu çözmek için belli bir yol izledikten sonra beklediğim sonuçla ortaya çıkan sonucu karşılaştırırım.	1	2	3	4	5	6
7. Bir sorunum olduğunda sorunu çözmek için çeşitli seçenekleri artık aklıma başka bir yol gelmeyinceye kadar düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
8. Bir sorunla karşılaştığımda problem durumu ile ilgili olarak neler olup bittiğini anlamak için sürekli olarak duygularımın ne olduğunu anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5	6
9. Bir sorun aklımı karıştırdığında belirsiz düşünce ve	1	2	3	4	5	6

duygularım üzerinde düşünerek bunları somut bir şekilde açıklığa kavuşturmaya çalışırım						
10..Başlangıçta çözümü mümkün gibi görünmese bile pek çok sorunu çözebilme yeteneğim vardır.	1	2	3	4	5	6
11. Karşılaştığım sorunların çoğunun çözümü, bana çok zor gelir	1	2	3	4	5	6
12. Bir problemi çözerken kararlar alırım ve sonunda bunlardan mutlu olurum	1	2	3	4	5	6
13. Bir sorunla karşılaştığımda sorunu çözmek için aklıma ilk gelen şeyi yapma eğilimindeyimdir.	1	2	3	4	5	6
14. Küçük ya da büyük olsun sorunlarımı çözmek için zaman ayırmam, her şeyi olurlarına bırakırım.	1	2	3	4	5	6
15. Bir soruna çözüm yolları düşünürken tek tek her seçeneğin başarılı olma şansını göz önüne alarak değerlendirme yapmam.	1	2	3	4	5	6
16. Bir sorunla karşılaştığım zaman, ondan sonraki adımın ne olacağına karar vermeden önce üzerinde düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
17. Bir problemi çözerken genellikle aklıma ilk gelen fikri uygularım.	1	2	3	4	5	6
18. Bir karar verirken seçenekleri karşılaştırırım ve her birinin diğerine göre sonuçlarını tartarım.	1	2	3	4	5	6
19. Bir sorunu çözmek için plan yaptığımda bu planın işe arayacağından oldukça emin olurum.	1	2	3	4	5	6
20. Belli bir davranışın sonucunu tahmin etmeye çalışırım.	1	2	3	4	5	6
21. Küçük ya da büyük olsun bir sorunu düşünürken aklıma pek fazla seçenek gelmez.	1	2	3	4	5	6
22. Bir sorunu çözmeye çalışırken sıklıkla başvurduğum bir yol geçmişteki benzer problemleri düşünmektir.	1	2	3	4	5	6
23. Yeterli çaba gösterdiğimde ve zamanım olduğunda karşılaştığım bütün sorunları çözebileceğime inanırım.	1	2	3	4	5	6
24. Değişik bir durumla karşılaşsam da ortaya çıkabilecek problemleri halledeceğimden eminim.	1	2	3	4	5	6
25. Bir sorunu çözmek için uğraşırken bazen körü körüne dolandığımı, asıl konuya bir türlü ulaşamadığımı hissederim.	1	2	3	4	5	6
26. Bir sorunla karşılaştığımda, ani kararlar veririm ve sonra yaptığımdan pişman olurum.	1	2	3	4	5	6
27. Yeni ve zor sorunları çözmeye yeteneğime güvenirim.	1	2	3	4	5	6
28. Seçenekleri karşılaştırmak ve karar vermek için sistematik bir yöntem kullanırım.	1	2	3	4	5	6

29. Bir problemi halletme yollarını düşünürken işe yarayacak bir çözümü bulmak için değişik seçeneklerdeki fikirleri nadiren birleştiririm 1 2 3 4 5 6
30. Bir sorunla karşılaştığım zaman, çevremdeki dış etmenleri bu soruna ne gibi katkıları olduğunu nadiren düşünürüm. 1 2 3 4 5 6
31. Bir sorunla karşılaştığım zaman, genellikle ilk yaptığım şey ilgili bilgileri toparlamak ve durumu gözden geçirmektir. 1 2 3 4 5 6
32. Bazen duygusal bakımdan öyle yüklü olurum ki, belli bir sorunu çözmeme yarayacak seçenekleri göremem. 1 2 3 4 5 6
33. Bir karar verdikten sonra, beklediğim sonuçla gerçekleşen sonuç genellikle aynıdır. 1 2 3 4 5 6
34. Bir sorunla karşılaştığımda bunu çözebileceğimden pek emin olamam. 1 2 3 4 5 6
35. Bir sorun olduğunu fark ettiğimde, yaptığım ilk şeylerden birisi, sorunun ne olduğunu tam olarak anlamaya çalışmaktır. 1 2 3 4 5 6

